

ПАРИТИКИ

Немачка 5.00 DEM, Швајцарска 5.00 CHF, Шведска
25.00 SEK, Аустрија 40.00 ATS, Словенија 250 SLT, Маке-
донија 70 ДЕН.

ЗАБАВНИК

26. IV 1996 • ИЗЛАЗИ ПЕТКОМ •
• ГОДИНА LVIII • ЦЕНА 7 ДИНАРА • БРОЈ 2307

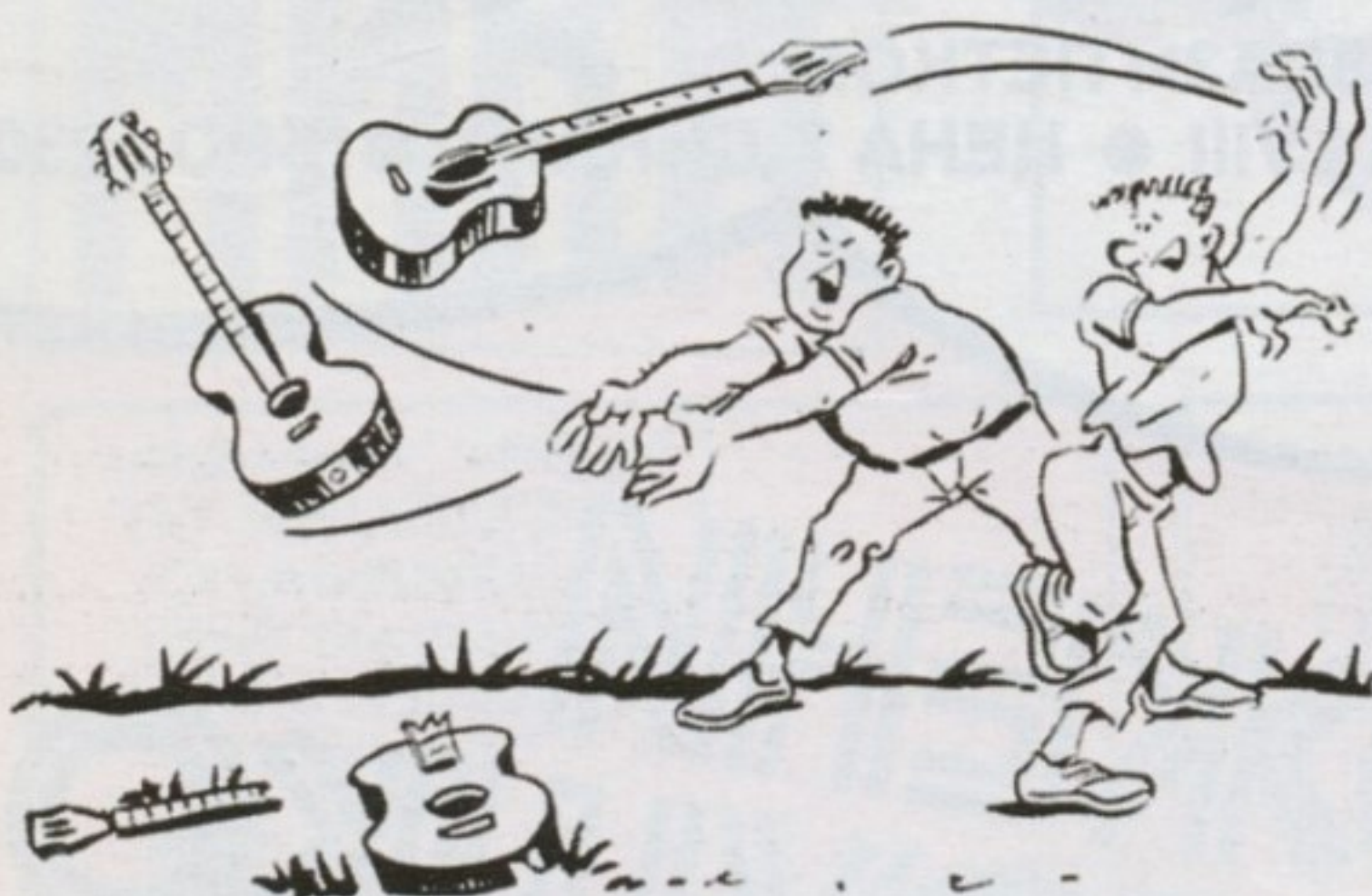
УГРОЖЕНИ
ДУГОУШКО

За све од 7 до 107

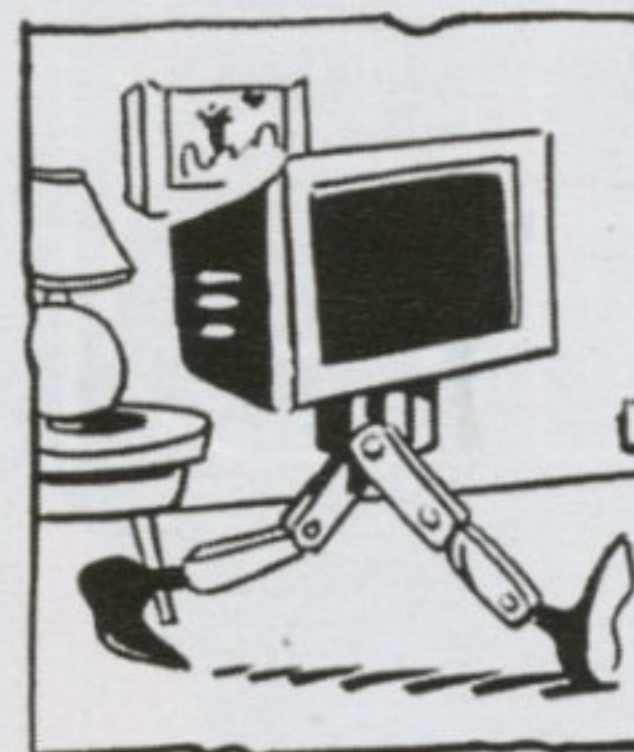
ТАКМИЧЕЊЕ

У БАЦАЊУ ГИТАРА УДАЉ ОДРЖАВА СЕ СВАКЕ ГОДИНЕ У ГРАДУ БЕТОН РУК У ЛУИЗИЈАНИ (САД).

ГАБУН

АФРИЧКА ЗМИЈА, ИМА ЗУБЕ ДУЧАКЕ 5 ЦЕНТИМЕТАРА КОЈИ САДРЖЕ ТОЛИКО ОТРОВА ДА МОГУ ДА УСМРТЕ 20 ЉУДИ.

ТВ КОЈИ ХОДА

ИЗУМЕО ЈЕ БРА-ДАН ЕЛИОТ ИЗ ПАСАДЕНЕ (САД). ОВАЈ ТЕЛЕВИЗОР - РОБОТ МОЖЕ ДА СЕ ШЕТА ИЗ СОБЕ У СОБУ.

Јан Солберг

ИЗ ОСЛА (НОРВЕШКА) ПОСЕДУЈЕ ЗБИРКУ ОД 353500 НАЛЕПНИЦА ЗА ПИВСКЕ БОКЕ САКУПЉЕНИХ ШИРОМ СВЕТА.

СЕНДВИЧ

СА МЕСОМ БУФАЛА КОЈИ ЈЕ ЗАГРИЗАО БИВШИ ПРЕДСЕДНИК САД РИЧАРД НИКСОН, БРИЖНО ЧУВА У СВОМ ДОМУ ВЕК 30 ГОДИНА СТИВ ЦЕН ИЗ СПРИНГФИЛДА У ИЛИОЈСУ (САД).

ДОРСИ ПАС ОВЧАР

РАЗНОСИО ЈЕ КРАЈЕМ 19. ВЕКА ПОШТУ ИЗМЕЂУ КАЛИФОРНИЈСКИХ ГРАДОВА КАЛИКО И БИЗМАРК.

ЈЕСТЕ ЛИ ВЕЋ ЧУЛИ ДА...

●●● зубни лекар из Сан Франциска др Урсула Дитрих измислила је зубну пасту за псе названу „Doggydent” — са укусом јунећег меса.

●●● три четвртине слатке воде у свету заробљено је у глечерима који покривају 11 одсто Земљиног копна док су за време леденог доба покривали 30 одсто.

●●● упркос истраживањима која трају дуже од 250 година, још није утврђено колико врста живих организама постоји на нашој планети. Процене се битно разликују — од три милиона по једнима до 30 милиона врста по другима.

●●● ураган који је на Дан рада 1935. погодио Флориду носио је песак толиком јачином да је од његовог удара погинуло више особа. Ураган је брзином од 320 километара на сат с људи чупао одећу и кожу.

●●● у Библији се кедар и смоква помињу по 44 пута, маслиново дрво 37 пута, палма 31 пут, храст 20 пута и топола само једном.

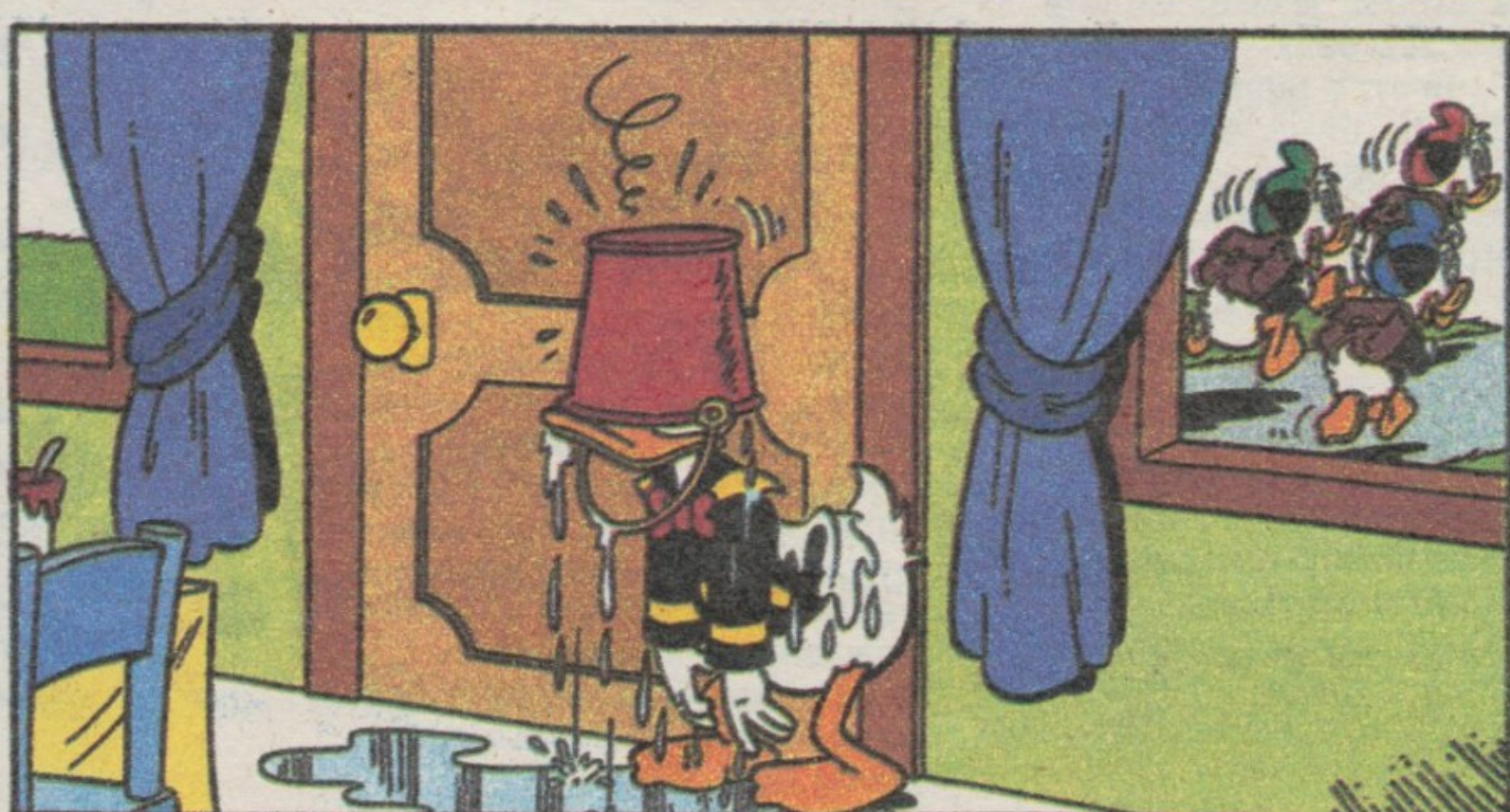
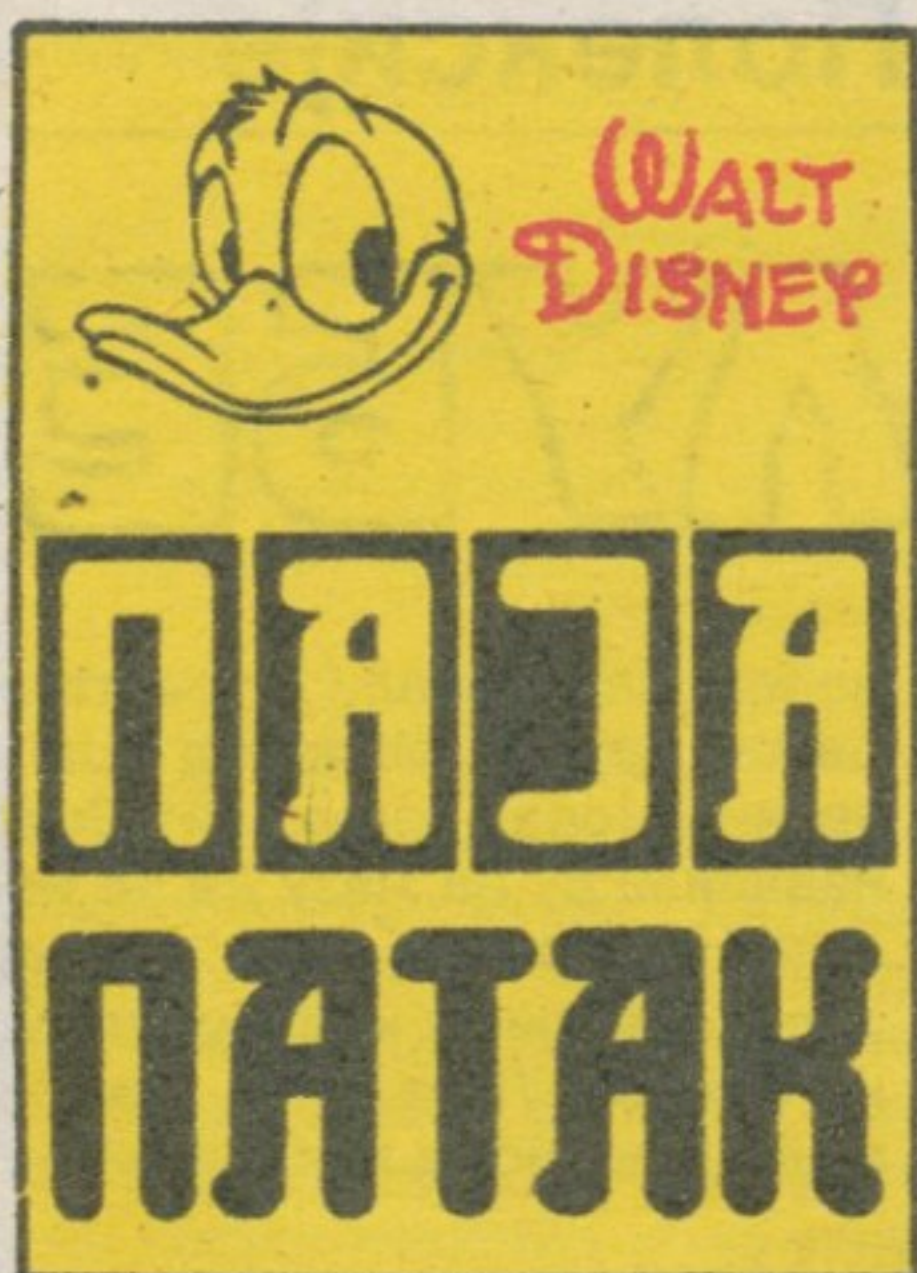
●●● бор у парку студентског града Универзитета државе Флориде једино је дрво на свету изникло из једног од сто комада семена које је мисија „Апола 2” однела на Месец и вратила на Земљу. Бор се налази међу сличним боровима и ничим није јавно обележен.

●●● године 1984. луксузна робна кућа „Блумингдејл” у Њујорку пустила је у продају 100 хиљада година стар лед с гренландских глечера. Паковање од једног килограма, довољно за 50 „мартинија”, коштало је 7 долара и само током прве недеље

продато је 250 килограма. Овај лед, описан као „најчистија јестива материја на Земљи”, топи се двоструко брже од обичног и у чаши пријатно крцка ослобађајући сабијени ваздух.

У ЈАТО, ГОЛУБЕ!

Велики српски књижевник покушао је да се отргне од снажне мајчине љубави, али у потрази за другом није имао среће...

Лазар Лазаревић је био знаменит човек.

Студирао је медицину, али је у себи носио велики књижевни таленат. Постао је и лекар и писац.

Кажу, био је добар лекар, али је као књижевник за једне – најбољи, за друге – међу најбољим српским реалистима. А написао је само девет приповедака, мада је „Швабица“ нађена у деловима! Поред тога, много је превођен на стране језике. Сећате ли се његових приповедака „Први пут с оцем на јутрење“, „Све ће то народ позлатити“, „У добри час хајдуци“, „Школска икона“... Стил чист, изграђен, реченице сажете, из прича избија драматика.

Нажалост, многи су Лазини животни стубови рано пуцали, да би на крају попустио и онај најважнији – сам живот. Лаза – нежна, лирска душа, али и крхка појава – живео је кратко: само 39 година!

О тој, мучној и готово трагичној страни живота Лазе Лазаревића нерадо се говори.

Лазу Лазаревића мајка Јелена донела је на свет 1851. у

Шапцу. Отац Лазин, Кузман, био је трговац, али је у породици главну реч водила његова жена која је, поред Лазе, имала и три кћери: Милку, Евицу и Катицу.

Кузманова шесточлана породица није живела пребогато, али није знала ни за сиромаштво. Живело се патријархално, без поговора су се извршавале обавезе које је одређивала мајка Јелена и тако су промицале године. Руку на срце, мајка Јелена није била горопадна жена. Брижно је васпитавала децу и бринула о угледу породице.

Стасала су деца Лазаревића са веома лепим васпитањем. Лепо су се удале Лазине сестре, Најстарија Милка за песника Милорада Шапчанина, Евица за Марка Тодоровића, а Катица за Ђорђа Хаса, апотекара у Алексинцу.

Тада су почели први неспоразуми у породици Лазаревић. Мајка Јелена љуто се успротивила Милкиној удаји за Шапчанина.

– Кћерко, послушај ме! – завапила је. – Отац му је болестан од јектике у костима, а и грбав је! И други син му је кљаст! Зар не видиш да им је то у фамилији, и твоја деца ће да се разболе!

Јектика костију, односно туберкулоза костију, није утицала на Милкину одлуку да се уда за Милорада Шапчанина.

Мајка Јелена била је поражена „дрскошћу“ своје кћерке. Зар њој да неко од деце откаже послушност!? Једва је то преболела, али се зарекла да јој мезимац, син Лазица, неће моћи сам да доноси одлуку о женидби. Неће, или ће неће бити!

Веридба на превару

Док је похађао вишу гимназију и Велику школу у Београду, Лаза је становао код сестре Милке и њеног мужа Милорада Шапчанина. Нешмотрено, упетљао се у штрајк високошколаца, затим му се предао целом душом и на крају изгубио већ добијену државну стипендију за студије у Паризу. Мајка Јелена није се наљутила. Напротив, ободрила га је:

– Не бригај се, у јато, голубе!

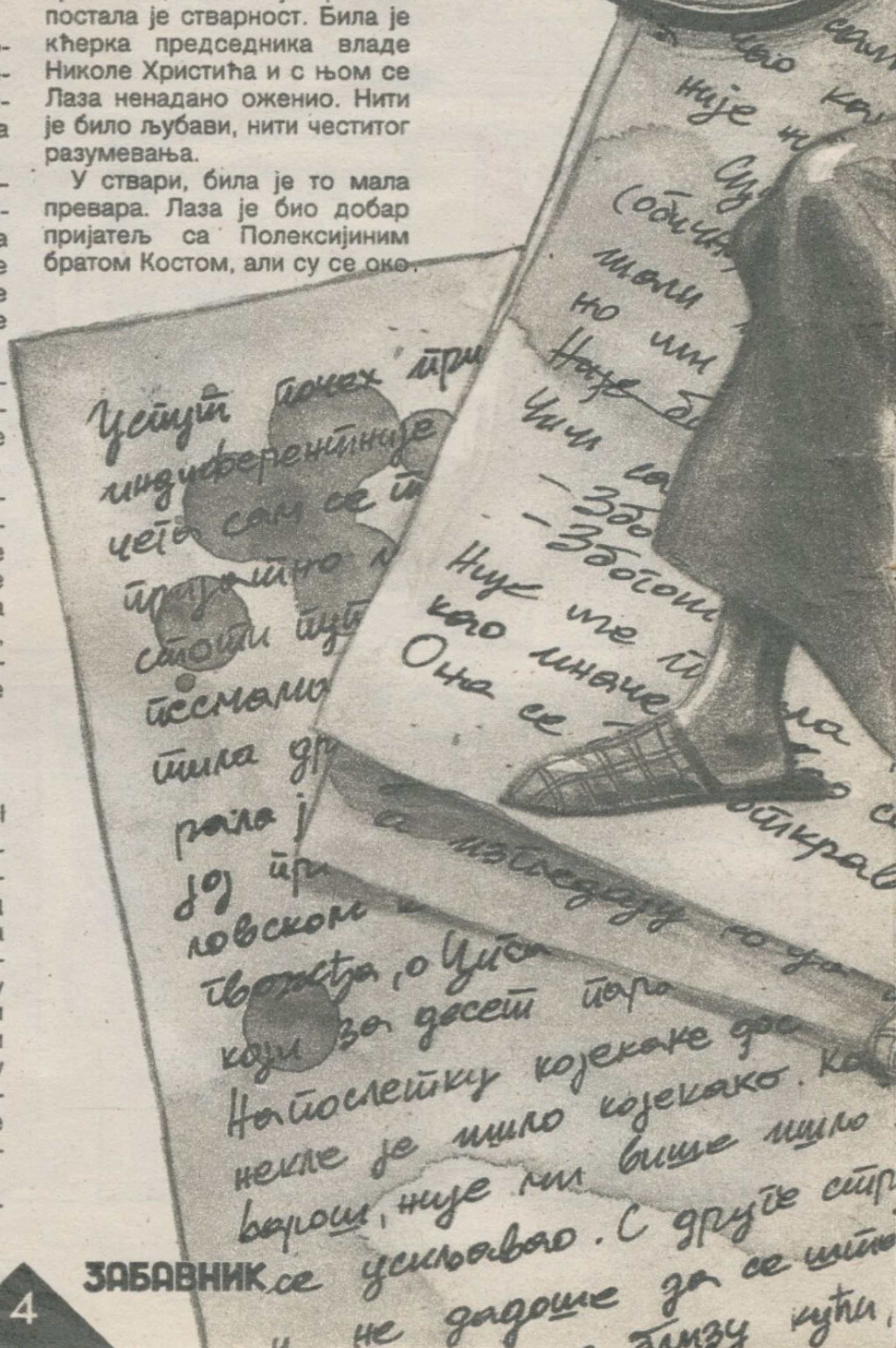
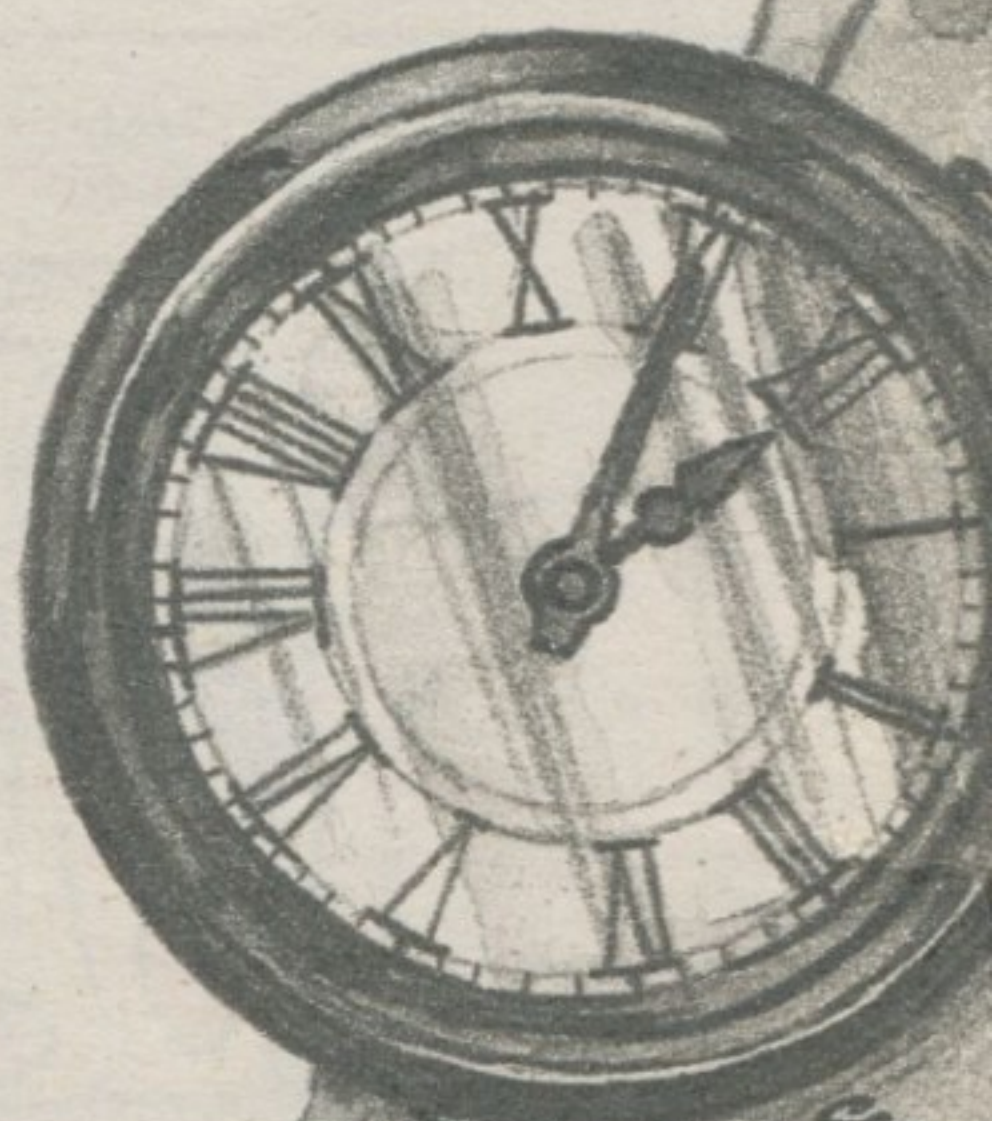
Случај је брзо заборављен и Лазаревић је добио државну стипендију за студије медицине у Берлину где се запутио 1873. године.

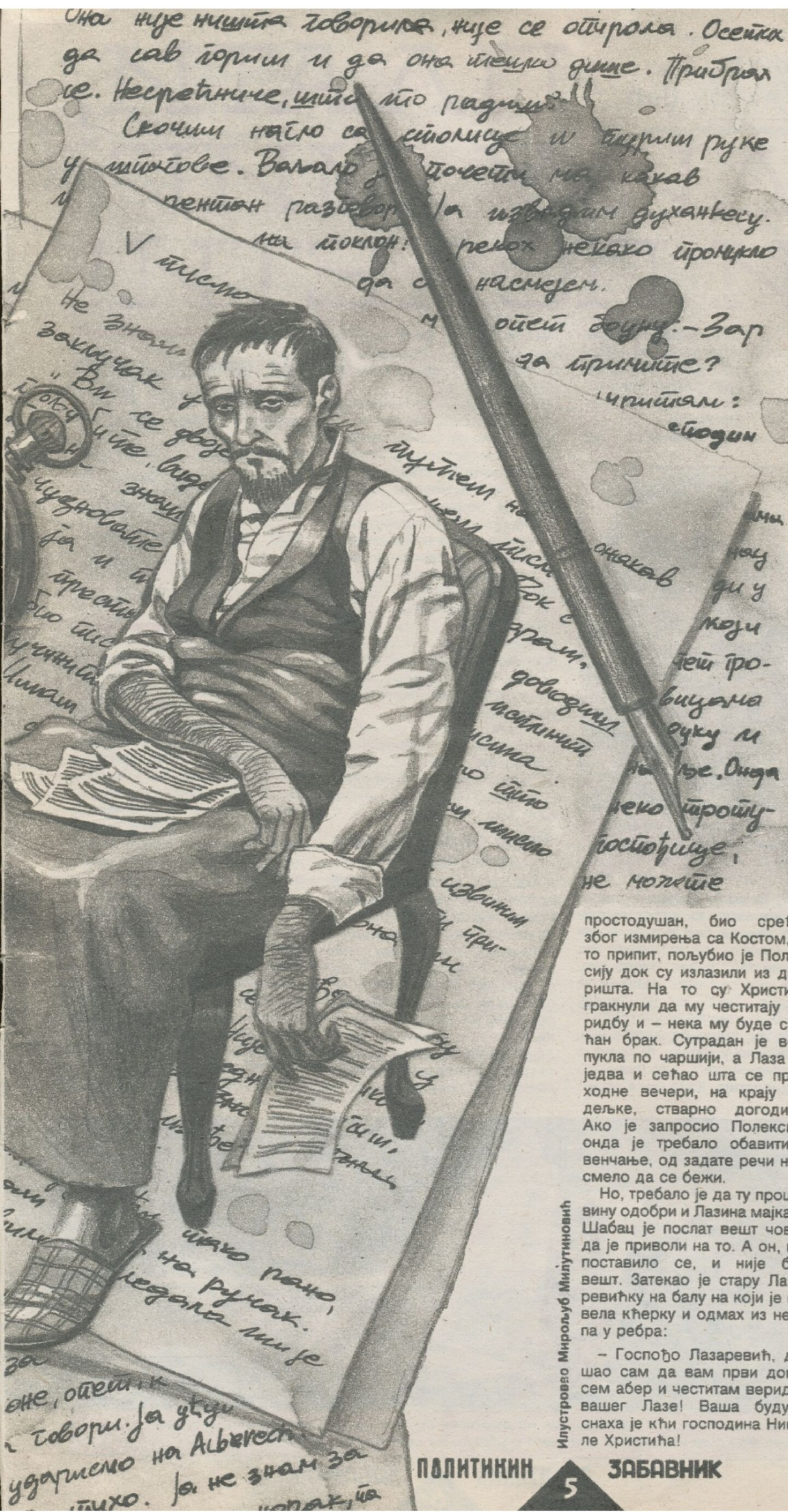
У Берлину се заљубио у Ану, кћерку преминулог лекара. Њена мајка држала је пансион, а у њему је становао и хранио се и млади Лазаревић. Везу са Аном обрадио је у новели „Швабица“. Девојка није била лепотица, али је била музикална. Но, веза је прекинута и Лазаревић се вратио у Београд као дипломирани лекар. Поједини истраживачи Лазаревићевог живота склонни су да тврде да је Лазина љубав према Ани убојито, опаком претњом, прекинула мајка Јелена, што озбиљнији историчари подвргавају сумњи.

Али, ако је Ана постала прошлост, Полексија Христић постала је стварност. Била је кћерка председника владе Николе Христића и с њом се Лаза ненадано оженио. Нити је било љубави, нити честитог разумевања.

У ствари, била је то мала превара. Лаза је био добар пријатељ са Полексијиним братом Костом, али су се око

нечега споречкали и престали да се друже. Милорад Шапчанин и Јован Јовановић Змај навалили су на Лазу да се измири са Костом и, готово на силу, одвели га код Христића на вечеру. Лаза је уз вечеру мало и попио, а како је онако

Жена само што се није шлогирала. Пребледела је, стегла песнице и цикнула:

— Никада! Мој Лаза би прво мене известио!

Шта све мајка Јелена није чинила да одврати сина. Убеђивала га је да то није брак из љубави ни из рачуна, већ обична будалаштина. Објаснила му је да су Христићи следе присталице династије Обреновић, а да је баш Коста с Томом Вучићем жарио и палио по Шапцу у време Катанске буне.

— Није Полексија за тебе — говорила му је — тај брак доћи ће ти главе!

Брак као пакао

Послушао би Лаза мајку, али он је живео у уверењу да је дао реч и да је срамота ако је погази.

Свадба је одржана, а стара Лазаревићка је због тога копнела понављајући до смрти да је „изгубила сина, и то каквога сина“!

Убрзо се показало да је Лазина мајка била у праву. Лазаревићев брак постао је пакао. Он је био и добар лекар и одвећ скроман човек, а она размажена, лења, уз то и комотног понашања. Није марила ни за њега ни за кућу. Као да је чекала свитање новог дана да му што више нагриза душу. Свађе су постале свакодневна појава. Молио ју је Лаза да се уљуди, пуца брука по Београду, молио ју је да бар мало заћути и остави га да на миру ради. Није вредело. Обраћао се и њеној браћи и шурацима (имала је пет сестара) за помоћ, али они су држали страну горопадној Полексији.

Лаза је уз велике напоре настављао да ради исцрпљујући и то мало снаге. Зато и није стизао да више пружи књижевности. Затворио се у себе, у варош је ретко излазио, самоћа му је постала друштво. Ионако крхке физичке грађе, почео је да се „топи“. Једноставно, нестајало га је. Полексија се смејала, а он је морао да заради и за четири члана послуге у кући. На крају, болестан, остао је препуштен сам себи.

Велики књижевник и медицински стручњак умро је 20. децембра 1890. године пљујући крв. Последњих месеци пред смрт није имао ко ни да га пресвуче.

Кућа у којој је живео постоји и данас. Налази се у Хиландарској улици и данас носи број 7-9. На њој је спомен-плоча, Народ није заборавио Лазу Лазаревића.

Миленко Тодоровић

Илустровао Мирољуб Милутиновић

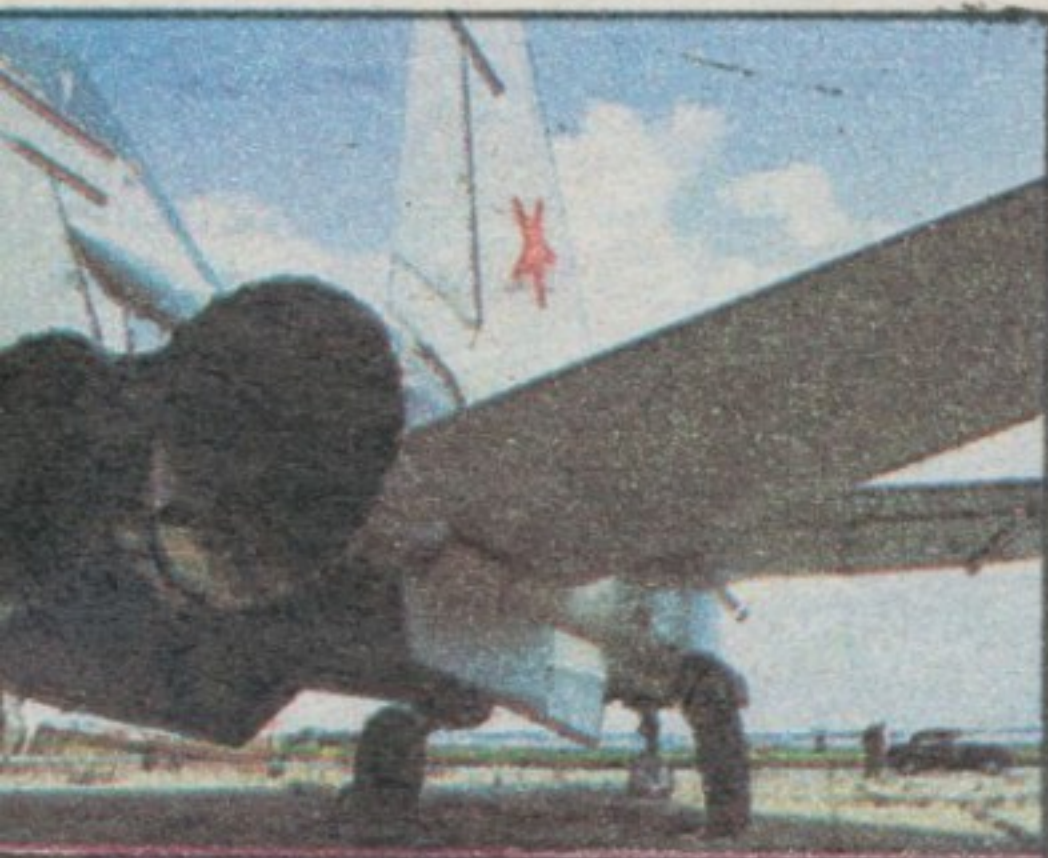
простодушан, био срећан због измирења са Костом, уз то припит, пољубио је Полексију док су излазили из дворишта. На то су Христићи гракнули да му честитају веридбу и — нека му буде срећан брак. Сутрадан је вест пукла по чаршији, а Лаза се једва и сећао шта се претходне вечери, на крају седељке, стварно догодило. Ако је запросио Полексију, онда је требало обавити и венчање, од задате речи није смело да се бежи.

Но, требало је да ту прошевину одобри и Лазина мајка. У Шабац је послат вешт човек да је приволи на то. А он, испоставило се, и није био вешт. Затекао је стару Лазаревићку на балу на који је извела кћерку и одмах из неба па у ребра:

— Госпођо Лазаревић, дошао сам да вам први донесем абер и честитам веридбу вашег Лазе! Ваша будућа снаха је кћи господина Николе Христића!

Пустоловина
за памћење и дубок џеп

ПЛАТИ, СЕДИ У „МИГ” И ПОЛЕТИ!

Уместо од легуре титанијума као већина западних авиона, „миг 25” направљен је од обичног челика.

На 37.000 метара већ сте увелико у стратосфери, других авиона нема јер једноставно не долећу до те висине, небо изнад вас је црно, звезде се виде и усред бела дана, а Земља је лопта на коју гледате одозго... Шта све не бисте дали да то доживите?

Ништа једноставније. Потребно је само да имате пет хиљада долара и да захтев са личним подацима пошаљете на адресу Института за истраживање лета у Жуковском у Русији. Изглед да ћете бити одбијени су мали јер осим задовољавајућег здравственог стања других ограничења у погледу старости, пола или било чега другог нема.

Кад, дакле, обавите тај део посла, у заказано време сешћете у „миг 25” и полетети. Не сами, разуме се. Авионом ће, ипак, управљати професионални пилот.

Војна тајна која је разочарала Запад

Када се септембра 1978. године потпоручник совјетског ратног ваздухопловства Виктор Беленко у „мигу 25” спустио на један аеродром у Јапану и затражио политички азил, у обавештајним круговима западних земаља завладао је неописиво узбуђење. Најзад су у рукама имали драгуљ совјетске авио-индустрије, строго чувану војну тајну које су безуспешно покушавали да се докопају већ двадесетак година!

Пре него што је „миг” враћен совјетској влади, растављен је на делове и проучен комад по комад. У први мах усхићење обавештајаца и војних стручњака нагло је сплас-

ло. То што су имали пред собом тешко да се могло назвати чудом технике. Штавише, „миг” је по свим мерилима западне технологије био безнадечно застарео.

Уместо од титанијума, који

У пилотској кабини најуспешнијег ловачког авиона на свету.

се у то доба на Западу увелико користио за изградњу војних авиона, био је направљен од далеко тежег челика, чак не ни нерђајућег. Ништа лепше није се могло рећи ни за радар. Такви су на Западу одавно изашли из употребе.

Ипак, једно се никако није уклапало у читаву ту причу о застарелости противничке технологије. Како онда објас-

нити чињеницу да је баш такав „миг 25” већ годинама суверено држао чак 21 светски рекорд?

Подробнија истраживања дала су одговор на ово питање. Радило се, једноставно, о томе да није требало примењивати западне стандарде на авион произведен на Истоку. Тачно је, рецимо, да је челик много тежи од титанијума и да се совјетска наука налазила у великом заостатку када је реч о производњи легура, али су зато њени стручњаци у погледу технологије обраде челика далеко надмашили колеге са Запада. Авионски делови које су они правили од челика били су једва нешто тежи од титанијумских и — непоређиво јевтинији.

Укратко: уместо на високу технологију и електронику, градитељи „мига” усредсредили су се на отпорност и једноставност материја, делова и опреме.

Новац Американцу, теби авион, плус пилот

Од тог септембра 1978. протекло је скоро двадесет година, наука је у међувремену у много чему превазишла и најсмелије снове, али неки рекорди које је „миг 25” поставио, као рецимо онај у висини лета, до дан-данас нису оборени. Више од „мига” никада се није виноу ни један други авион на свету, а изнад те границе лете још само свемирски бродови и ракете...

**Да вам је да се
бар једном про-
возате на 37.000
метара изнад
Земље брзином
три пута већом
од брзине зву-
ка? Однедавно
се и то може...**

Можете и ви, ако вам је, баш до тога, а имате-и оних пет хиљада долара колико то кошта. Ваш новац лећи ће на рачун Американца који је у јануару прошле године основао компанију „Миг етсетерас” (у преводу: „Миг итд.”) са седиштем у ваздухопловној бази Жуковски у којој се налази и славни аеронаутички институт из кога су, поред „мига” изашли и „тупољев” и „иљушин”.

Прођете ли једноставан лекарски преглед, љубазно особље компаније биће више него срећно да вам по уговореној цени омогући лет кроз стратосферу у „мигу 25” који је сада власништво предузимљивог Американца. Како то изгледа, недавно је искусио холандски фото-репортер Макс Дерета:

— База је видно запуштена и

Убрзање које „миг” развија док не достигне брзину од три хиљаде километара на час може се упоредити још само с убрзањем свемирског „шатла”.

АСТРО-ТУРИСТИ

Хронична беспарица натерала је руску свемирску индустрију на нешто што је не тако давно било незамисливо: да се одрекне потпуне тајности у којој је одувек радила. За нешто мање од хиљаду марака по групи од петнаест особа сада је могуће обићи некадашње светилиште совјетске аеронаутике, свемирски центар на тридесетак километара од Москве у коме су обучавани сви тамошњи космонаути, од Гагарина па надаље.

Тура укључује разгледање модела свемирске станице „Мир“ у природној величини, обилазак центрифуге у којој се астронаути припремају да поднесу убрзања чија је сила шест пута већа од силе Земљине теже и базена за подражавање бестежинског стања. Они којима то не задовољава астротуристичке апетите, могу, по цени од око пет хиљада марака по особи, да се упишу на вишедневни курс за космонауте-аматере. За те паре добиће отприлике, баш оно што су и тражили: најосновнија знања и прилику да лично упознају једног или више правих космонаута.

Како иде астро-туристички посао? Није лоше. Само на курс за космонауте годишње се уписује двадесетак група ентузијаста.

„Миг“ у коме је Дерета летео непосредно пред полетање, прекривен снегом, на неочишћеној писти. Ипак, за мање од сата све је било спремно за почетак пустоловине.

полупразна. Када сам стигао, писте и авиони били су прекривени најмање метром снега. Помислио сам да у таквим условима нико не може да узлети и да од моје пустоловине неће бити ништа. Преварио сам се.

— За време које је било потребно да уз помоћ техничара навучем летачки кабине-

У стратосфери, више туристички: холандски фоторепортер Макс Дерета на снимку начињеном на 27.000 метара висине. Земља је довољно далеко да се лепо види како је округла.

ПЧЕЛА, КОНКОРД, МЕТЕОСАТ

Рекордна висина од 37,5 хиљада метара (три пута више од Маунт Евереста), постигнута је у „мигу 25“ наменски преправљеном у те сврхе. Већу висину досегао је 1957. још само амерички „Х 15“, (76 km), али је тај рекорд неважећи зато што су стручњаци накнадно проценили да је „Х 15“ по својим особинама ракета, а не авион. Иначе, путнички авиони лете на висини од 9-10 хиљада метара, „миг 25“ на 27 хиљада метара, а „конкорд“ на 18.600 метара.

зон и ставим кацигу на главу (током лета се, иначе, користи чисти кисеоник), екипа механичара скинула је снег са авиона обичним метлама.

— Онда је прастари камион с ралицом за чишћење снега кренуо да откопава узану траку дуж једне од писта. Петнаестак минута касније седео сам на копилотском седишту поред pilota Александра Бешчастнова, а наш „миг“ је управо полетао...

Убрзање које „миг 25“ раз-

вија при узлетању може се упоредити још само са убрзањем свемирског „шатла“. Када достигне брзину од 2,8 маха, што је нешто више од три хиљаде километара на сат, дакле брзину која скоро три

пута надмашује брзину звука, и нађе се на 30 хиљада метара, „миг“ је коначно на своме — усред стратосфере.

Какво је то осећање? Неописиво, каже Макс Дерета.

М. И.

ЧУВЕНА ЛИНИЈА
ВИРПАЗАР – БАР

ЋЕТИЋИ НА ШИНАМА

После нешто више од две године посла, пругом је прошла прва пробна локомотива, редован саобраћај почео је 2. новембра 1908, а тадашњи лист „Глас Црногорца“ пише о великој свечаности и слављу у Вирпазару приликом дочека прве парњаче.

Књаз је, наравно, одмах одговорио председнику општине Вирпазар како доликује:

„С великом сам радошћу примио твоју телеграфску вијест да је данас, послје толиких савладаних жртава, први пут дојездила жељезничка локомотива са обала српског мора из Бара на обале Скадарског језера на Вир... Радост коју данас осјећа цио Вир с околином, радост је и моја и цијеле Црне Горе.“

Пруга Бар – Вирпазар, додуше, није била прва на територији данашње Црне Горе. Аустроугарска је још 1901. године шинама повезала долину Неретве са Игалом, Херцег-Новим и Зелеником, а ова три места у то доба нису била у саставу Црне Горе, па је отварање жељезничке линије Бар–Вирпазар достојно прославлено: савремена цивилизација попела се у Црну Гору, а Црна Гора је сишла на море.

Крива Дрина

После успешно окончаног рата са Турцима, Црна Гора је на Берлинском конгресу 1878. године добила Улцињ и Бар. У годинама преласка у нови век књаз Никола и његова влада почели су да раз-

мишљају о жељезничком повезивању Бара са залеђем. Али, држава није имала довољно новца, па је одлучено да се за изградњу пруге Бар–Вирпазар (која би се, касније, преко Ријеке Црнојевића и Цетиња повезала са Никшићем) тражи помоћ иностраног капитала. Најбржи су били Италијани који су се трудили да прошире свој утицај на Црну Гору, а преко ње и на Албанију и Македонију. Италијански престолонаследник Виторио Емануеле тако се оженио Јеленом, једном од кћери књаза Николе.

Виторио Емануеле, дакле, запросио је и добио Јелену, а Compagnia di Antivari – у преводу Барско друштво, основано 1906. године – добило је дозволу за градњу и искоришћавање пруге и изградњу луке Бар, за исушивање и искоришћавање пољопривредног земљишта, као и за одржавање пловидбе Скадарским језером лађама „Јоланда“ и „Матилда“ које су добиле имена по кћерима Виторија Емануела и Јелене, то јест унукама краља Николе.

Изградња луке Бар и радови на прузи Бар–Вирпазар почели су 1906. године под надзором италијанских инжењера фирме SFM (Strade ferrate meridionali). Пруга је имала узани колосек (75 центиметара) и била је дугачка 43 километра и 300 метара мада је стварно растојање између Бара и Вирпазара много краће: око 18 километара „ваздушном линијом“. Италијани су, наиме, покушавали да уштеде избегавајући велике

„ИЗМЕЂУ МНОГОБРОЈНИХ ВЕЛИКИХ ДЈЕЛА, ГОСПОДАРУ, КОЈА СИ УЧИНИО ДРАГОЈ ДОМОВИНИ, ИСТОРИЈА ЋЕ МЕЂУ ПРВИЈЕМ ЗАБИЉЕЖИТИ И ОВО... ДОЛАЗАК ПРВЕ ЛОКОМОТИВЕ СА ЈАДРАНСКОГ МОРА НА ВИР... – ДА ЖИВИ Њ.К.В. ГОСПОДАР“.

ОВАКО ЈЕ 13. СЕПТЕМБРА 1908. ГОДИНЕ ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ ВИРПАЗАР ТЕЛЕГРАМОМ ЧЕСТИТАО ЦРНОГОРСКОМ КЊАЗУ, КАСНИЈЕ КРАЉУ, НИКОЛИ ПЕТРОВИЋУ ЗАВРШЕТАК РАДОВА НА ПРВОЈ ЖЕЛЕЗНИЧКОЈ ПРУЗИ У ЦРНОЈ ГОРИ.

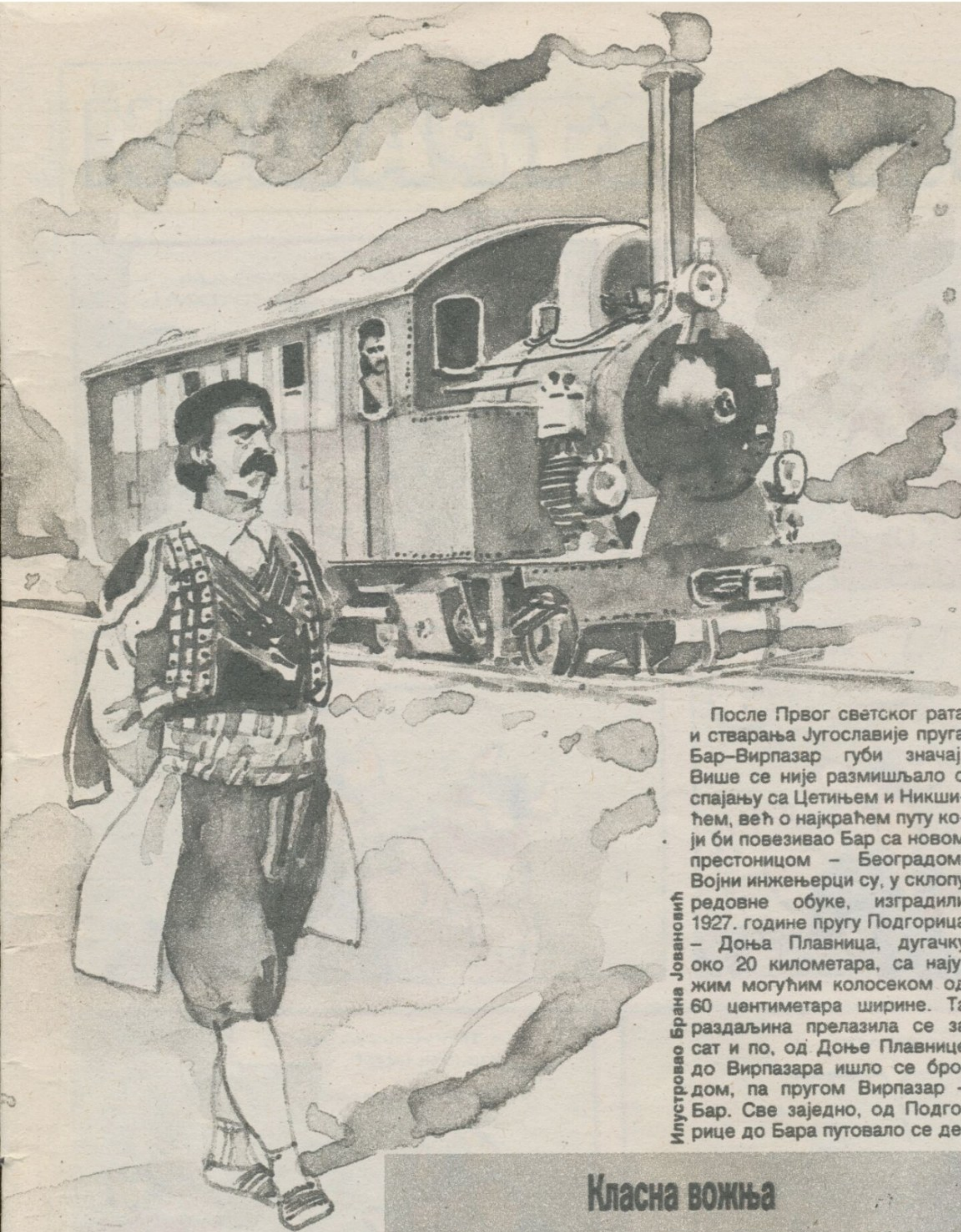
трошкове градње тунела. Тако се на прузи нашао само тунел на Суторману, дугачак нешто више од километра, а пруга је све остале препреке (висинска разлика је 550 метара) заобилазила, толико кривудајући да је из ваздуха изгледала као „крива Дрина“. Не треба, због тога, да чуди што је на овој линији забележен податак за Риплија: у атару села Лимљани налазиле су се чак три жељезничке станице! Није село било велико, већ је траса пруге подсећала на маршруту пијанца.

Набављене су и локомотиве: „Бока“, „Дурмитор“, „Ловћен“ и „Зета“, затим још јаче и боље „Суторман“ и „Румија“. Оне су углавном вукле теретне композиције, осим суботом када су пароброди пристајали у барску луку и када су се качили и путнички вагони. Редован, свакодневни путнички саобраћај, обављали су такозвани моторни возови, односно локомотиве са спојеним вагонима „Никшић“ и „Ријека“ (по Ријеци Црнојевића), а „Цетиње“ је био салонски воз књаза Николе. Од Бара до Вирпазара путовало се, по реду војње, око три и по сата. Зајалурене

„парњаче“ с муком су се пеле од Бара до тунела на Суторману. Испред самог тунела воз се заустављао и одмарао пола сата, а огледнели путници могли су за то време да ручају седећи за дрвеним столовима. После паузе за ручак воз би пролазио кроз тунел и „стрмоглављивао“ се у Вирпазар брзином од 18 километара на сат. Ту су путнике чекали бродови који су пловили по Скадарском језеру.

Директорова освета

Међу првим жртвама ове пруге нашао се и један обичан црногорски во: несрећник је у хладу тунела на Суторману потражио спас од летње жеге, али је наишао воз и убио га.

После Првог светског рата и стварања Југославије пруга Бар-Вирпазар губи значај. Више се није размишљало о спајању са Цетињем и Никшићем, већ о најкраћем путу који би повезивао Бар са новом престоницом – Београдом. Војни инжењерци су, у склопу редовне обуке, изградили 1927. године пругу Подгорица – Доња Плавница, дугачку око 20 километара, са најужим могућим колосеком од 60 центиметара ширине. Та раздаљина прелазила се за сат и по, од Доње Плавнице до Вирпазара ишло се бродом, па пругом Вирпазар – Бар. Све заједно, од Подгорице до Бара путовало се де-

Илустровао Брана Јовановић

Класна возиња

Првој црногорској прузи у спорости је озбиљно конкурисала пруга Скопље-Охрид. И њен колосек је био најужи могући (60 центиметара), а изградили су је Немци 1916. године за потребе своје и бугарске војске на Солунском фронту. После ослобођења 1918. године југословенски железничари су је поправили, доградиле неке неопходне објекте и неколико година касније пустили у редован путнички саобраћај. Просечна брзина возова који су туда пролазили износила је 10 километара на час, па се од Скопља до Охрида путовало цео дан. Поред пруге није било цистерни за воду (познатих из холивудских вестерна), неопходних за парне локомотиве, већ су машиновође заустављале композицију поред првог потока и пумпама узимале воду. Путницима су се продавале карте за три класе мада су сви путовали истим вагонима. Разлика у цени била је последица услова путовања: воз је, наиме, због уског колосека и лошег терена, често искакао из шина. Када би се то десило, путници који су имали карту прве класе могли су да остану у вагонима, они са картама друге класе морали би да изађу напоље без обавезе да нешто раде, а они из треће класе морали су да помажу железничарима да врате воз на колосек. Овако се од Скопља до Охрида путовало све до пре тридесетак година.

Одмах по отварању пруге, „Глас Црногорца“ донео је, у прилог железници, објаву у којој се, између осталог, каже: „Трговцима се препоручује да не пропусте користити се овим модерним комуникационим средством у интересу добити и у времену и у трошковима.“ Железницом су у Црну Гору стизали угаљ, со и разна увозна роба, да би истим путем ова земља извозила оно што је имала: дуван, воће, вуну...

вет сати. (Данас, по реду возиње, путнички возови прелазе ову раздаљину за мање од једног сата, а експресни још брже.)

Возови су на појединим деоницама пруге били тако спори да су деца током возиње слободно излазила, брала купине и враћала се у вагоне. Септембра 1937. године Војин Радовановић, трговац из Бара, за опкладу се тркао са возом од Бара до Сутормана иако му је директор Барског друштва нудио 10 хиљада ондашњих динара да одустане од такмичења за које је било јасно да ће осрамотити компанију. Машиновођа је дао све од себе и стигао је на циљ за рекордних сат и 17 минута, али је Војин Радовановић био два минута бржи. Његова стаза је, руку на срце, била много краћа: прешао је 13 километара пречицама и богазама, док је воз морао да вијуга пругом дужине 21 километар. Победа Војина Радовановића прослављена је пуцањем прангија, али је зато његов брат железничар остао без посла – директор Барског друштва из освете га је отпустио.

Лоше изграђена, мале пропусне моћи и одвојена од железничке мреже, ова пруга бележила је само губитке: расходи су били двоструко већи од прихода, и то у бољим годинама. Тешко је, према томе, објаснити зашто су Италијани толико дуго – све до краја Другог светског рата и ослобођења 1945. године – држали пругу, одбијајући да, попут неких других власника нерентабилних железничких линија, своју бригу пребаце на државу. Могуће је да је Барско друштво на другим пословима боље зарађивало, а ни политичке разлоге, тачније утицај Италије на Балкан, не треба занемарити.

У сваком случају, пруга је национализована после Другог светског рата и коришћена до 1959. године када је пробијен тунел Созина (6 километара) и изграђен насип преко Скадарског језера да би Подгорица (тадашњи Титоград) са Баром била спојена краћим и логичнијим правцем. То је био део пруге Београд – Бар завршене 1976. године. Још раније је железница спојила Подгорицу са Никшићем, а касније и са албанским градом Скадром. Млађи Подгоричани који лети преко викенда возом оду: до мора на купање и истог се дана враћају назад вероватно не слуте да је тај исти пут за њихове родитеље био права целодневна авантура.

У. К.

DIK
BROWNE

ХОГАР СТРАШНИ

НЕШТО СИ СЕ
РАНО ПОБУ-
НИО...

ЗНАМ ЈА
ШТА
ТЕБИ
ТРЕБА!

КРРР!

РЕКО' БИ' ДА ЈЕ ЧОРБИЦА
ГОТОВА!

ПА... КАКО ЈЕ ИСПА-
ЛА ЧОРБИЦА, ХЕЛ-
ГИЦЕ?

ХММ...
ФАЛИ ЈОЈ
ЈОШ МАЛО
СОЛИ!

И БИБЕРА,
РЕКЛА БИ'!

ПА И БРАШНА... И БЕЛОГ
ЛУКА...

... И ТРУНИЦА ЈУТЕ
ПАПРИКЕ!

СРККК!

А САД ЈОЈ ФАЛИ И ВОДА!

DIK
BROWNE

ПОЛИТИКИН

ЗАБАВНИК

УМЕТНИК И ВЛАСТ

Јоаким Вујић био је већ познат када се први пут срео са кнезом Милошем. Било је то 1823. године.

Десет година пре тога, 12. августа, Вујићева позоришна дилетантска група одиграла је прву позоришну представу. Била је то „Крешталица“, комедија коју је сам написао. Ако се изузму приватна позоришна приказивања карловачких ђака Емануела Козачинског 1735. године, премијера „Крешталице“ је почетак позоришта у Србији. И, Милош је, мислио је Вујић када је отишао до њега, морао да зна за то. Надао се да је Милош можда чуо и за неке од његових књига објављених у Будиму, па је од њега затражио 2000 форинти за штампање најновије, „Новог земљописа света“.

Међутим, Вујић није био познат Милошу. Па ипак, љубазно га је примио и обећао да ће помагати његов будући рад. Вујић је знао да то ништа не значи. Зато је сакупио новац дајући представе у Земуну, Панчеву и Темишвару и објавио „Земљопис“. Кнезу на дар послао је 25 примерака књиге. Кнез је захвалио даром од 1000 форинти.

После тога, Вујић је наставио да се дописује са кнезом. Писао му је о свему што му се дешава и што га тишти, чак и о неслагању са својом женом Пелагијом. Једном приликом, 1834. године, Милош га је позвао у Крагујевац и предложио да тамо оснује позориште. Две и по године Вујић је био и директор и редитељ, а представе је приказивао и у Пожаревцу. Када је крајем 1836. године позориште престало да ради, кнез наређује да се Вујићу додели пензија од 10 талира месечно. Тако је било наредне три године.

У старости је Вујић тешко живео. „Једва могу да ходам и видим“ написао је на једном месту. Без пара, и без могућности да заради, 1842. године замолио је државни Совјет да му одобри пензију. Подсетио је „милостиву господу“ шта је све урадио за добробит народа, као и да је књигу „Вујићево путовање по Србији“, у којој је описао многе знаменитости, послао у Оксфорд у Енглеској, затим у Париз, Рим, Берлин, у Петербург, Москву, Одесу – од чега ће држава, напомињао је Вујић, свакако имати користи.

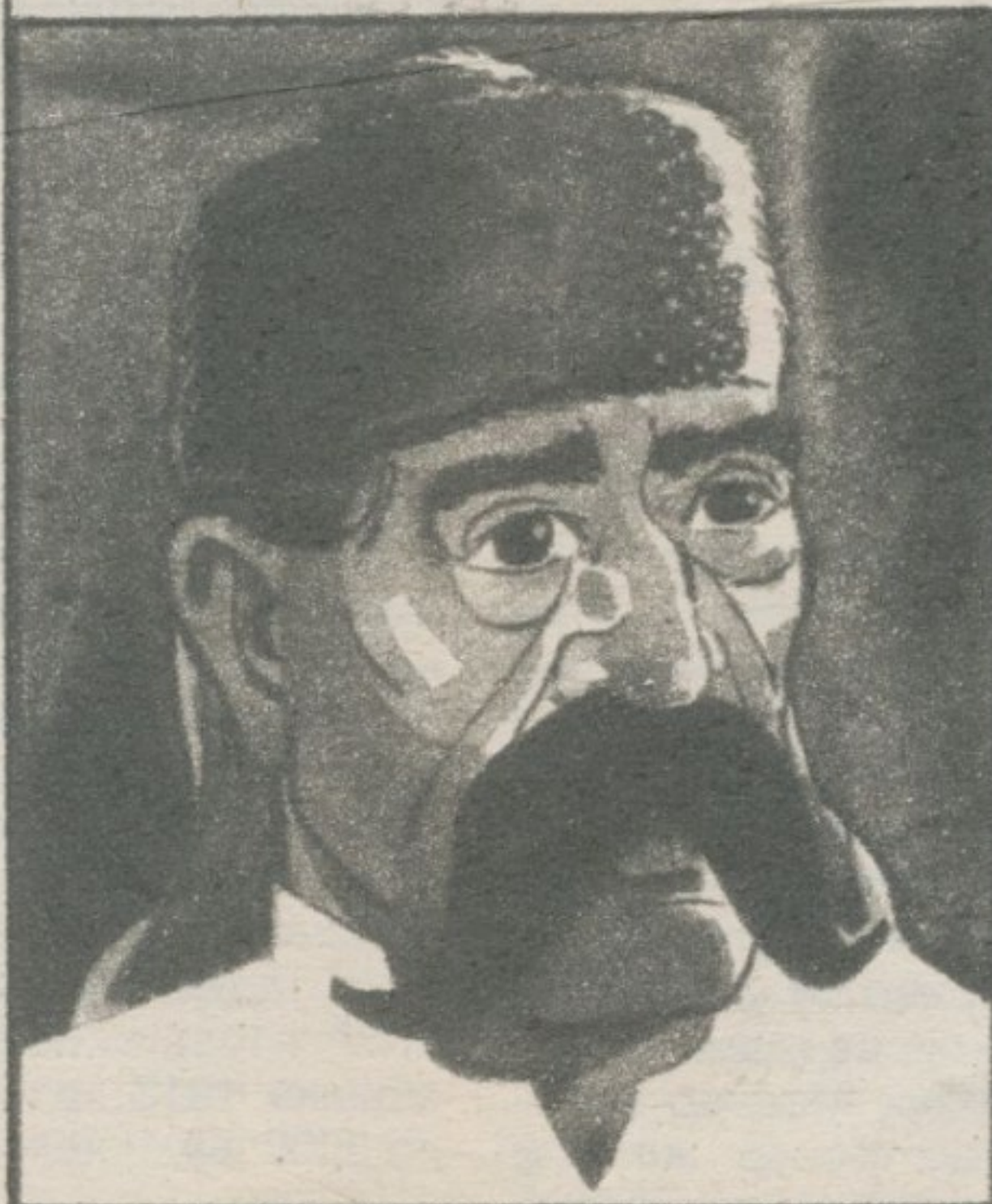
Совјет је одбио Вујићеву молбу.

Идуће године написао је последњу молбу и, као и пре тога, био одбијен. Од тада, Вујић је у Београду провео још 30 година. Преживљавао је од штампања својих дела. Умро је 8. новембра 1874. Имао је 102 године. Сахрањен је на гробљу код цркве Светог Марка на Ташмајдану. Данас тог гробља више нема, па ни костију првог српског комедиографа.

СТЕФАН КРАЉ

Новац Стефана Драгутина, сина краља Уроша I, имао је натпис на српском. Сви претходни српски владари, од краља Радослава који је ковао бакарни новац у првој половини 13. века па до Драгутина, обележавали су новац грчким или латинским натписима.

На Драгутиновим динарима пише „Стефан раб Христов“. Нема титуле краљ јер је он тада, у првим годинама 14. века, од када потиче нађени новац, био само владар Мачве. Његов син Стефан Владислав II угледао се на оца. Написао је „Владислав раб Христов“. Тек ће Стефан Урош III Дечански написати пуну титулу. На његовом новцу пише „Стефан Урош краљ трећи“ или „Стефан краљ“. Он је, поред новца са српским натписима, имао и новац са латинским текстом – као и његов отац Урош I. Најзанимљивији примерци сачувани су из времена Стефана IV Душана: око грба написано је на српском „Стефан краљ“ и на латинском „Stefan Rex“.

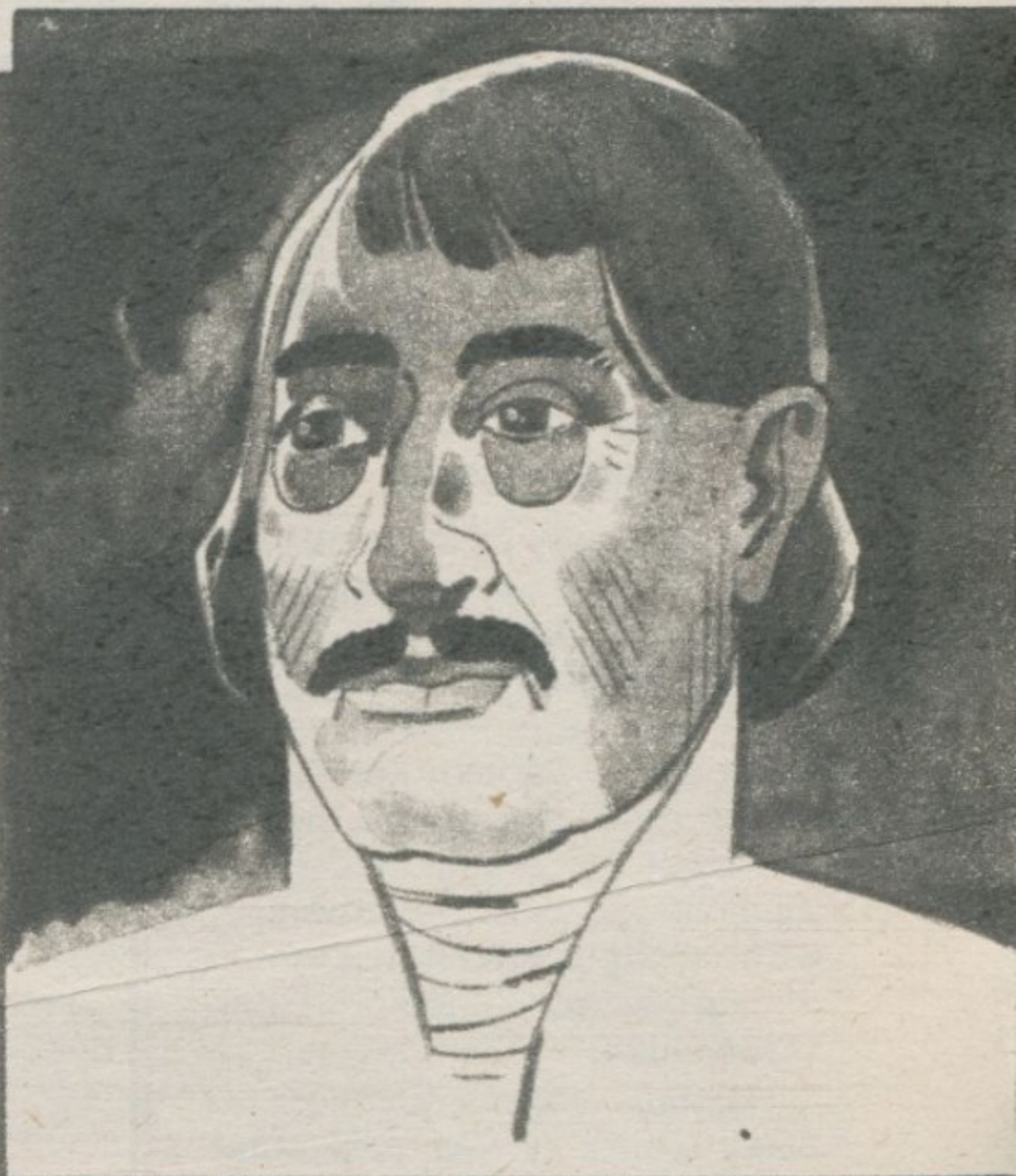

ГЛАВА У ТОРБИ

Сулејман паша, београдски везир, послао је једног дана у пролеће 1815. године неког свог службеника кнезу Милошу. Наредио му је да Милошу покаже одсечену главу Станоја Главаша и да му поручи да је „сад ред и на његову дошао“. Цела ствар је требало да звучи као шала.

Милош је схватио шалу и одговорио да је он своју главу давно „метнуо у торбу“, а на раменима већ одавно носи туђу. Није, наравно, ни сањао да ће народ овај његов одговор претворити у пословицу „Носи главу у торби“. Уједно, у овој пословици сачувано је и сведочанство да су Турци главу погубљенога носили у торби да би је показали свом вођи.

С. Ђ.

Пун кофер инструмента. Усних хармоника. Брижљиво поређане у ишчекивању да их њихов власник извади на светло дана и из њиховог малог тела извуче душу.

Петар Миладиновић, међу музичарима познат као Џо, више од четврт века свира на усну хармонику. Кад је почео, а тада му је било девет година, био је потпуно самоук. Слушајући претежно блуз, највише легендарног Тутса Тилманса, решио је да овлада тим инструментом који ретко које дете бар једном није имало у руци, макар као привезак за кључеве.

Усна хармоника вероватно је један од ретких инструмента који вам дају лажно осећање да је лако овладати њима. Принесете је уснама, мало дувате у отворе, мало кроз њих увлачите ваздух и ето звука. Али каквог?

Није случајно да је посебно код нас, мање у свету, невелики број заиста познатих и признатих свирача јер, као што објашњава Петар Миладиновић, треба да прођу године свакодневног вишесатног вежбања да би се неко заиста „сродно“ са усном хармоником. Да се, кад је принесе устима, из ње огласи мелодија због које усну хармонику не зову случајно цепни клавир, саксофон са Мисисипија, француска харфа или рог којим пева срце.

Хонер – вешти крадљивац

У поређењу са осталим инструментама, усна хармоника, бар онаква какву данас знамо, настала је крајем прошлог века, а њеним прецима сматрају се лаоски кенг и кинески шенг. Податке о шенгу, инструменту за који се сматра да је настао још пре нове ере, у Европу је донео истраживач и путописац Марко Поло (1254–1324).

Највише успеха у усавршавању шенга (у низ „свирала“ међусобно повезаних свирало се заптивањем испуста на њима и дувањем у писак) имао је Немац Кристијан Фридрих Бушман. Године 1821. Бушман пише свом брату: „Направио сам сасвим нови инструмент који је заиста невероватан. Иако је дугачак само 10 центиметара, извођачу омогућава да, уз помоћ 21 ноте, изведе све тихе и повишене звуке, и то без клавијатура, хармоније од по шест тонова, уз све то пружа могућност да свирач задржи један тон онолико колико му дах дозвољава“.

Бушманова аура, како је звао нови инструмент, једно време била је статусни сим-

бол. Богате даме носиле су ауру на ланчићу, око врата. А Бушманова радионица у Хамбургу (израда инструмента била је породична традиција, њоме се бавио и Кристијанов отац) постала је популарно место. У њу су свраћале и такве величине као што је Франц Лист (1811–1886), мађарски пијаниста и композитор.

Пре него што је на сцену ступио Матијас Хонер, Бушманову ауру усавршава Јозеф Рихтер, такође Немац. Тако побољшану почињу да је израђују и остали градитељи ин-

струмента, између осталих и Кристијан Меснер из немачког градића Тросингена.

У Меснерову радионицу негде 1850. свратио је, наводно случајно, Матијас Хонер који је такође био из Тросингена. Бавећи се изработом и продајом сатова, наравно оних великих, у дрвеним кутијама, са клатном, Хонер се уморио од тог посла који се једва исплаћивао. Наивни Меснер поверовао је да Хонер жели с

ЦЕПНИ КЛАВИР ИЛИ...

РОГ

ли 10 милиона ових инструмента, а 1920. име „Хонер“ одштампано је на 25 милиона примерака.

Ухвати добар ритам!

Петар Миладиновић објашњава да је „Хонер“ дуго био заиста најозбиљнији светски произвођач. Данас су овој фирми, чије је седиште и даље у Тросингену, конкуренти амерички „Ли Оскар“ или јапанска „Јамаха“. А до промене у квалитету дошло је оног часа када су се у производњу ушуњали рачунари.

Да бисмо схватили у чему је разлика, можда је најбоље да, наравно уз помоћ Петра Миладиновића, отворимо усну хармонику и видимо како то она свира.

Тело усне хармонике чини такозвани чешаљ од дрвета (са дужим и краћим отворима) на коме су, са горње и доње стране, постављене

Постоје разни називи за инструмент који је стар скоро два века. Али, кад Петар Миладиновић засвира на усну хармонику, онда схватите зашто о њој говоре и као о мини-оркестру

њим само ортачки да ради и тако усаврши производњу.

После извесног времена, схвативши основну грађу усне хармонике, Хонер је оставио Меснера и основао властиту радионицу. Хонерово име и данас је синоним за овај инструмент.

Почевши у кухињи са неколико помоћника, Хонер је 1857. израдио 650 усних хармоника, 1913. за њега је радило 3000 људи који су направи-

плочице, а на њима метални језичци или перца. Дувањем или увлачењем ваздуха кроз отворе, ти језичци вибрирају производећи одређени тон. Направљена од посебне легуре цинка и бакра, та перца, некада израђивана и постављана ручно, овако „компјутеризована“ као да више не дају онај звук право из срца.

Усне хармонике које смо навикли да виђамо спадају у тип дијатонских. То су оне на којима не постоје сви тонови. Поређења ради, то би било

КОЈИМ ПЕВА СРЦЕ

Милица Миладиновић, Петрова кћерка, оног дана када је из породилишта стигла кући. Ако упоредите усну хармонику коју ова тек рођена беба држи у руци и ону поред ње, јасно вам је да се овај инструмент израђује у разним величинама, с тим што су дијатонске махом задржале дужину од десетак центиметара а хроматских има и дужих (ритам хармонике) а и дебљих (бас хармонике).

Иако настала у Европи, усна хармоника је знатно популарнија у Северној Америци. Они силни милиони џепних клавира из Хонерове фабрике до краја века готово да су сви завршавали на тржишту САД.

Петар и летеће перце

Као најјефтинији од свих инструмената, усне хармонике тамо су биле доступне и усамљеном каубоју на удаљеном ранчу Дивљега запада и црним свирачима који су им удахнули душу.

Усна хармоника постаје један од симбола Америке. Доказ је то што су је, са мање или више умећа, свирала и три америчка председника — Томас Вудроу Вилсон, Калвин Кулиџ и Двајт Ајзенхауер. Кад је током свемирског лета децембра 1965. Волтер Шира, капетан летелице „Џемини 6“,

уз „зипо“ упаљач, и данас добијају амерички маринци. „Хонер“ данас има око 300 модела и годишњу производњу од два милиона усних хармоника.

Мада звук усне хармонике „боји“ кантри, џез, рок и поп музику, њен препознатљиви „јецај“ највише се везује за блуз. А то што се педесетих и шездесетих година она чешће виђала међу извођачима рока и није случајно. Будући да је рок на неки начин и пристизао из блуз музике, у то време готово да ниси могао да будеш члан бенда ако ниси свирао усну хармонику. Тако су је, рецимо, у „Битлсима“ свирали и Џон Ленон и Џорџ Харисон, а Мик Џегер у „Ролингстонсима“.

На нашим просторима усна хармоника никада није пустила дубоко корење, што Петар Миладиновић објашњава

Међу 23.000 различитих усних хармоника, које се налазе у сталној поставци у музеју у Тросингену, нашло се и ових неколико необичајених облика. Иначе, пет синова Матијаса Хонера наставило је очеву традицију и, поред производње, много полажу и на рекламу. Поред ангажовања познатих свирача усне хармонике, организују честа такмичења — између осталих и светски шампионат који се одржава сваке четврте године (ове године „долази ред“).

као код клавира са само белим диркама.

У другу врсту спадају хроматске (назване по хроматској скали). Оне унутар „тела“ имају опругу која се помера и тако пружа могућност да се свира, условно речено, и уз помоћ белих и црних дирки. А то што се и на дијатонској добијају и они „непостојећи“ полутоновни, постиже се посебном техником јаког дувања, односно увлачења или, како то музичари кажу, продувавања.

И тако, кад видите неког извођача који у руци држи већу усну хармонику, знајте да се, вероватно, ради о хроматској. А њу савладати, тврди Петар Миладиновић, није само свирачки већ и математички изазов. Због великог броја комбинација тонова, неопходно је одлично познавање скала и савладавање тих „раштрканих“ тонова који нису постављени као на клавиру.

успоставио везу са базом на земљи, огласио се звуцима усне хармонике.

Џепни оркестар стекао је популарност током Америчког грађанског рата од 1861. до 1865. Још у то време усна хармоника добија улогу војникове верне пратиље и постаје неопходни део опреме сваког ратника. Није зато чудно да је у „Хонеру“ давне 1896. настао модел „марин бенд“, усна хармоника коју,

својеврсном лењошћу. Ретко ко је спреман да том мини-инструменту посвети толико времена као Петар. Још као дете знао је да оде у кревет и под јорганом свира све док га не савлада сан.

Очаран дијатонском усном хармоником, коју и данас углавном свира, Џо је вежбао и по пет-шест сати дневно. Са дванаест година имао је свог првог ученика, са деветнаест први пут наступа у блуз клубу на „Машинцу“. Данас путује

Петар Миладиновић *Џо под пуном „ратном опремом“.* У посебно израђени појас ставио му око 15 дијатонских усних хармоника које се израђују у различитим регистрима (ако оркестар свира у С дуру, извлачи хармонику у том регистру, а за А мол – следећу... и тако редом).

по Италији, Мађарској, Немачкој, гостује по фестивалима, а два пута недељно свира у „Платоу“ у Београду са бендом „Ди луна блуз циркус“.

Своје умеће често „позајмљује“ појединим групама: „Галији“ (на последњој плочи свира уз Нешу, вођу групе који и сам свира усну хармонику), „Смаку“, „Бајаги и инструкторима“, групи „С времена на време“.

Петар Миладиновић до сада је уништио око 500 хармоника. Зато и каже да је то врло скуп инструмент јер не-

Лари Адлер, који данас има преко 80 година, био је први (и остао један од изузетно ретких) који је 1939. усну хармонику свирао заједно са симфонијским оркестром. Извео је Вивалдијев виолински концерт са симфонијом из Сиднеја. Пошто је врло рано почео да свира, имао је прилику да заједно са Гершвином изведе његову „Рапсодију у плавом“, а од Раваела је добио ексклузивно право да свира његов „Болеро“.

кад траје само једну „свирку“. Језичци се раштимују, ломе се, дрво набубри од честог свирања. А кад се узме у обзир да једна хармоника кошта између 30 и 100 марака, јасно је о чему Петар говори.

Дешавају се и „повреде на раду“. Једанпут, у жару свирке, једно перце искочило је из лежишта, улетело му у уста и

забило се у непце. Другом приликом, током концерта са групом „Смак“, извлачећи јак тон, Петар се сагнуо изнад микрофона и осетио да му је један пршљен искочио из „лежишта“.

Будући да је музика све више „под напоном“, и усна хармоника може да постане електрична. Извођач уз усну хармонику директно присла-

ња микрофон прикључен за појачало, а на појачалу се тонови „боје“ по жељи свирача. Усни мини-оркестар први пут је „електрификовао“ Литл Волтер. Зато лако може да вам се догоди да и не препознате звук усне хармонике. Верујте нам на „слушање“.

Ако после ове приче пожелите да овладате вештином свирања на усној хармоници и запитате се коме бисте се обратили, да знате да за овај инструмент код нас не постоји школа. Свирају је Боба Стефановић, Бора „Чорба“, Роберт Тили, Јован Илић (међу првима на овом простору), Растко Ћирић (наш илустратор...). Можете да поступите као Петар Миладиновић и да се „школујете“ сами или да затражите помоћ некога ко већ свира овај инструмент. Али, сетите се, вештина се стиче упорним вежбањем, и то годинама.

Весна Софреновић

Тек када су им из поште јавили да ће им пошиљку испоручити камионом, родитељима Свена Сандала постало је јасно шта им све предстоји

Као и многи шведски децаци, Свен Сандал из Стокхолма имао је плаве очи, светлу косу и лице посуто пегاما. Увек весео, оран за игру, добар ђак. Шта му је фалило? Бицикл. Најобичнији. Али, његови родитељи стално су се изговарали како немају пара да му га купе.

Оглас у два реда

А без бицикла Свен није могао да одлази са друговима на излете у околину града, нарочито у воћњаке Дјурсхолма где би се сити најели јабука. То им нико није забрањивао, чак ни власници воћњака које су деца посећивала. Одлазака у такозвану „слатку крађу“ нису се лишавала ни најбоље васпитана деца. Уосталом, тако се некада забављао и Свенев отац и очеви његових другова...

Дечак је знао да у својој касици има само две круне. А њему је, за куповину бицикла, требало много више.

Дуго је Свен размишљао шта да ради. Једнога дана, не говорећи никоме ни речи,

Боб Дилан међу првима је, да би истовремено могао да свира два инструмента, ставио усну хармонику око врата.

МА ШТА

КАЖЕШ

ОПАСАН ДОРУЧАК

Лилијан је уметничко име играчице трбушног плеса из израелског града Елијата која је постала позната по томе што тачке изводи у друштву свог љубимца, питона дугачког три метра. Он, наравно, живи у њеном стану, али не шврља слободно по кући. Време најрадије проводи склупчан у нарочито направљеном кавезу у који је Лилијан пре три недеље убацила питонов омиљени доручак, пацова, и отишла у град у ку-

повину. Кад се вратила кући, само што се није онесвестила од изненађења: у једном углу лежао је њен љубимац, сав изуједан и одузет од страха, а у другом се, очигледно нimalо уплашен, кострешио пацов. Несрећни питон, пореклом из Бурме, одмах је пре-

бачен у најближу болницу за животиње где је утврђено да му је кичмени стуб тешко оштећен уједима несусећеног доручка. Живот му, истини за вољу, није угрожен, што си-

роту Лилијан нимало не теши будући да је ветеринар који га лечи изјавио да више никада неће моћи да се савија.

БОЉЕ ОД РЕБАРАЦА

Једног дана, средином октобра прошле године двадесетогодишњем студенту Џоу Марвину из Лас Вегаса пријела су се печена ребарца, па је кренуо тамо где је знао да их добро спремају: у хотел „Голд коуст“. Како су у тренутку кад је ушао у ресторан сви столови били заузети, решио је да сачека и прекирати време повлачећи ручицу „једноруког Џека“. После пет минута игре и уложених 15 долара,

срећа му се осмехнула у виду добитка од 10,9 милиона долара! Упркос томе што ће му толике паре бити исплаћиване на кашичицу, то јест на рате следећих 25 година, Џо није нимало незадовољан. ■

НЕ ВРЕДИ

Британски глумац Џонатан Хартман завештао је своју лобању Краљевском Шекспировом позоришту под условом да се користи само током извођења „Хамлета“ и да на плакатима који најављују представу буде написано и његово име. На Хартманову велику жалост, представник ове, у Великој Британији веома познате трупе рекао је да је права лобања исувише крхка да би се користила на сцени. Та изјава веома је разочарала Хартмана. То је била једина прилика да наступи у некој од представа чувеног ансамбла, па макар и после смрти. ■

Илустровао Зоран Петковић Петко

НАЈДОВИТЉИВИЈИ ДЕЧАК ШВЕДСКЕ

БИЦИКЛ ЗА ДВЕ КРУНЕ

отишао је у редакцију стокхолмског листа „Стокхолм-Тиднинген“ и упитао: да ли он са две круне, колико има, може да плати један оглас? Казали су му да има таман толико да објави оглас срочен у два реда. Један ред стајао је једну круну.

После неколико минута писања и брисања саставио је три реченице које ће га широм Шведске прославити као једног од најдовитљивијих дечака свога доба.

Оглас, у два реда, гласио је: „Конкурс за највећу јабуку на свету! Прва награда: својеручно исписана диплома! Пошаљите узорке!“

То је било све. Свен је додао још своју адресу, платио две круне и отишао кући. Оглас је изашао већ сутрадан.

Када се предвече вратио из школе, Свена је сачекала узбуђена мајка. Још од четири сата по подне поштари су на Свену адресу доносили мале препоручене пошиљке. И у свакој од њих била је по једна јабука. Звono на вратима готово да није престајало да звони. Чим би отишао један, стизао је други поштар.

Увече, када се Свенот отац вратио с посла, у кући је већ било више од 250 јабука.

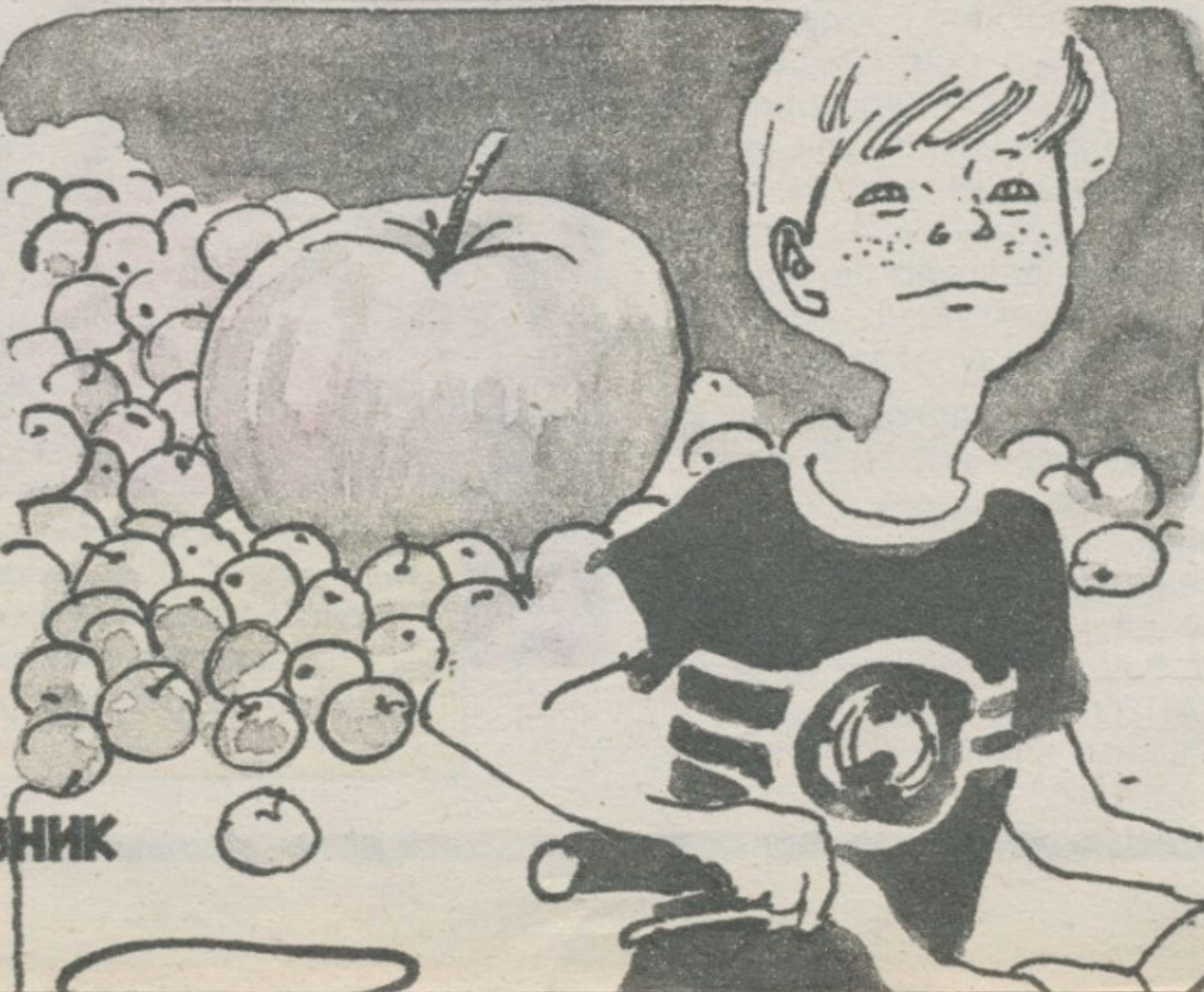
Свен је најзад морао да открије тајну.

Најпре се насмејала мајка, затим и отац. Шта је, ту је. Допала им се Свенотва предузимљивост. Обећали су му бицикл, без обзира на резултате његовог конкурса. Али сада, док су јабуке пристизале једна за другом, није било времена за опуштање. Требао је помоћи Свену да исплива из свега тога. Од суседа који су се скупили да виде зашто поштари сваки час долазе код Сандалових мајка је позајмила вагу, а онда су сви заједно сели и почели да бирају и премеравају приспеле јабуке.

Пре него што ће дечак сутрадан кренути у школу, зазвонио је телефон. Из поште су јављали да се код њих у складишту налази преко хиљаду јабука упућених на Свену адресу и да ће их они, све одједном, испоручити камионом у току дана.

Најкрупнија из Гетеборга

Сандаловима ствар више није била забавна. Поред најављеног камиона, пакети са јабукама стизали су читавог дана, а све се наставило и наредних. Биле су то пошиљке не само из Шведске већ и из Норвешке, Данске, Финске, Холандије...

Све собе у кући Сандалових буквално су затрпане јабукама. Свен је, са родитељима и суседима, одвајао мање, а мерио и разврставао само оне најкрупније. Следећих десетак дана протекло је у грозничавом раду. А јабуке су и даље пристизале.

Глас о дечаковом конкурсy за највећу јабуку на свету допр је и до шведске телевизије. Најпре су послали репортера да све то сними, а онда су у студио позвали и Свена. Да исприча све о овом необичном конкурсy на који је, како је рекао у емисији, стигла и једна јабука са шведског двора. Нажалост, није ушла ни у ужи избор, међу сто најкрупнијих.

После две недеље пошиљке су постале сасвим ретке и Свен је одлучио да конкурс закључи.

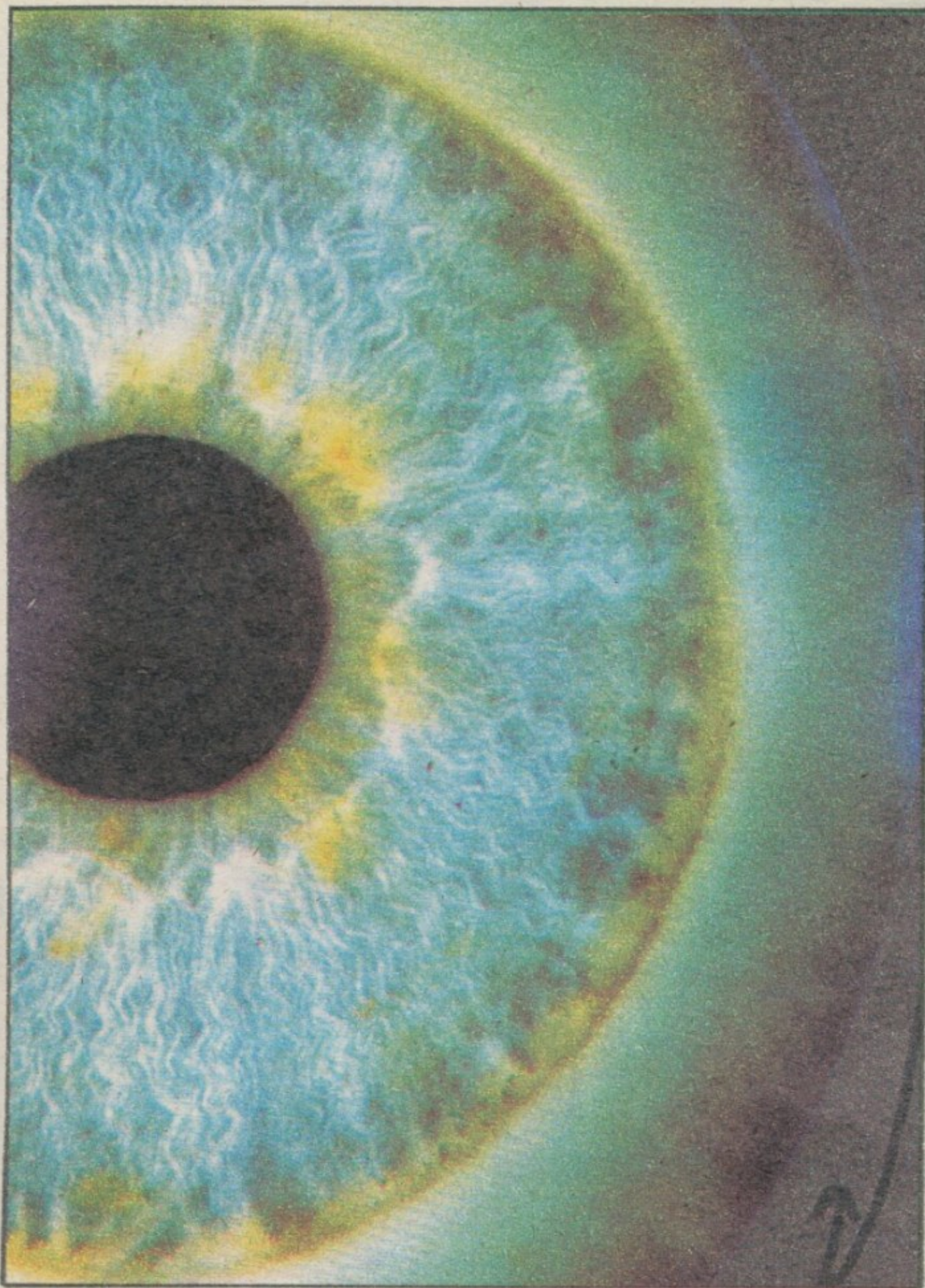
Када је све сабрао, добио је запањујући број од 3.060 јабука које су, све заједно, биле тешке више од једне тоне. Најкрупнију је одгајио један воћар из Гетеборга. Тежила је више од 650 грама!

О судбини Свенотвих јабука одлучио је, наравно, породични савет. Уз дечакову сагласност, договорено је да се део јабука, у вредности бицикла о коме је дечак маштао, прода најближем трговцу воћем. Остале су поклоњене разним добротворним установама.

Тако је Свен Сандал остварио своју жељу и уз бицикл који је желео постао пословични пример да се све може, чак и када изгледа немогуће, ако се, наравно, уме и хоће.

Илустровао Брана Јовановић

ДАЛТОНИЗАМ – ХРОМОЗОМСКА ГРЕШКА

Сматра се да је сваки осми становник наше планете делимично слеп за боје. Ко је кривац за ову неправилност откривено је недавно испитивањем ДНК очију које је Џон Далтон, мртав већ преко сто педесет година, завештао науци

На свечаном скупу Британског ученог друштва у Манчестеру центар пажње уважених чланова, све самих

познатих и заслужних научника, био је новопримљени млади колега хемичар и физичар Џон Далтон. И док су се сви око њега, прописно одевени у црне одежде Удружења, згледали и накашљавали, он је спокојно седео у својој тоги пламеноцрвене боје и чекао да председник отвори састанак не слутећи да је на било који начин упадљив.

Загонетка ове црвене тоге која је изазвала толико запрепашћење разјашњена је касније, 1798. године, када је Џон Далтон у Манчестеру одржао познато предавање о слепилу за боје. Хадарт је први, још 1777. упозорио на ову неправилност, али је тек Далтон својим описом скренуо пажњу научника и читавог света на слепило за боје од кога је и сам патио – није видео ни црвену ни зелену.

Тако се и догодило да је, купујући свечану тогу, уместо црне узео црвену какву су, иначе, носили чланови Удружења правника, ни не сањајући да је погрешно. Слепило за боје по њему је названо ДАЛТОНИЗАМ.

Осим хемијских закона и

НОРМАЛАН ВИД

ЗЕЛЕНИ

ДЕУТЕРАНОПИЈА – СЛЕПИЛО ЗА ЗЕЛЕНУ

ЛАЛЕ ЗА СВЕ ОЧИ. Једно исто поље лала како га види човек који разликује све боје и како га види неко ко пати од једног између три основна типа далтонизма. Боје како их види далтониста „реконструисала“ је недавно група научника из Француске и Британије.

ПРОТАНОПИЈА – СЛЕПИЛО ЗА ЦРВЕНО

СЕ ПЛАВА ТРАВА

чувене теорије о атому Џон Далтон је науци оставио своје очи у жељи да се мана од које је патио проучи и разјасни чим то постане могуће. Жеља му је испуњена тек недавно. Група француских и британских научника је, проучвајући ДНК извађену из Далтонових завештаних очију, открила гене одговорне за стварање пигмената који омогућавају распознавање боја.

Испуњена жеља

Гени одговорни за стварање пигмената осетљивих на црвено и зелено налазе се на једном од два полна хромозома и то на хромозому X. Тиме је објашњено због чега жене које носе овај „слепи“ хромозом саме одлично виде, али могу да га пренесу својој мушкој деци. Жене имају два полна хромозома X и онај који је здрав надокнађује онај други који носи слепило за боје.

Мушкарци имају полне хромозоме X и Y и, ако је X, који се увек добије од мајке, „слеп“ за црвену и зелену боју, Y, који се добија од оца, никако не може да му помогне.

Ген за плаву боју налази се на 7. пару хромозома па не разликовање ове боје подједнако погађа и мушкарце и жене. Али, слепило за плаву боју најређе је од свих.

Како види далтониста?

Постоји вероватноћа да осам од сто особа које читају овај текст пате од неког, лакшег или тежег, облика далтонизма. Рачуна се да је то просечан проценат распрострањености ове неправилности у свету. Ономе ко је далтониста веома је тешко, ако не и немогуће, да објасни како види које боје и које боје не види тако да се доскора само нагађало шта и како види особа слепа за боје.

Одавно је откривено да се све боје у оптичком смислу добијају мешањем таласних дужина три: црвене, зелене и плаве. Може се, према томе, рећи да људи који нису погођени далтонизмом виде свет који их окружује у три „основне“ боје, стручније, имају трихроматски вид. **Трихромазија** (грчки: хрома=боја) је нормално распознавање боја. **Монохромазија** је потпуно

ТЕСТ ЗА ДАЛТОНИЗАМ

У овим обојеним круговима особа слепа за боје види друге бројеве него особа чије су очи у том погледу у реду. У зависности од боја коју види, човек је „слеп“ за зелену, или за црвену, или за обе.

Особе здравог ока за боје видеће број 42. Слеп за зелену видеће само број 4, а слеп за црвену само број 2.

Потпуни далтониста неће у овом кругу видети ниједан број. Ко је слеп за зелену и црвену боју прочитаће број 5. За особе које нормално виде све боје то је број 3.

Видели сте број 57? Значи не патите од далтонизма. Али, ако вам се чини да је то број 35, онда ваше очи не распознају ни црвену ни зелену боју.

Далтонове сачуване осушене очи које је он завештао науци

Научник Џон Далтон, најчувенији далтониста свих времена, по коме је слепило за боје добило назив

слепило за боје и особа њиме погођена има сиви спектар расветљен само у подручју зелене боје. **Дихромазија** је нераспознавање једног пара боја: црвене и зелене или жуте и плаве. **Протанопија** је слепило за црвену боју и код ње је спектар у тој боји скраћен, али није нормално ни опажање зелене. **Деутеранопија** је слепило за зелену боју с тим што ни опажање црвене није нормално. **Тританопија** је слепило за жуту и плаву боју.

Најновија истраживања ДНК из Далтонових очију показала су да далтонисти виде онако како је приказано на

ди или шумске јагоде на травнатим падинама... И облачиће се прилично необично, пре свега у плаво и жуто, боје које најбоље види. Особа која нема пигмента за две боје види искључиво у „црно-белој техници“.

Да је у питању генетска

КРИВИ СУ ЧУЊИЋИ

У очној мрежњачи или ретини постоји слој ћелија осетљивих на светлост које се зову чуњићи или купе и штапићи.

Око Штапићи Чуњићи Мрежњача

У сваком оку има око 5 милиона чуњића и око 120 милиона штапића.

Чуњићи су „задужени“ за разликовање боја јер су осетљиви на варијације њихових таласних дужина. Код далтонисте чу

њићи су чеосетљиви или мање осетљиви на неке таласне дужине и, у зависности од таласне дужине, не опажају једну од три основне боје: црвену, зелену и плаву.

нашим сликама с тим што на њима нису дати сви облици далтонизма. Претпостављамо да је наука овога пута заиста открила истину о томе како слепи за боје виде овај наш свет.

Боје на семафору памте

Узроци овог неразаазнавања неких боја откривени су још почетком 19. века и то у недостатку једног од три типа пигмента за основне боје који се налазе у ћелијама мрежњаче ока. Особа која уопште нема, или има недовољно, пигменте за, рецимо, зелену боју види свет дихроматски, односно на основу мешања само две основне боје, и не разликује црвено од зеленог.

Таква особа неће уопште, или ће једва, видети црвену бобицу у зеленој живој огра-

грешка претпостављало се још у време Џона Далтона. То је потврђено анализом ДНК његових очију. Теоријски би, значи, било изводљиво применити генетску терапију против далтонизма: пронаћи начин да се ген са грешком замени здравим да би далтониста могао без грешке да опажа боје.

Научници сматрају да тако нешто није вредно труда јер далтонисти немају неких озбиљних тешкоћа зато што не опажају боје. Они само не могу да се баве занимањима која имају везе са саобраћајем и сигнализацијом. Међу непрофесионалним возачима има далтониста. Боје на семафору они не виде, али памте да је црвена горе, жута у средини, а зелена доле.

Бојана Дожић

ПОЛИТИКИН

ВЕСТИ ИЗ НЕСВЕСТИ

СРЕЋНИ БЛИЗАНЦИ

Просечан амерички брак има мање од 47 одсто изгледа да успе. Али, кад један пар близанаца ступи у брак са другим паром близанаца, онда је срећан и чврст брак унапред осигуран. До таквог је, бар, закључка дошла Шарлота Тејлор, биохемичарка која је, под покровитељством психијатријског одељења калифорнијског универзитета из Лос Анђелеса, проучила 100 бракова близанаца.

За Вики Норис, мајку две двадесетједногодишње неудате близнакиње, овај налаз има и свој негативан знак. „Будући да на осамдесет порођаја долази само један порођај близанаца“, каже она, „мали су изгледи да ће две одговарајуће гарнитуре близанаца успети да се сусрет-

„Близанци више заузимају став МИ, а мање став ЈА“, каже Норисова. „Али, кад ступе у брак са особама које нису близанци, ове потоње често пате од љубоморе будући да не могу схватити зашто им никако не полази за руком да постану једно једино биће у близанчевом животу“.

Студија Шарлоте Тејлор потврђује ова запажања. „Упадљиве сличности које се протежу чак до биохемијске грађе вероватно објашњавају зашто бракови близанаца са близанцима доводе до успостављања тако великог брачног слагања, каже она. „Бракови близанаца са близанцима које сам ја проучавала били су верне узајамне копије, баш као што су и сами близанци верне копије. Биле су то у буквалном смислу, велике,

Илустровао Љубомир Милојевић Ђубец

ну“. И зато, да би повећала те шансе, Норисова је недавно основала „Међународне близанце“, агенцију која ће објавити адресар за близанце који траже – близанце.

срећне породице – често такве да су свих четворо људи имали заједнички дом, заједнички рачун у банци, чак су и њихова деца сматрала једни друге за браћу и сестре“.

ЗАБАВНИК

Електрицитет је извор енергије и поседује изузетну моћ – било је мишљење браће Етјена и Жозефа де Монголфеја, а Американац Бенџамин Франклин доказао је да се електрицитет може спровести дуж металних жица. Такође је открио да се и куће могу заштитити од грома на тај начин што се електрицитет шаље у земљу дуж металног проводника.

Надахнут том идејом, француски научник тог доба опат Пјер Бертолон размишљао је како да се предупреди земљотреси. Убеђен да је узрочник земљотреса електрицитет који се налази у земљи, дошао је на идеју да подрхтавање тла спречи спуштајући у земљу дуге гвоздене полуге чији би задатак био да штетни електрицитет из тла шаљу у небо.

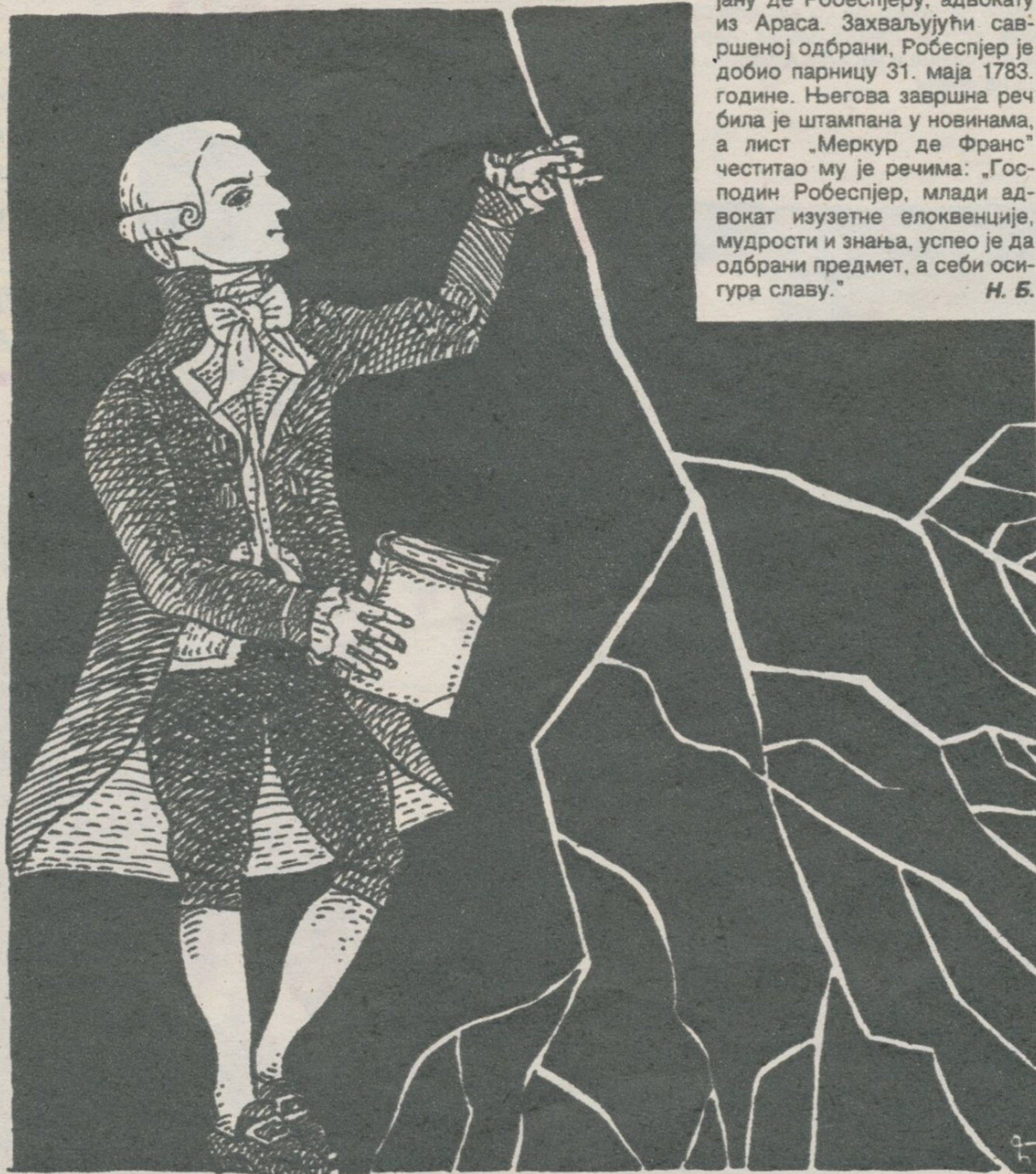
Пјер Бертолон направио је прве громобране и поставио их у Лиону 1776. године. Муња која је ударила четири године касније потврдила је значај његовог дела и њему је припала част да два громобрана угради и у Паризу. Но, ту није био дочекан са одушевљењем. Теолози су се побунили. По њиховом мишљењу, муња, као „сведок Божјег беса“, није могла да се заустави.

А онда је, 1782. године, адвокат из Сент-Омера господин Де Висери пожелео да на својој кући постави громобран. Справа се састојала од гомиле гвозђа и једне антене која је штрчала у небо. Људи су били одушевљени изумом. Гомиле радозналих похрлиле су да погледају справу. Али, врло брзо јавили су се и они који су другачије мислили. У успешност тог „електричног производа“ све више се сумњало, чак се шапутало да се ради о демонском изуму. А онда су суседи тужили господина Висерија. Није било друге – громобран је требало скинути. Иако сатеран уза зид, Висери је оклевао. Цео град се побунио претећи да ће поразбијати прозоре на његовој кући, да ће је запалити...

Господин Де Висери је пустио. Громобран је био скинут, а он је уложио жалбу суду. Да би обезбедио најбољу одбрану, позвао је најпознатијег адвоката тог времена господина Бујисара. Текст жалбе садржавао је 96 страна, а Бујисар је сматрао да о догађају неизоставно треба обавестити физичаре и уважене правнике Француске као што су: Ели де Бомон, Тарже, Кондорсе. Обавестио је такође Академију наука у Дижону и Монпељеу. Одбра-

Громобран и француска
револуција

КАКО ЈЕ РОБЕСПЈЕР ПОСТАО СЛАВАН

Данас тешко мо-
жемо замислити
живот без елек-
трицитета. Ње-
гово постојање
било је познато
још пре 1789.
али се његова
моћ преувелича-
вала – Он може
– говорили су не-
ки – да лечи упа-
ле, заустави
грозницу, спречи
грчеве...

ну је поверио двадесетпето-годишњем колеги кога је тај случај занимао – Максимилијану де Робеспјеру, адвокату из Араса. Захваљујући савршеној одбрани, Робеспјер је добио парницу 31. маја 1783. године. Његова завршна реч била је штампана у новинама, а лист „Меркур де Франс“ честитао му је речима: „Господин Робеспјер, млади адвокат изузетне елоквенције, мудрости и знања, успео је да одбрани предмет, а себи осигура славу.“

Н. Б.

ЖИВОТ ПИШЕ ДРАМЕ

Ова етапа њиховог пута почела је два дана раније, 16. јануара 1995, када су у Имасити, перуанском месту одмах испод екватора, поринули сплав величине 3 са 4,5 метара који су сами направили. Циљ им је била лука Икитос на Амазону, удаљена одатле око пет стотина километара. Рачунали су да ће стићи за четири до шест недеља.

Пре него што су кренули из Имасите, чули су да су коју годину раније Индијанци напали једну француску експедицију сплавара. Уверени да су то само гласине и да је путовање сасвим безбедно уколико се држе свога сплава, нису одустали.

Џош Силвер, висок, атлетски грађен двадесетшестогодишњак, чекао је да проври вода за кафу док је његов друг и вршњак Печ Милер, млади писац, седео ослушкујући гласове џунгле у смирају дана. „Можеш ли да поверујеш да смо овде?“, узвикнуо је Печ одушевљено. Џош се насмешио.

Печ Милер и Џош Силвер могли су да омиришу врелину док је поподневно сунце пржило бујно растиње тропске прашуме. Још су их болели мишићи од борбе с брзом, од кише надошлом, четири стотине метара широком реком Марањом у северозападном Перуу.

Ова два млада Американца су нешто раније тог истог поподнева привезала свој сплав за дрвеће на обали дугачког узаног острва. Ту су могли да се одморе и да проуче грубу мапу, купљену на улици у малом насељу, тока реке Марањон која је текла на север да би касније скренула према истоку покрај малих перуанских војних станица и насеља Агуаруна Индијанаца на обали.

Док је већина њихових вршњака у Америци увелико започињала успешне каријере, ни Печ ни Џош нису журили да заврше факултет. Свет је пун места која у младости треба видети и истражити! Обојица су радили разне послове да би скупили новац за ову пустиловину која је укључивала и обилазак забитих, тешко приступачних области Еквадора и Никарагве.

Индијанци на сплаву

У шест по подне, док је Сунце полако залазило, Џош Силвер је за вечеру припремио тестенину и сардине. Прали су судове када је Џош угледао Агуаруна Индијанца како вози свој кану у њиховом правцу. Ноге су му вириле из прљавог изношеног шорца, ребра му је покривала стара мајица.

ЧОВЕКА

ЛОВ НА

Одјекнуо је још један пуцањ. Силвер је осетио врелину у нози. Господе, погођен сам, помислио је у чуду, бацрио се у реку и запливао према обали. Знао је да ће га гонити

„Хоћеш ли на наш сплав?“, довикнуо му је Џош на шпанском. Индијанац се на смешио, довеслао до сплава и попео се. Није му могло бити више од двадесет пет година. Док му је Печ сипао кафу, Џош се распитивао о његовој породици. „Живимо тамо на обали“, рекао је Агуаруна неодређено. „Гајимо пилиће и банане.“

Прошло је више од сата и Џош је почео да се чуди због чега Индијанац не одлази, али је сматрао неучтивим да га замоли да их пусти да оду на спавање. Око осам увече до њиховог сплава довесла су још два Индијанца која су деловала припито. Уследио је кратак разговор на шпанском језику:

– Одакле сте? – питао је старији Агуаруна.

– Из Сједињених Држава – одговорио је Џош Силвер.

– Куда сте кренули?

– Низ реку.

Индијанци су нешто рекли Агуаруни који је седео на сплав и отишли. На Џошово питање ко су ти људи млади Индијанац је одговорио сасвим кратко: „Пријатељи“.

Не пуцај!

Ноћ је била мрачна и Месец се само повремено помаљао кроз облаке. Печ и Џош опружили су се на душеке, а Агуаруна није давао ни најмањи знак да ће их, најзад, оставити на миру. „Шта да радимо?“, прошаптао је Печ. „Не желим да га увредим.“

Сат касније Џош је чуо весла. Она два Индијанца су се вратила, нешто рекла свом пријатељу и опет нестала. После неколико минута на острву су се зачули тихи кораци и шуштање. „Шта се то догађа?“, упитао је Милер Индијанца. „Моји пријатељи желе да вас упознају“, одговорио је овај нервозно.

Милер је узео велику батеријску лампу и стао на предњи део сплава. Силвер је устао да поздрави придошлице док је Милер шарао лампом по обали. Лампа је осветлила неколико Индијанаца од којих је један држао у сплав уперену сачмару. „Не, не пуцај!“, викнуо је Милер. „Даћемо вам све што имамо!“

Кроз ноћ се проломио прасак. Силвер се инстинктивно бацио на сплав и главу покрио рукама. Када се усудио да погледа, видео је младог Агуаруна како стоји као укопан. Милера није било. Џош се отетурао до предње ивице сплава да би помогао свом другу. У води је видео само мехуре.

Скочио је и зграбио Индијанца за мајицу.

– Где је мој пријатељ? – заурлао је.

– Не знам – одговорио је уплашени Индијанац.

Следеће секунде одјекнуо је још један пуцањ. Кроз Силверову ногу прошла је врелина. Госпде, погођен сам, помислио је у чуду, бацио се у реку и запливао према обали удаљеној од острвца око двеста метара. Чуо је Индијанце како се довикују и знао је да ће га гонити.

Петсто метара на сат

Брза струја носила је Силвера низводно. Када је испливао на обалу, још је чуо вику са острвца. Руке су му дрхтале, у ногама је осећао слабост. На себи је имао само шорц. Из натколенице му је текла крв. Откинуо је с дрвета струк пузавице и њоме стегнуо ногу изнад ране. Крварење је готово престало.

Преко воде се и даље чула неразговорна вика. „Гоне ме!“, помислио је. Изненада се сетио војне постаје неких седам километара узводног где су се он и Печ зауставили претходног дана. До ње је кроз прашуму морао да се пробија пешке знајући да уз воду не може да плива.

И, Силвер је пошао према западу у правцу постаје. Када је на острвцу угледао светлеће тачкице, био је сигуран да Индијанци траже њега, да ће се брзо сетити да је препливао до обале и да ће поћи за њим. Није могао да жури јер у прашуми није било утабане стазе. Тетурао се у потпуном мраку, налетео на испреплетане лијане што су вириле с дрвећа, трње му се заривало у гола леђа, рамена, ноге.

На око сто метара узводно изненада је почео да клизи низ стрму обалу и нашао се у рукавцу реке Марањон. Опрезно се спустио у дубоку воду и препливао. Када је изишао, тресао се од хладноће. Прошао је сат откако је рањен а превалио је једва пола километра што је значило да ће кроз прашуму морати да се пробија целе ноћи да би стигао до војника.

Човек или звер

Обала се претворила у узбрдицу на којој је сваки корак био тежи од претходног. Борећи се за дах, Силвер је треснуо у ко зна коју по реду гужву изувјаних лијана, бесно је шутнуо и излетео на чистину. Ту је стао као укопан.

На десетак метара од њега светлост батеријске лампе шарала је по густом растињу. Агуаруна Индијанац, окренут Силверу леђима, буљио је у острвце преко пута. У руци је држао сачмару и свакога часа могао је да се окрене. Силвер се уплашио и тихо се повукао у густиш олушкујући да ли га неко прати.

У растињу је приметио „рупу“ у коју је могао да се сакрије. Намазао је голо тело блатом и тако камуфлиран и шћућурен не дишући чекао. После неколико минута чуло се шуштање. Нешто крупно, човек или звер, полако се пробијало кроз густиш

Прошла је, чинило му се, вечност пре него што је то нешто ишчезло у правцу супротном од његовог.

Изишао је из склоништа и упутио се дубље у прашуму где је наишао на праву утабану стазу. Најзад, помислио је са олакшањем, али се после неколико корака следио. Ако је мени лакше овуда, и њима је, синило му је. Стрчао је са стазе као опарен, удаљио се петнаестак метара, легао у траву и на себе натрпао папрат.

Стазу је убрзо осветлила батеријска лампа. Никога није могао да види у мраку, али је чуо кораке и није дисао док се нису удаљили. Ту је остао читав сат размишљајући како до војне станице неће стићи у току ноћи, а да се креће по дану нипошто није смео.

Кошуља на дар

Тада се сетио мапе. На њој је била обележена још једна војничка станица, и то низводно у Оракуси. Није имао појма колико је од ње удаљен, али је био сигуран да ће тамо брже стићи пливајући него пробијајући се кроз прашуму према станици горе узводно.

Ушао је у реку и запливао што га је у први мах загрејало, али га је хладна вода убрзо исцрпла. Знао је да ће га, ако остане у реци, ускоро ухватити грчеви. На обали је видео чистину, извукао се из воде, сео испод палме и чекао да сване. Први пут откако бежи обузео га је очај због онога што се догодило на сплав. Шта ли смо само очекивали када смо кретали у ову дивљину, питао се непрестано.

У реку је поново ушао у цик зоре и струја га је готово носила. На око два километра од места где се крио угледао је на обали Индијанца. Није желео од њега да тражи помоћ, али је био исувише измучен. Одлучио је да ризикује и запливао је према обали.

Индијанац се запрепастио када је крај себе угледао готово голог белог човека.

– Потребна ми је ваша помоћ – обратио му се Џош Силвер на шпанском. – Мог пријатеља су убили, мене су ранили. Молим вас, помогите ми да стигнем до војничке постаје.

– Ја ћу вас кануом одвести тамо – одговорио је Индијанац. Пре него што су кренули, овај Агуаруна дао је Силверу чисту кошуљу, драгоцен поклон за један од најсиромашнијих делова света.

У Оракуси су два војника помогла Силверу да изиђе из кануа. Пошто је официру испричао шта му се догодило, пребацили су га у локалну болницу где су му очистили и зашили рану и где је остао да се одмори.

* * *

Чим је изишао из болнице, Џош Силвер је отпутовао у Лиму да и у америчкој амбасади да изјаву о свему. Крајем јануара на штакама је изишао из авиона у Хартфорду где га је чекала породица. Тело Печа Милера никада није нађено. Само неколико дана после трагедије на сплав, између Перуа и Еквадора избио је погранични рат па је истрага спроведена тек пола године касније. Перуанска полиција ухапсила је три Агуаруна Индијанца осумњичена за напад на сплав и убиство Печа Милера.

Бојана Дожић

Илустровао Брана Јовановић

НОВА ЗАБАВА: СКАЈДИВЕР

РОК У СЛОБОДНОМ ПАДУ

Американци су одушевљени скакањем падобраном без припрема и вишемесечних вежби

Американци су смислили нову пустиловину – скајдивер. Реч је о скакању падобраном које је дозвољено сваком ко то жели, без икакве припреме и вишемесечних вежби. Нова забава већ је стекла много поклоника, углавном међу младима. Социолози већ говоре о једном виду субкултуре – тешком року у слободном паду.

Једно од најпознатијих места за скајдивер је ранч „Блу скај“ у америчкој савезној држави Њујорк. Овај ранч постао је нека врста култног места нових генерација тинејџера који долазе из различитих крајева Сједињених Америчких Држава да би ту доживели своје прво искуство са новом забавом.

Новајлија у скајдиверу има веома једноставан пут до остварења своје жеље. Потребно је да има најмање осамнаест година, да је обувен у патике и да поседује 150 долара, колико кошта један скок. Пре уласка у авион скакач потписује изјаву да зна у шта се својевољно упушта и да, у случају неке незгоде, неће никога тужити.

Оно што поклоници скајдивера никада не пропуштају да нагласе јесте да он нема

никакве везе са уобичајеним падобранством.

– Падобран нам служи само као кочница – каже један од њих. – Задовољство почиње и завршава се пре него што падобран буде отворен. Летиш, изиграваш авион, играш, једноставно – постајеш супермен.

Свако ко пожели може да постане „супермен“. Новајлија је, пре скока, прикачен леђима за стомак искуснијег скакача – нешто попут малог кенгура који извирује из торбе своје мајке. Двојац искаче из авиона који је на висини од око четири хиљаде метара. После тога је све природно – чак и брзина од 200 километара на час којом овај двојац, пре отварања падобрана, лети према земљи.

Раније је почетник у падобранству имао вишенедељне вежбе пре првог скока. Проверавање су његове физичке и психичке способности за то „суочавање са истином“. Посебна прича била је паковање падобрана које је захтевало дуготрајно вежбање. Тога више нема. Као што су измислили „фаст фуд“ (брзу храну), Американци су поједноставили и падобранске скокове.

– Једноставно рашири руке и препусти се лету – гласи прва и једина лекција коју добије новајлија пре уласка у авион.

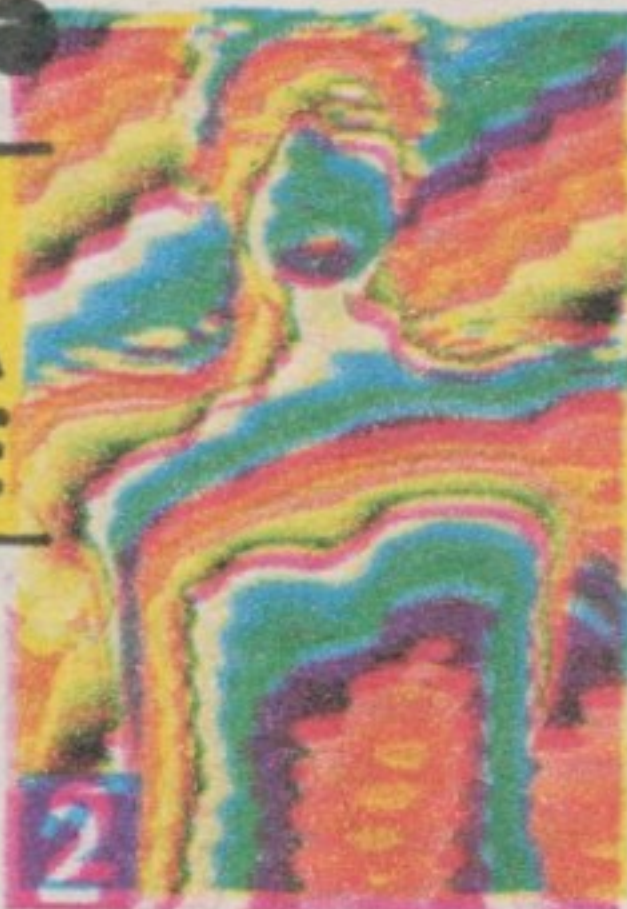
Ко жели може да погледа и кратак филм о падобранству. Реч је о рекламном филму једног произвођача падобрана који покушава да увери гледаоце да је његов производ потпуно сигуран. После тога се стаје у ред и чека позив за укрцавање. Отприлике сваких пола часа са ранча „Блу скај“ полеће нова група новајлија у пратњи искусних скакача.

Они који су се већ укључили у покрет скајдивера имају различита објашњења за оно што доживљавају. У једном се, ипак, слажу: док летиш према земљи, имаш утисак потпуног ослобађања, неки кажу и протеста. Ништа не може да се упореди са задовољством које осећаш док тело слободно пада брзином од „двадесет спратова“ у секунди. Нико не смета што ово задовољство потраје тек шездесетак секунди, nebo одмах чека нови лет.

Ж. Р.

ХОЛОГРАФИЈА ЗА КРОЈАЧЕ

Особа која жели беспрекорно одело, осветљена белом светлошћу, стаје пред камеру.

Уз помоћ компјутера с посебним уграђеним програмом обрађује се слика: истом бојом повезане су све тачке с површине тела које се налазе на истој висини.

Компјутер приказује тело особе у 3 димензије. На основу ове слике добијају се прецизно све димензије потребне да се сашије одело тачно по мери.

Једно је конфекција, а нешто сасвим друго шивење по мери. Али, ко да издржи досадно узимање мере, две-три пробе, боцкање шпенадли. Све је то, међутим, само мрачна прошлост шнајдераја, кажу електроничари

ТРИ СЕКУНДЕ МЕРЕЊА

Фирма „Холо 3“ из Алзаса (Француска) недавно је израдила програм који омогућава да се помоћу њега сниме све потребне мере и потом прикажу у три димензије на екрану компјутера. Све то за мање од три секунде!

Нови, врло прецизан систем, који користи белу светлост, састоји се у томе да се на истој фото осетљивој под-

лози (камера) направе три снимка истог објекта. Али, сваки се прави са малим померањем према претходном. Обрађене програмом и постављене једна преко друге, ове слике дају одраз површине тела: стварају мрежу светлих и тамних пруга омогућавајући да се виде и најситнији „просторни делови“. Компјутер затим на ТВ екрану црта жичани рељеф са свим прецизним мерама неопходним да се сашије одело као саливено.

Очекује се да ће овај једноставан систем назван „Фотоконтролор у 3 D“ ускоро добити широку примену.

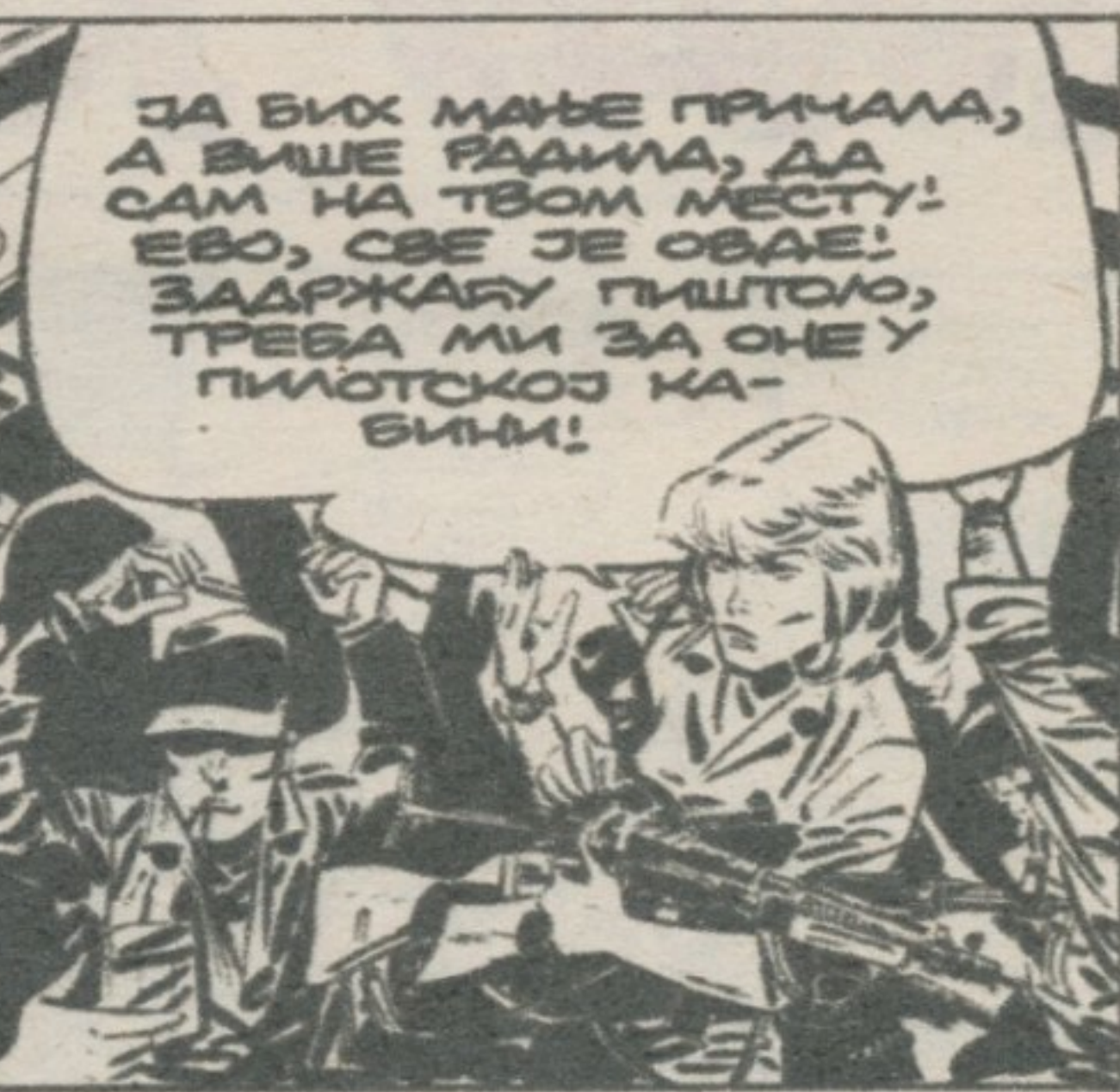
НЕБЕСКИ ЈАХАЧИ ТАНГИ И ЛАВЕРДИР

ПЛАН ЛЕТА ЗА ПАКАО

НАПИСАО ЖАН МИШЕЛ ШАРНИКЕ НАЦРТАО ПАТРИС СЕРЕС

ИЛЕО

ИМА
ЛИ
ЈЕ
НА
КАР-
ТИ?

ДОБРО,
УСТАНИ
И ТИ,
АЛИ БЕЗ
ПРЕВА-
РЕ!

ЕВО ЈЕ! УДАЉЕНА
ЈЕ ВИШЕ ОД ХИ-
ЈАДУ КИЛОМЕ-
ТАРА ОД
ОВОГ МЕСТА!

ТРЕБА
ПРОСУТИ
ГОРИВО! И
ТО БРЗО!

УСПЕО САМ!
ГОРИВО
ИСТИЧЕ!

НАТАША,
НЕМАМО
ГОРИВА
ЗА ТОЛИКИ
ЛЕТ!

ГЛЕДАЈ,
НЕГДЕ ЏУРИ!
МЕЊИ СУ НАС
ИЗРЕШЕТА-
ЛИ!

!!

ОД КАКО СМО КРЕНУЛИ, ЛЕ-
ТИМО НА ЈУГ! АКО СЕ ВРА-
ТИМО НАЗАД, СИГУРНО БЕМО
ОСТАТИ БЕЗ ГОРИВА НЕ-
ГДЕ ИЗНАД ПУСТИЊЕ,
У БЛИЗИНИ АЛ
ЏАВНА!

СЛЕТАЊЕ
С ПОЛОМЉЕ-
НИМ ТО-
ЧКОМ ЈЕ
РАВНО СА-
МОУБИСТВУ!

ПА ШТА
ОНДА
МИСЛИ-
ТЕ?

ИДЕМО У
ЊАМЕНУ!
ТАМО
ИМАЈУ
СВЕ ЕКИ-
ПЕ ЗА
ПОМОЋ!

А И
ФРАНЦУЗЕ!
ХА!
ШАЛИШ
СЕ!

ЛИБИЈА
ЈЕ ЗА ТЕБЕ
ЈОШ ГОРА!
ШЕБА ТИ
САД ОБЕЋА-
ВА СВАШТА
ДА БИ ОСИ-
ГУРАЛА ТВО-
ЈУ ПО-
МОЋ!

ЛИБИЈЦИ СЕ НЕ-
БЕ ДРЖАТИ ДОГО-
ВОРА! ТИ СИ СУВИ-
ШЕ ОПАСАН СВЕДОК,
А ИЗБУГНИ БЕ ИЗ
ТЕБЕ И ПОДАТ-
КЕ ТВОЈЕ ТАЈНЕ
СЛУЖБЕ!

ЗНАЈУ
КАКО ТО
ДА ИЗ-
ВЕДУ!
А ОНДА
ЛИКВИ-
ДАЦИ-
ЈА!

ДОБРО,
ОНДА
СЕ ВРА-
ЋАМО
НА ЈЕ-
ЗЕРО!

ПРАВАЦ
КАМИНА!

МИСЛИШ ДА
БЕ ЛИБИЈКА
ТО ДОЗВОЛИТИ!
А И ТВОЈИ ОР-
ТАЦИ НИСУ ВИШЕ
ТАМО!

ПРЕ
БЕМО
НАБАСА-
ТИ НА
ХАСА-
НА!

ВИ-
ДЕЋЕ-
МО!
ОКРЕ-
ЋИ!

НЕ!

ОТКРИЈУ
ШЕБИ ТВОЈУ
ДВОСТРУКУ
ИГРУ!

САМО
ПОКУШАЈ
И МРТАВ
СИ!

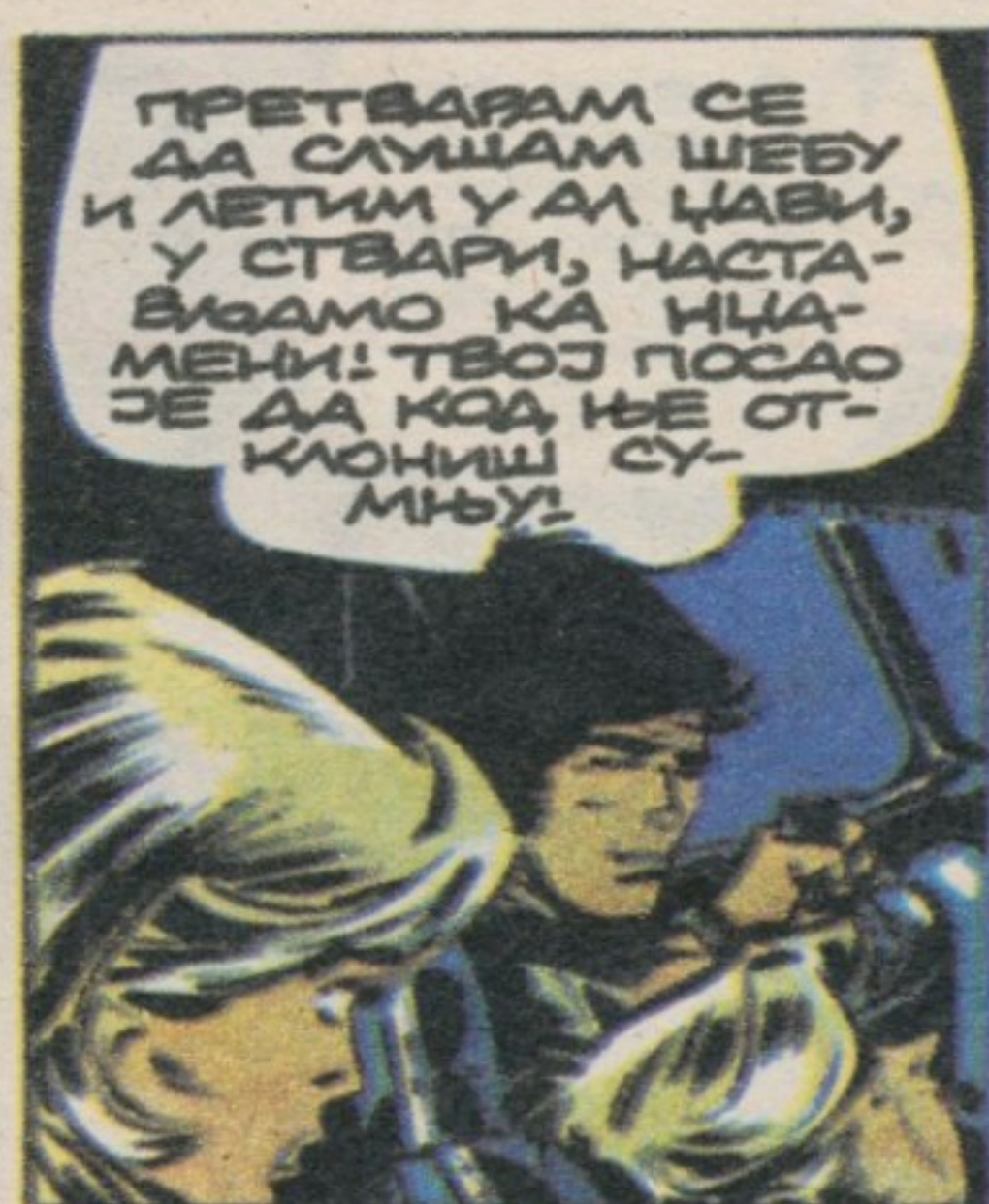
АХА! У ТОМ СЛУ-
ЧАЈУ, ЗА ТРИ СЕ-
КУНДЕ ВИСТЕ
БИЛИ
ДОЛЕ!

ИМАМ
НЕШТО ДРУ-
ГО ЗА ТЕ-
БЕ, НАТА-
ША!

ВРАТИ СЕ ТАМО, ОД-
ГЛУМИ ЛОЖАЛНОСТ,
САРАЋУЈ С НАМА
И СВЕ БЕМО ОВО
ЗАБОРАВИТИ!

КА-
КО
ТО
МИ-
СЛИШ?

ПРЕТВРАМ СЕ
ДА СЛУШАМ ШЕБУ
И ЛЕТИМ У ДИ ЦАВИ,
У СТВАРИ, НАСТА-
ВЉАМО КА ИЦА-
МЕНИ! ТВОЈ ПОСАО
ЈЕ ДА КДА НЕ ОТ-
КЛОНИШ СУ-
МЊУ!

ТИ СЕ ПРАВИ
ДА ПИЛОТАЖУ ДР-
ЖИШ ПОД КОНТРО-
ЛОМ! НОБ ЈЕ! НЕ-
БЕ ПОСУМЊАТИ!

И ДА ЗА-
ВРШИМ
У ОРА-
НСКОМ
ЗАТВО-
РУ!

СЕМ НАС НИКО И
НЕ ЗНА КО СИ! ПА-
РАНТУЈЕМ ТИ ДА
ТЕ НЕБЕМО
ОДАТИ!

ЧИМ СЛЕТИМО,
ПОМОГИ БЕМО
ТИ ДА ПОБЕДНЕШ
И НИКО НЕБЕ НИШТА
САЗНАТИ!

БАШ СИ
УБЕДЉИВ!
А КАКО
МОЖЕШ
ДА ГАРАН-
ТУЈЕШ ЗА
ОСТА-
ЛЕ?

НАША РЕЧ
ЈЕ ГАРАНЦИЈА!
ЛАКО БЕМО
УБЕДИТИ
ВОГЕЛА
И ТАРНИ-
ЈЕА!

А...
А,
ШЕБА?

КАД ОНА ОХВАТИ,
БИРЕ КАСНО, А ТА-
ДА БЕ МОЖДА
ХТЕТИ ДА СЕ
УБИЈЕ... ТО ЈЕ
РИЗИК!

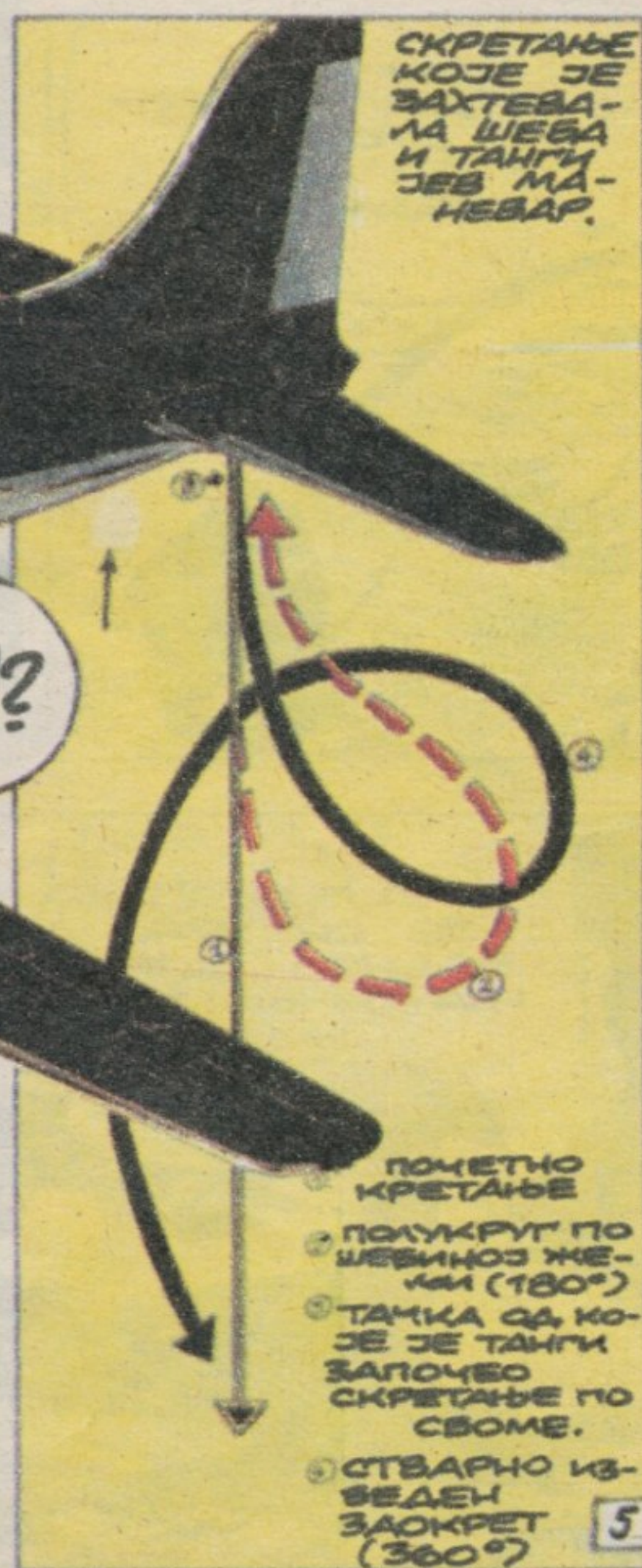
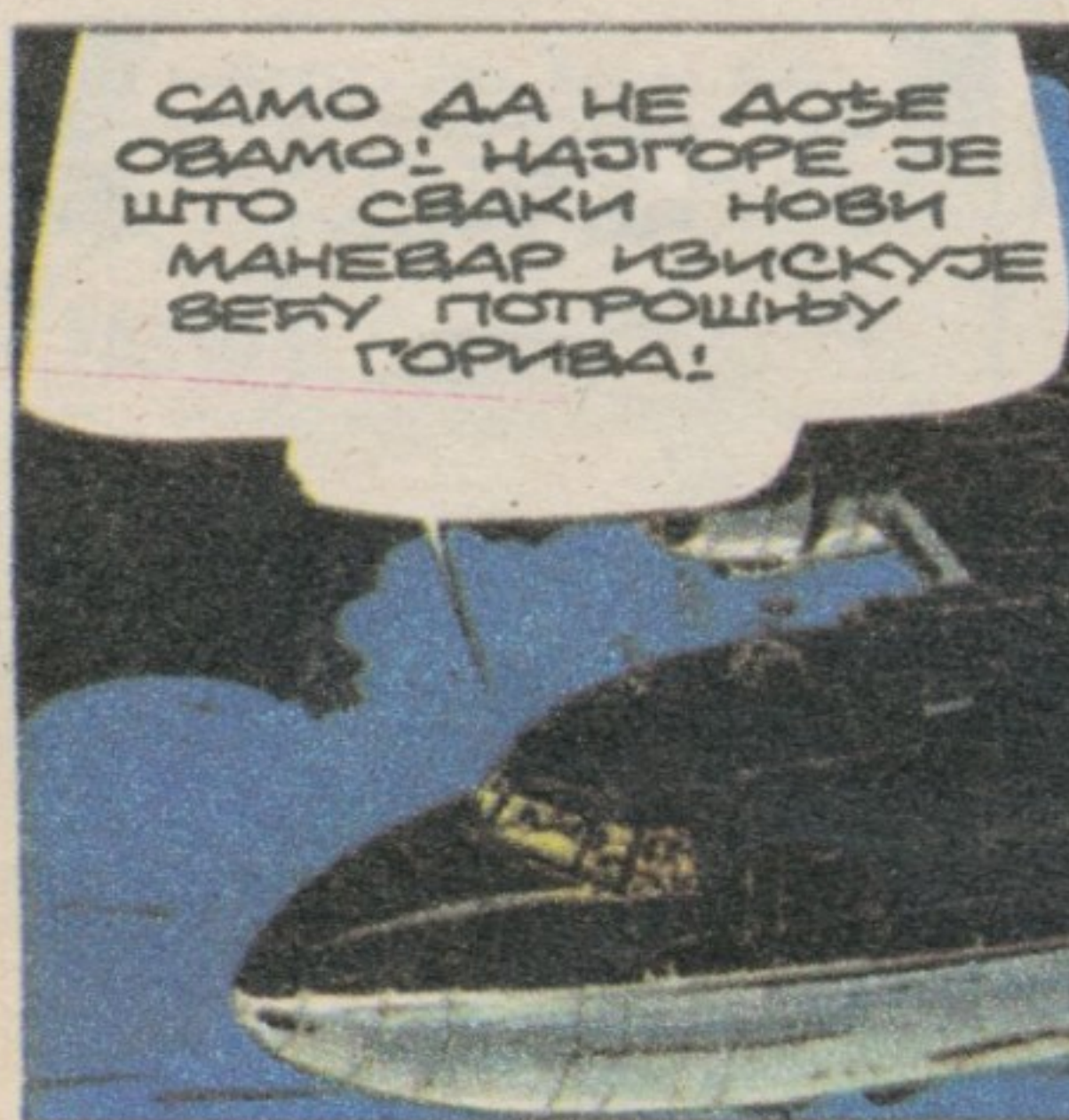
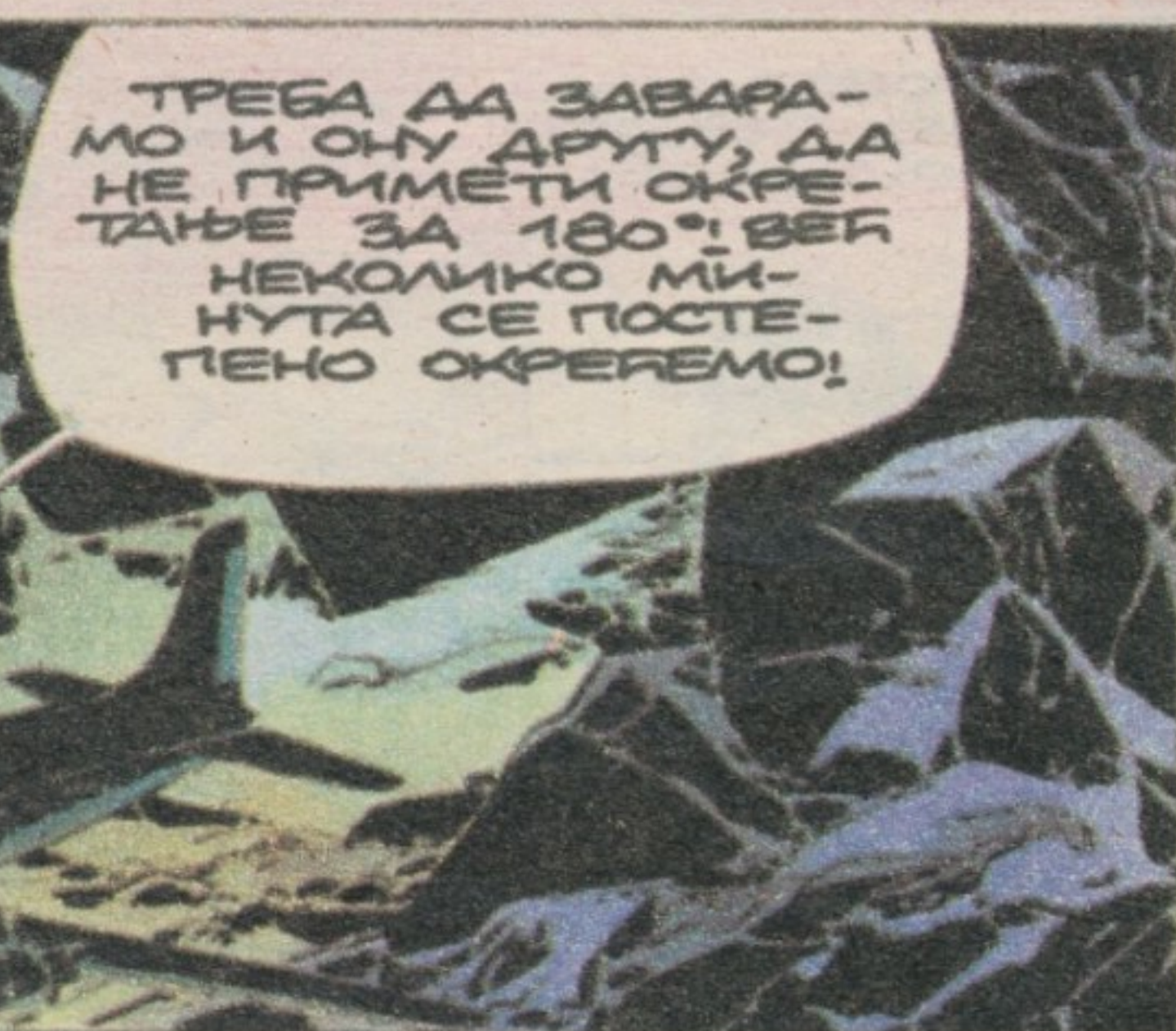
АХА!

СРЕБА ЈЕ НА ВА-
ШОЈ СТРАНИ! ВИ-
ШЕ ВАС ЈЕ! А
И КОМАНДЕ СУ
У ТВОЈИМ РУКА-
МА! ОКЕЈ, САРА-
ЋУЈЕМ С ВАМА!

ПАМЕТНО!
ИДИ ПОЗАДИ!
НЕ ТРЕБА
ОДАМАХ ДА
ПОСУМЊА!

ДА! ПА-
ЗИТЕ,
УБИЈУ ВАС
АКО ПОКУ-
ШАТЕ ДА МЕ
ИЗИГРА-
ТЕ!

НАТАША!

ОПЕТ СИ ПРОМЕНИ-
ЛА ТАБОР! СЛУШАЈ,
НЕ МОЖЕМО
НАМЕНИ!

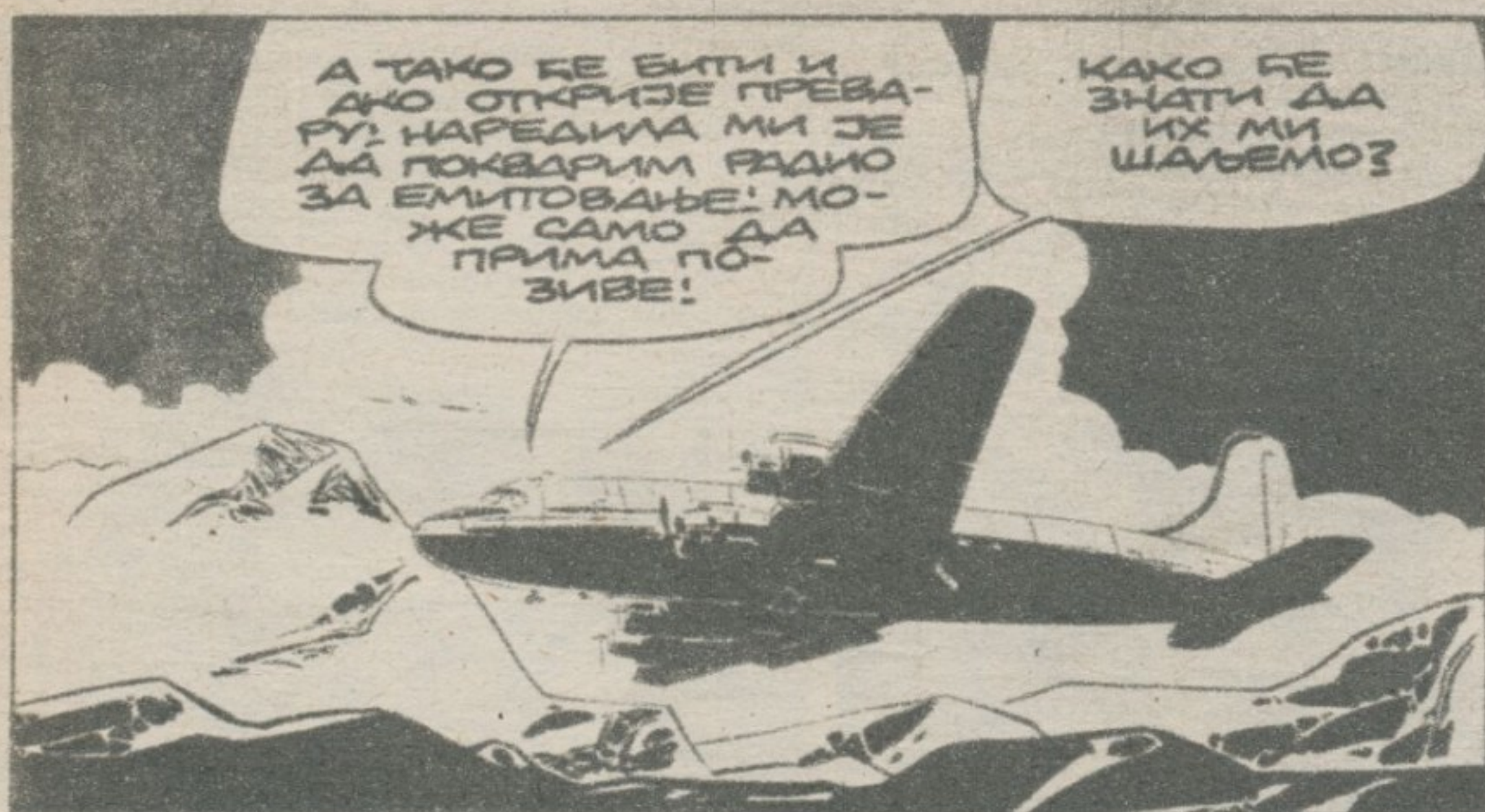

МОРАМО
АТЕРИРАТИ У
ЧАДСКО ЈЕЗЕРО,
ОНО НАМ ЈЕ
НАЈБЛИЖЕ,
А ИМА ИЗГЛЕ-
ДА ДА НАМ
СТИГНЕ
ПОМОЋ!

АКО ПОКУШАТЕ
ДА УСТОСТАВИТЕ
БИЛО КАКВУ
ВЕЗУ, ШЕБА
ЋЕ ПОБИТИ
СВЕ ПОЗАДИ!

ХМ!

А ТАКО ЋЕ БИТИ И
АКО ОТКРИЈЕ ПРЕВА-
РУ! НАРЕДИЛА МИ ЈЕ
ДА ПОКВАРИМ РАДИО
ЗА ЕМИТОВАЊЕ! МО-
ЖЕ САМО ДА
ПРИМА ПО-
ЗИВЕ!

КАКО ЋЕ
ЗНАТИ ДА
ИХ МИ
ШАЉЕМО?

БУДАЛО!
КОД ЊЕ
ЈЕ
ВОГЕЛОВ
РАДИО
— ПРИ-
ЈЕМНИК...

... И СТАЛНО ПРАТИ
ВАШУ ОРЕКВЕ-
НЦИЈУ!

СВАКИХ
ДЕСЕТ МИ-
НУТА ТРЕБА
ДА ЈЕ ИЗ-
ВЕШТА-
ВАМ!

ЗНАЧИ,
ТРЕБА
ДА ЈОЈ
ДОСКО-
ЧИМО!

И ДОК
"ДЦ 4"
НА-
СТАВЉА
ЛЕТ
КА
ЈУГУ...

ТРЕБАЛО ЈЕ ОДВАН
ДА ПРЕВЕМО ГРАНИ-
ЦУ, А НЕ УСПЕВАМ
ДА ДОБИЈЕМ ИКО-
ГА У ЛИВИЈИ!

ДОМЕТ ЈЕ ВРАО
МАЛИ! ТЕШКО ЋЕШ
УСПЕТИ!

ПРОШЛО ЈЕ
ЈОШ ПОЛА
САТА...

МИШЕЛЕ, ШЕБА
ПОСТАЈЕ НЕРВО-
ЗНА! ПОЧЕЛА ЈЕ
ДА СУМЊА!
СВИКЕ!

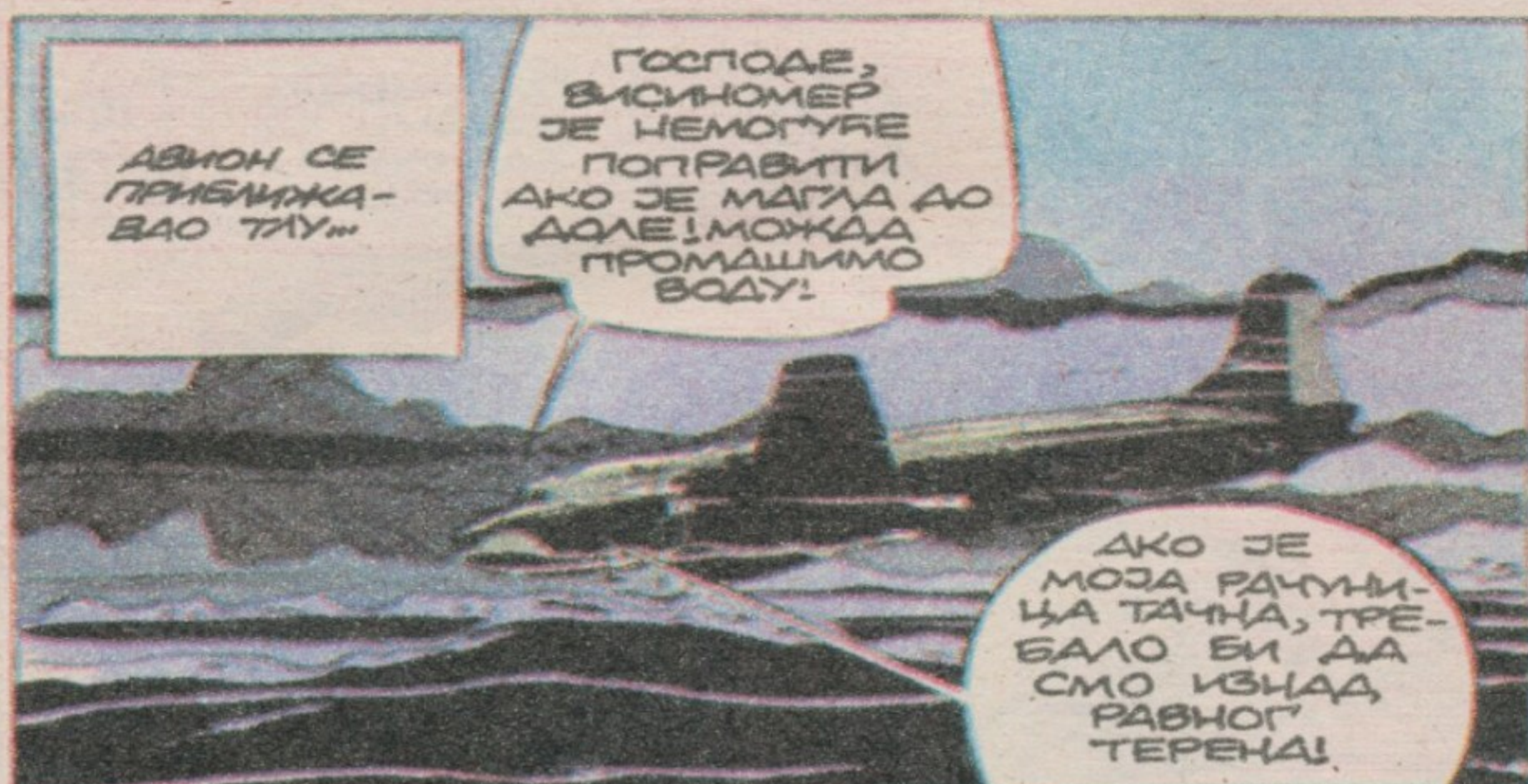
ВРЕМЕ ЈЕ ДА
ЈЕ УВЕДИМО ДА
МОРАМО ДА СЕ
СПУСТИМО
ПРЕ ДА ЧАВНА!
УНИИ СВЕ ДА
ЈОЈ СКРЕНЕШ
НЕЧИМ ПА-
ЖЊУ!

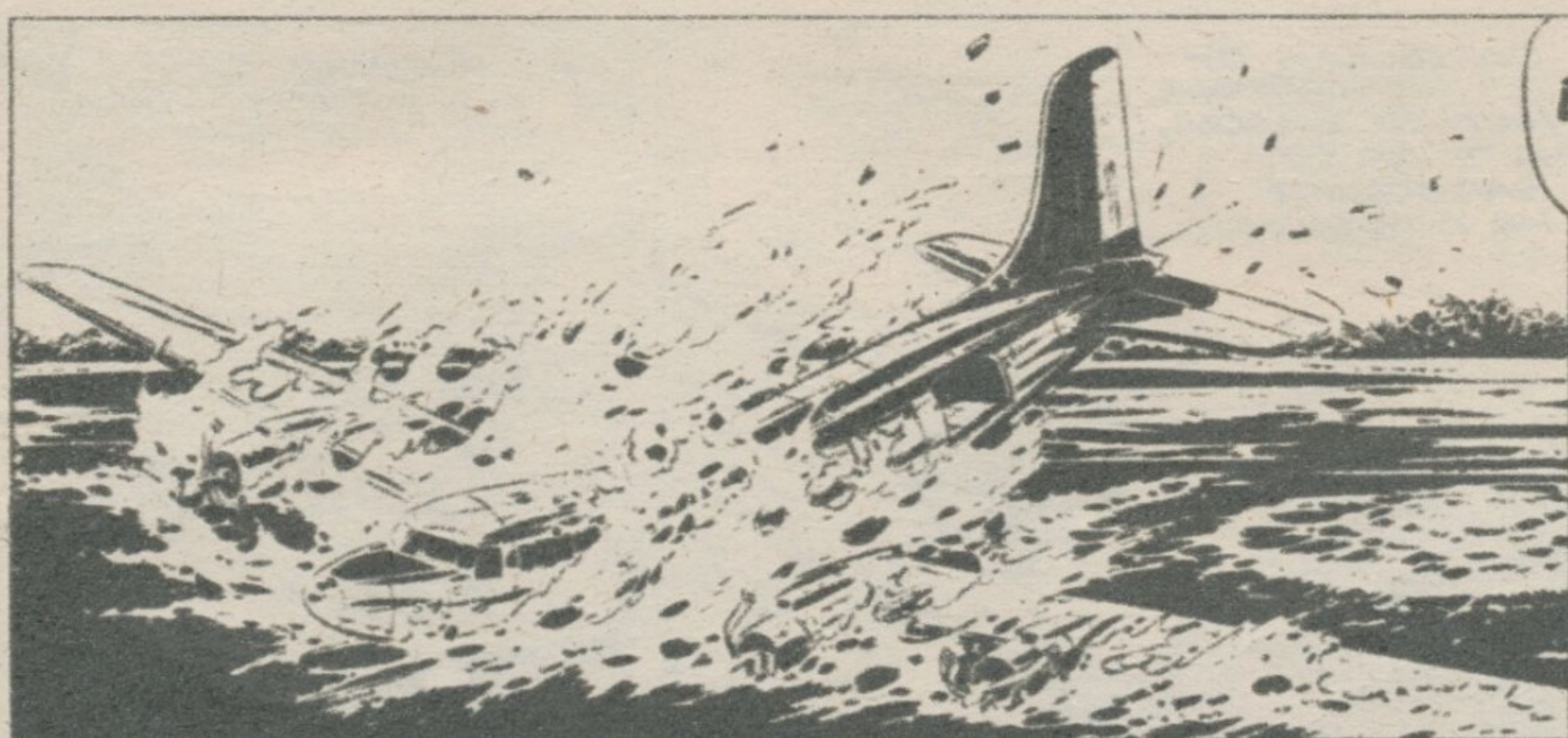
УСКО-
РО...

ПОЧИЊЕМО!
СМАЊИ НА ПЕТСТО
ОБРТАЈА! НАДАМ
СЕ ДА СМО ДОБРО
ПРОРАЧУНАЛИ!

ОХ,
ТО НЕМО!

СМОТАЈ
ПРОЛУК И
ИЗЛЕБИ! УАА-
ВИЈЕМО СЕ!

ЦРНИ
РЕМО
КЪО ПА-
ЦОВИ!

ЗАДРЖИ
ВАЗДУХ!
ПОКУШАЈУ
ДА ЗАТЕ-
ГНЕМ МРЕЖУ
ЗА СПАСАВА-
ЊЕ!

САЧЕКАЛИ СУ
ДА СЕ КАВИНА
НАТУНИ ВОДОМ,
А ТАДА СУ
ЗАЛИВАЛИ
КА ПОВРШИНИ...

МИСЛИО САМ
ДА БЕ МИ ПЛУГА
ЕКСПЛОДИРАТИ!

У МЕ-
ЗУ-
ВРЕ-
МЕНУ.

ИЗ ДАЉИНЕ
СЕ ЧУЈЕ
ТАМ-ТАМ! МОРА
ДА ЈЕ ТУ НЕ-
КО СЕЛО!

МИШЕЛ,
ПАЗИ!

МЕЗУ-
ТИМ...

СТРАШНО
САМ
УМОР-
НА!

БУТИ!
САУШАЈ!
ЗВУК
МОТОРА!

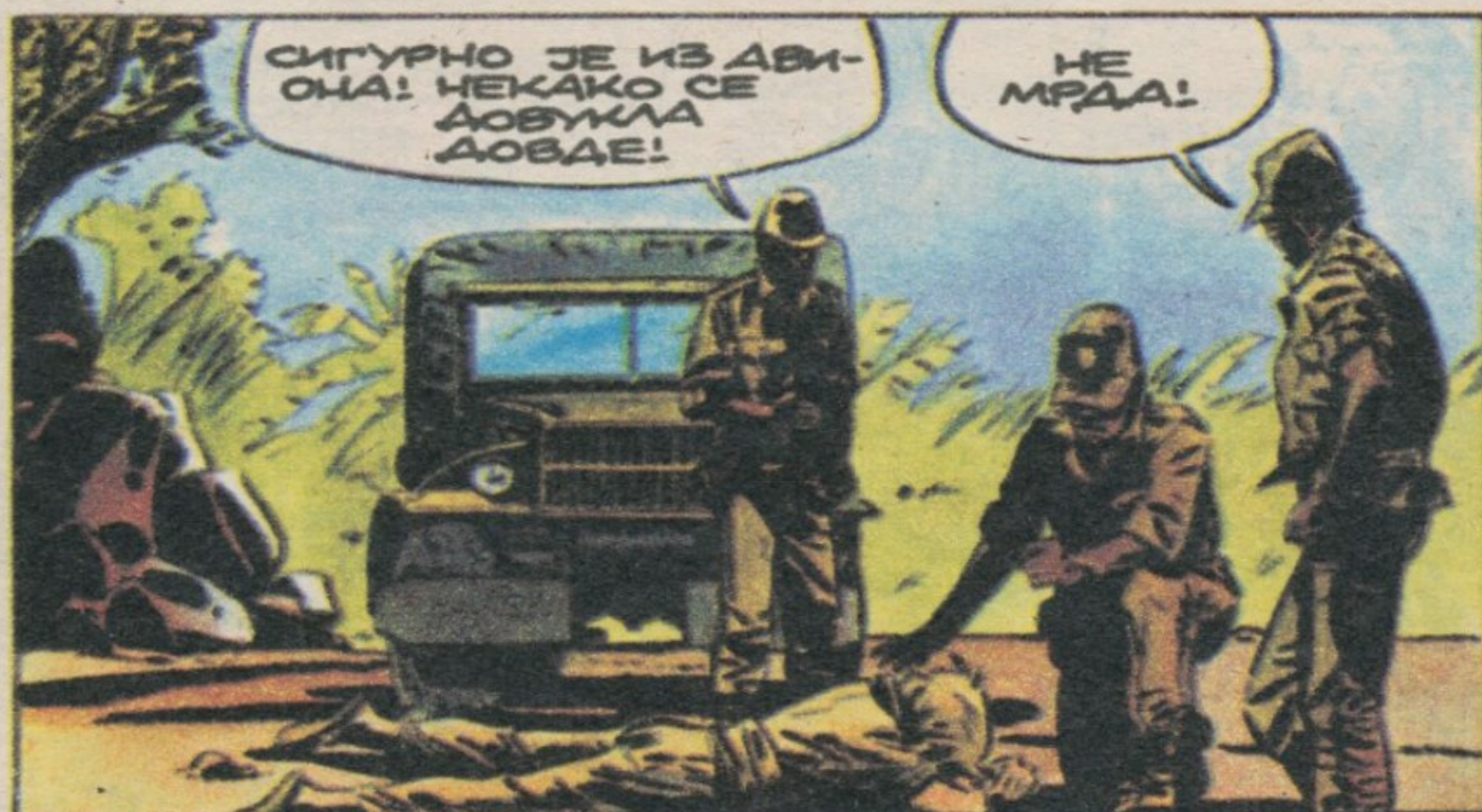
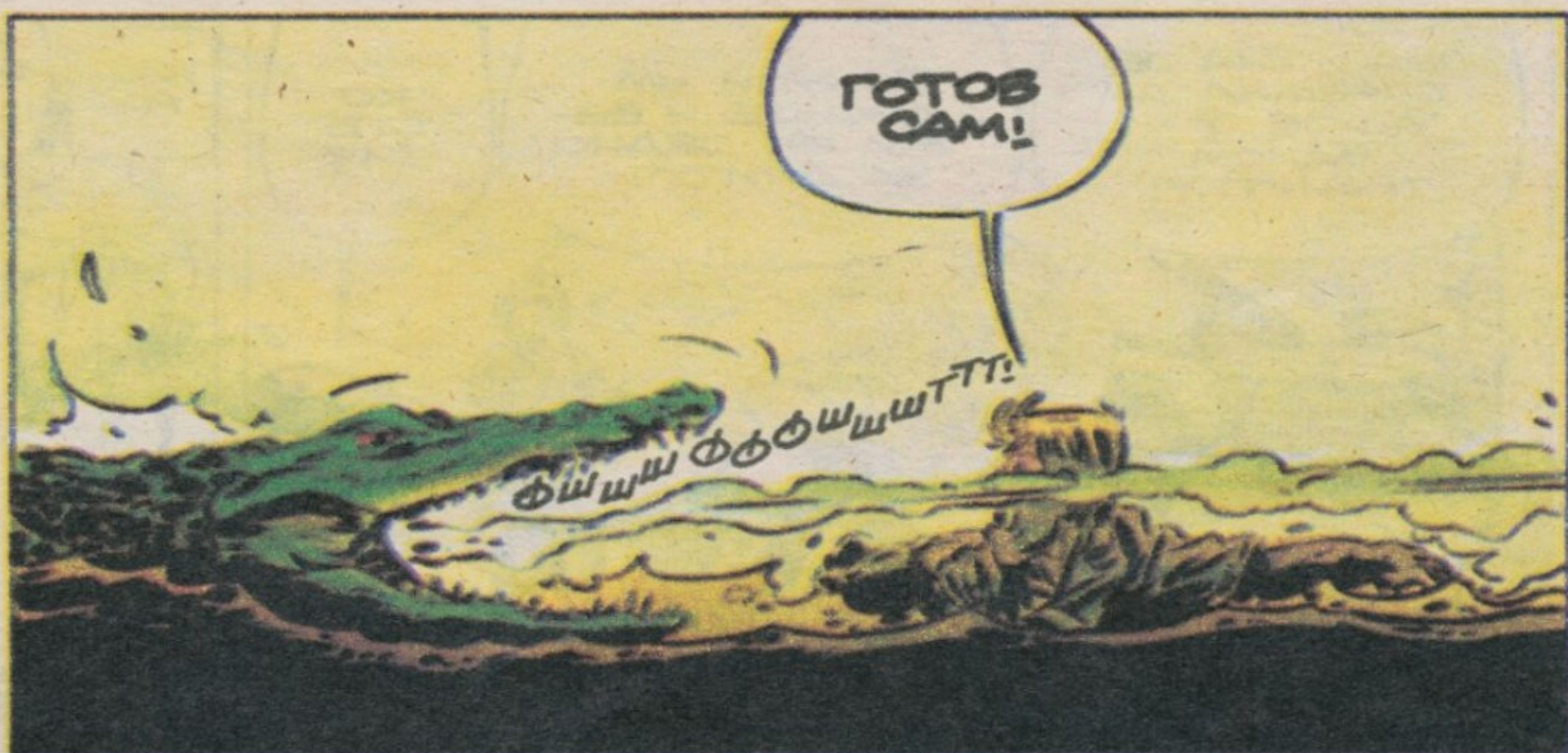

ГЛЕ, ТАМО
ЈЕ ОБЛАК
ПРАШИНЕ! НЕ-
КА КОЛА ИДУ
ПРЕМА НА-
МА!

НИ ВАТРЕ НИ
ДИМА! МОРА ДА
ЈЕ ПАО У
ЈЕЗЕРО!

ИЦАМЕНА
ЈАВЉА ДА НАМ
ШАЉУ ПО-
МОЋ!

ОРДЕНИ ИЋА, ПИЋА И СЛАТКОГА ЖИЋА

Припадност једном витешком ордену све до појаве Ордена св. Луја и Ордена за заслуге у Француској по правилу никада није имала било какве везе са заслугама, већ је зависила од претходног положаја (било да се он састојао у одређеном пореклу, богатству или припадању неком посебном кругу људи). Један орден је, такође, био прави и стваран у оној мери у којој је његов оснивач уживао стварни ауторитет, ако је оснивач био владар, онда је његов орден био „стваран“ без обзира да ли је намењен уживању у гурманлацима или ратној храбрости, а ако оснивач није био владар, онда му је орден био „стваран“ у зависности од тога колико су били угледни и утицајни људи који су прихватили чланство у његовом ордену.

У славу хмеља, винограда и доброг цуга

Међу необичним орденима, они који су у својој основи имали епикурејску традицију, а то значи да у тежњи да постигну срећу појединца прибегавају разумном (или неразумном) удовољавању људској потреби за задовољством, схватањима данашњег човека делују посебно узбудљиво.

Најстарији прави орден са особинама које су несумњиво епикурејске може, изгледа, да се припише грофовима од Клева и Мерса. Они су 12. новембра 1331. године основали **Ред дворске луде**.

Ред су чинила 34 витеза именована на дванаест година, после чега је Ред требало да се угаси. То се и десило 1343. године, и то је једини познат случај у историји да је неки орден основан на „одређени рок“. Циљ Реда био је неговање вица, шале, доброг расположења, богате трпезе и пуне флаше. Витезови су као посебни знак распознавања носили на себи фино израђену фигуру дворске луде од сребра; фигура је била емајлирана живим бојама (црвено-бела одећа, жуте чарапе, црне ципеле, обиле пратораца, и препознатљива шиљата капа) и држала је у једној руци тањир пун воћа, а

у другој палицу са минијатуром сопствене главе на врху. Чланови Реда били су обавезни да свакодневно и то видно носе своју ознаку. Уколико би неко био примећен у јавности без орденског знака, морао је да плати позамашну суму у благајну Ордена.

Статус дворске луде у периоду од 14. до 16. века није подразумевао понижавање или подсмех. Дворске луде француских краљева Франсоа I и Анрија III били су племићи, цењени колико због порекла толико и због духа, а њихов утицај на Двору био је врло велики. Замерити се дворској луди није се сматрало знаком особите памети! Племићи грофовија Клев и Мере чланство у Реду дворске луде нису схватили као понижење, напротив – бити

витез овог Ордена значило је припадати најужем кругу владаревих пријатеља.

Нема довољно тачних података који би омогућили да се стекне јасна слика о томе како се идеја о ордену „ића, пића и слатког жића“, брзо и успешно пробијала у друштву касног средњег века, али да се „калем примио“, нарочито западно од Рајне, нема никакве сумње. Године 1418. наилазимо на један витешки ред о коме се мало зна, али који необично наличи на установу која би била блиска срцу расних пивопија. То је **Орден**

хмеља, посвећен светом Гамбринусу, иначе заштитнику пивара (зналци ће се сетити да је тај светитељ посудио своје име једној цењеној врсти пива). Оснивач је био

моћни бургундски војвода Жан Неуштраиви, а орденски знак био је црни лав црвеног језика, и канци окружен златним цветовима хмеља. Извесну сумњу, међутим, изазива девиза Реда: „ћутим!“ Обожаваоци светог Гамбринуса и љубитељи ове биљке (која је пиву оно што је шљива шљивовици, значи род рођени) нису посебно познати по ћутљивости!

У 16. веку број епикурејских ордена у Француској већ наговештава „златни век гурмана и гурмеа“ („гурман“ је човек који једе много, „гурме“ је онај који једе добро!) који ће настати у периоду од средине 17. до средине 18. века! У то време свет витешких ордена већ је познавао **Орден винограда**, који је у Француској основала

група познатих распусника и испичтура. У овој земљи блистале су такве величине као што су били маркиз од Сент-Евремонта, опат Де Виларсо, маркиз Де Боа-Дофен и гроф Д'Олон, а главни услов за пријем био је савршена способност препознавања одређеног винограда према „букеу“ вина.

Орден витезова задовољства, установљен у Мезијеру 1696. године покушао је да љубавну и гозбену арену удружи под званичним tutorством Амора, бога љубави, и Бахуса, бога других телесних задовољстава. Заклетва коју су полагали витезови тог Реда гласила је: Ја (име и презиме), заричем се, у присутности Бахуса и Амора, да ћу као њихов поклоник поштовати Статут Уг-

ледног реда витезова задовољства и обећавам да ћу до последњег даха чувати ведар дух, што је једна од најлепших особина правог витеза. Обећавам да ћу, док сам жив, чувати благост и ненарушено поштовање према дамама и да ћу радије жртвовати своја материјална добра но што ћу напустити начела правог Витеза задовољства. У то име потписујем ову заклетву мастилом боје вина!

Нешто касније, наилазимо у Француској на ордене чији су називи веома речити и који нам јасним стилем саопштавају битне податке о циљу реда и задацима његовог витештва: **Орден божанске бутељ-**

ПОЛИТИКИ

Помисао да су ордени посвећени гурманлацима и дегустацији пића икада могли да буду ништа друго до необавезне играрије имућних докони-ка данас изгледа потпуно нестварно, али у време када су настајали и цветали, појам „ордена за заслуге“ био је исто тако нестваран, па и комичан, чак и натпросечно обавештеним људима

ке, Орден витезова винове лозе, Орден грлића, Орден Ноја (оног који је преживео Потоп и чије је легендарно пијанство забележено у Библији)... Много је мање јасно чиме су се, у ствари, бавили витезови **Ордена звјздука** или **Ордена Лантурлуса**. О циљевима **Друштвеног витештва угодне трговине** не

знамо готово ништа, сем да је основан у Вердену 1724. године и да су га можда чинили весели трговци, али зато можемо претпоставити да су **Витезови пелоте** волели да играју ову игру лоптом пореклом из Баскије, као што не треба сумњати у то да су састанци витезова **Ордена никотинизираних** протicali у задимљеном простору.

Један од најпознатијих витешких ордена овог надахнућа био је **Орден пића старог режима**, познат и као **Ред витезо-**

ва од доброг цуга.

Ред је 1702. године основао тулонски племић именом Де Боскје д'Арамон угледајући се на двојицу претходника –

Орден грожђа господина Де Дама, основан 1701, у који су примани млади витезови и опати из Арла, и

Орден Медузе, који

је 1702. у Тулону основао извесни господар Де Вибре. Оно што је Орден пића чинило посебно успешним био је захтев да витезови, махом официри француске војске, морају бити људи од духа, као и неговање посебне врсте посланица у стиховима које су постале заштитни знак овог ордена. Правило је било да се приликом ступања у Ред усвоји псеудоним под којим би од тада нови витез био знан. Псеудоними су и сами доста говорили о онима који су их користили, тако срећемо брата Франсоа Сочног, па брата Жана од Вина, браћу Рожеа Задовољног, Топлог од Клистира, Мортаделу, Флашицу, затим странце, као – на пример – маркиза Вино – Виски, или дом Пансу д'Авалос де лас Гурмандиљас, а што је мучило брата с именом Алсам-Надут чини се да не оставља много места нагађању! Орден пића стекао је знатан углед и проширио се далеко изван свог првобитног седишта у Вилнев-лез-Авињону; прва подручна удружења витезова основана су у Тулону и Марсеју, а одатле су се разгранала по читавој Француској, северној Италији, Немачкој, Шпанији – све до јонских и егејских острва! Суверен Ордена, Велики магистар Франсоа Сочни, примао је сваке године велику пошилку одабраних вина; сваки од осам „језика“ (територијалних организација Реда), имао је своју прописану квоту. У време процвата Ордена пића вино се точило као водопад Нијагаре, а први и једини Велики магистар реда скончао је, како и доликује филозофији Ордена – од шлога!

Не приличи сваком да закуца ексер!

Да ли је пијаније оно друштво у коме настају витешки редови пића или оно у коме се у ордене окупљају витезови трезвењаци? Изгледа да са друге стране Рајне нису били неопходни витешки орден да би се расположење отело контроли, али је постојао озбиљан мањак трезних! Тако већ 1517. године витезови из Штајерске, Корушке и Крањске, окупљени око

ЗАБАВНИК

Сигисмунда фон Дитрихштајна, оснивају **Трезвењачки орден Светог Христифора**,

обавезујући се да ће се уздржавати од псовања, преједања и опијања, нарочито жестоких пићима, и да ће за народ бити прави узор понашања. Да ли се радило о отпору према епикурејским начелима, или о ослабљеној јетри, не зна се, али је познато да је Ред окупио 75 племића који су – као ознаку свога Реда – носили медаљон са ликом светог Христифора о ланчићу, гајтану или на шеширу. Да је ђаво међу Немцима однео шалу, видело се 1524. године када је приређен велики витешки турнир у Минхену. Присутствовала је „тешка артиљерија“ немачких феудалаца, међу којима два кнеза – електора, па три бискупа, ландграф од Хесена и чак пет палатинских грофова са Рајне. У току турнира, када су се добро „набилдовани“ и распаљени витезови поткрепили вином и трешњевом ракијом, дошло је до опште туче епских размера у којој је севало и оштро и тупо оружје, пуцале главе, руке и пиштољи, са бројем жртава од кога су се учесници намах отрезнили.

Под утиском тих догађаја гроф Рајенског палатината основао је **Трезвењачки орден витезова златног прстена** који је – како се чини – био кратког даха! Ипак, вајмарски војвода Јохан оснива 1590. године **Војводски саксонски орден против греха псовања** позивајући се у статутима на жалосно стање немачког језика његовог времена, у коме су се псовке, нарочито на рачун Свевишњег, биле намножиле – изгледа – као у неким другим, нама, у нашем времену, познатим језицима! Војвода Јохан није помињао јело и пиће, али нешто касније – 1602. године – гроф Фридрих I од Хесен-Хомбурга и ландграф Мориц од Хесен-Касела ортачки оснивају **Витешки трезвењачки орден**, са изричитом намером да пружи пример умерености племићима и грађанима наглашено епикурејског филозофског заноса.

Сви расположиви извори говоре да од почетка 16. до последњих деценија 17. века у немачким земљама трају упорни покушаји да се доскочи љубитељима „ића и пића“.

Осамнаести век обавештава нас ко је у тој борби победио! Године 1697. кнез Вилхелм од Насау-Диленбурга оснива **Орден племените**

разоноде и намењује га добром друштву од 30 кнежева, 35 грофова и остале „ситне рибе“ колико му воља. Овај, у основи ловачки, орден, чији су се чланови окупљали сваке године о дану

СТАТУТ ОРДЕНА ПИЋА СТРОГОГ РЕЖИМА

*Ми, брат Франсоа Сочни,
Велики мајстор Бахова реда,
Ордена славног и хвале вредног
Што у будућност ведром гледа,
Поздрав од срца шаљемо
свима
Ко год да овај Статут има!*

*

*Добро је знано да у животу,
У складу с поривом свога бића,
Свако настоји да лепоту
Учини предметом личног
открића.
Стога и ми, који смо свесни
Да време младости срећне
лети
Брзином која сваком прети
Да му часови постану тесни,
У жељи да оно протеклих дана
Што нас од смрти не ме деле,
Без брига о животу пуном мана
Чекамо ко душе ведре и
смеле,
Решисмо да, онако како нам
воља,
Усред весела и друштва боља,
Ослобођени свакога страха
Сем оног што машти даје нам
маха,
Срочимо Статут Ордена пића
К'о прави израз његова бића!*

*У друштво ово високо ваше
Припустите само оне
Којим се не да да се клоне
Пуног тањира и добре чаше!*

*Настојте увек кад сте код
стола*

светог Хуберта, заштитника ловаца, наглашавао је пријатељство, добру вољу и уживање око заједничке трпезе на којој је имала да царује дивљач. Витезови су о траци зелене боје носили ознаку у виду ловачког рога.

Тако, стидљиво, поново почињу да се појављују витешки редови који у програму имају окупљање око трпези боце. Прави победник у овом вишевековном надметању, бар када је Немачка у питању, био је **Орден веселих**

житеља дворца Фридрих-сверт, познат и као **Ред пустињака доброг расположења**.

Оснивач овог реда, чији је назив толико обећавао, био је војвода Фридрих III од Готе. Војвода је кренуо у изградњу дворца Фридрих-сверт у који се, по завршеној

*Да добру причу додате јелу,
А ако спада у галантну фелу,
Нека бар не буде простота
гола!*

*Ако се некад, сачувај Боже,
Неко од браће под астал
прући,
Имајте милости, кол'ко се
може,
Нека га неко однесе кући!*

*Племенит сок винове лозе
Сме да се пије само из чаше;
Не смете из флаше потезати,
дозе
Ако вам је до главе ваше!*

*За столом сви да пију треба
Кол'ко им грло и душа тражи,
Јер ако икаква забрана вреба
Забава губи од своје дражи!*

*Немојте да се икада сазна
Да је ко вино ко казну обр'о,
Зар има уопште гора казна
Него не знати шта је добро!*

*Ако за нашим столом неким
Когод од браће простачки
збори,
На петн'ест дана, начином
преким,
Приступ да му се строго
затвори!*

*Ако би казна била узалуд,
И после трајања у дуплом року,
Да му сва браћа буду суд,
И пресуду донесу мудру,
дубоку!*

*Увек се добро чувајте речи,
Макар вас весела вина пређа
Звала да говор смело зазвечи,
Која би кога могла да вређа!*

*Коначно, када сте један од
наших,
Сазнајте шта то прија свима;
Радост чињења добра другом
Ипак је радост над радостима!*

градњи, уселио са својом супругом Лујзом Доротејом од Мајнингена. У близини Фридрихсверта живео је извесни гроф Готер, чувени епикурејац свога доба. Узајамне посете војводе и грофа и убедљивост са којом је гроф излагао своја уверења учинили су да његов дворца Молсдорф и војводин Фридрих-сверт постану место окупљања веселог скупа. Идеје грофа Готера и новац војводе Фридриха удружили су се да створе нови витешки ред у који су биле примане и даме.

У најбољем духу славне Таљеранове изјаве да „нико ко није живео у предреволюционарној Француској не зна шта значи слатко живети“ треба разумети и особености „Пустињака доброг расположења“. Даме и господа опонашали су посебном одећом скромност пустињачког и пастирског живота, само што су њихове мантије биле начињене од маслинастог тафта, увезане ружичастом ужади, а сламнати шешири били су им украшени ружичастим врпцама од свиле, у тону са чарапама!

Орденски знак био им је зелени овални медаљон од злата, са орденском девизом на лицу, и редним бројем у наличју а носили су га о белој траци зелених ивица. Грб Ордена био је зелени штит са златним „рогом обиља“ из кога се прелива воће, поврће и још понешто невегетаријанског порекла. Најлепше је што су у алејама и перивојима дворског парка Фридрихсверта сваки „пустињак“ и „пустињакиња“ поседовали своју колибицу од прућа, са финим салонским намештајем. Ово племенито друштво – опремљено пастирским штаповима украшеним машама – окупљало се да би се посветило свом основном циљу: ширењу добре воље и доброг расположења, узајамном дружењу и уживању у задовољствима тела и духа. Овом Ордену крај је стигао са почетком Седмогодишњег рата, када је ратни ветар захватио и Готу и развејао отмену пустињачку дружину.

У нашем веку присуствујемо извесној ренесанси „ордена ића и пића“. Поједини међу њима, по угледу и „вitezовима“ које окупљају, уживају далеко већи друштвени углед од многих државних одличја. Тако, на пример, данас у Француској (која је у овој области свакако предводник међу свим другим земљама) постоје изузетно уважавани **Ред кушача вина** и **Ред кушача сира**, међу чијим се витезовима могу наћи најсјајнија имена француске културе, привреде, политике, науке и уметности, као и већ славни **Орден ексера** у Лиону, у који се примашу само људи од пера и ликовних уметници, под условом да су духовити (маршал Жијен, председник Републике Венсан Ориол и многи други налазили су се међу витезовима Ексера, окупљени око орденске девизе „Не приличи сваком да закуца ексер!“).

Д. А.

МИЛИОН И ПО РОБОТА НА ПЛАНЕТИ

Колико ће времена проћи до изградње личног робота, човековог механичког роба који ће моћи да обавља све послове за свог господара...

Прича је већ готово легендарна. Инжењер Џорџ Ц. Девол и бизнисмен Џозеф Ф. Инглбергер случајно су се срели на једном коктелу 1956. године. Највећи део времена провели су ћаскајући о књигама научне фантастике Исака Асимова у којима је једна од најважнијих улога поверена роботима.

Девол је од децембра 1954. године са собом увек носио патентирани план за изградњу занимљивог уређаја једне врсте механичке руке. Током разговора са Инглбергером пао је предлог да њих двојица заједнички крену у производњу робота.

Две године касније Девол и Инглбергер прионули су у једној гаражи на посао. Резултат је био први индустријски робот који је добио име Унимајт. Робот је 1962. године нашао своје место у једној фабрици „Ценерал моторса“ у Њу Џерсију: радио је на аутоматској траци преносећи ливене делове каросерије.

Гвоздена рука

Прича о роботу, механичкој руци која се запослила у фабрици „Ценерал моторса“, тачна је, али то није и први индустријски робот који се појавио на тржишту. Тај први направила је америчка компанија „Планет корпорација“ и он је, још 1955. године, преносио неке металне делове каросерије у фабрици аутомобила

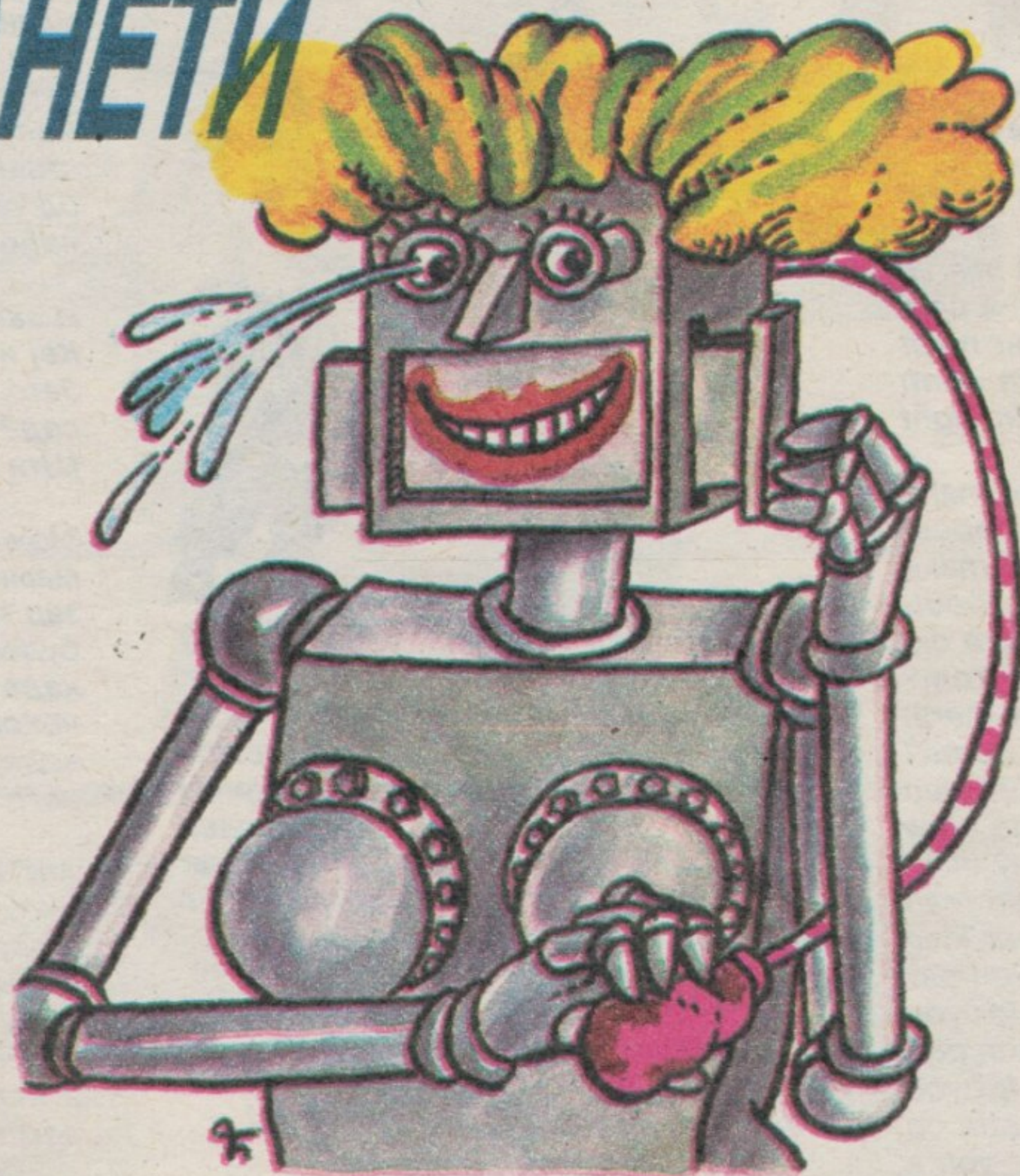
такође „Ценерал моторса“. Била је то гвоздена рука са пет осовина која је могла да изведе 25 различитих покрета.

Управљачки механизам ове гвоздене руке, која је радила на принципу хидраулике, био је аналогни рачунар веома скромних могућности. Посебно је било теškoћа са програмирањем и баш због тога уређај и није доживео неки већи успех на тржишту.

Далеко је теже тачно утврдити појаву прве идеје о роботима. Многи научници сматрају да је први градитељ робота још 270. године пре нове ере правио фигуре на водени погон.

Ипак, одредити када се робот први пут појавио није нимало лако. Пре свега због тога што ни данас не постоји тачно и општеприхваћено тумачење шта је он заправо.

Далеко је лакше набројати шта све робот ради. Педесетих година овог века човек је добио механичке помагаче у послу који су протеклих деценија, запањујуће брзо и успешно, измењени и усавршени. Аутомати се данас крећу на точковима, гусеницама, механичким ногама... Могу бити високи и неколико десе-

тина метара или тек три милиметра. Лете у космос или роуе у дубине океана. Они чисте, уграђују, лакирају, носе, гасе, копају, надгледају, чувају, пуцају...

ЧАПЕКОВ РОБОТ

Реч „робот“ први пут се среће у комаду „Опилек“ који је 1917. године написао познати чешки писац Карел Чапек (чешки „Робот“ – аутомат с људским ликом). Чапек је 1921. године објавио драму „Разум универзалних робота“ и она је роботима донела коначну популарност. Године 1938. изашао је први роман Исака Асимова у коме се говори о „роботици“.

Процењује се да данас на планети постоји око милион и по робота. Од тог броја човекових механичких помоћника око 700 хиљада запослено је у индустрији, а највише их има у Јапану.

Две судбине

Занимљиво је да је роботика, која се бави проучавањем и изградњом робота, и озбиљна грана и хоби. У оба случаја реч је о изузетно сложенем послу који захтева познавање математике, механике, електронике, информатике. Интелигенција и изглед имају код робота много већи значај јер, за разлику од рачунарства, робот има излаз у спољни свет – мора да се креће и реагује. Управо због тога присталице стварања и усавршавања вештачке интелигенције и највише истражују на пољу роботике покушавајући да створе метално, интелигентно створење које ће сасвим личити на човека.

Судбина двојице легендарних пионира у роботизици Џорџа Девол и Џозефа Инглбергера била је веома различита. Инглбергер је купио Деволов патент и данас важи за „оца роботике“. Девол је сасвим пао у заборав.

Инглбергер ни данас не мирује. Тренутно се бави великим послом: изградњом услужних робота који би радили у болницама, на бензинским пумпама, железничким станицама, аеродромима. Уколико овај пројекат успе, пут за стварање личног робота, човеколиког механичког роба који би могао да обавља све послове за свог газду, био би сасвим отворен.

ОНА СЕ СМЕЈЕ!

Јапански научник Фу-мио Хара са Токијског универзитета створио је новог робота на чијем се лицу огледају осећања. Професор Хара је успео ово после трогодишњег рада. Његов робот може да искаже радост, тугу, изненађење, бес, страх и гађење, лице је направљено од силикона и има 24 хидраулична мишића.

Робот има женско лице и најмодернију фризуру. Иза његових очних јабучица смештене су две мале видео-камере.

Професор Хара започео је овај посао 1993. године желећи, како сам каже, да се начини још један корак у остварењу потпуне везе између човека и робота.

Како је најављено, робот који се смеје коштаће десет милиона јена (96 хиљада долара) и, како сматра његов проналазач, наћи ће широку примену у образовању. Осим тога, биће веома занимљив за забаву.

Илустровао Растко Ђирић

ТРАЖИЛИ СТЕ ПЕСМУ

K'S GOT CURVE

Here comes a man who likes his girl
skinny
hell reject a max girl, say „yes“ to a minnie
hed rather freeze to death on a cold
winter night
then to have a girl like me keep him warm
and hold him tight

Haven't you got a clue what a real womans
about
she's gotta have a bootie that will make
you shout:
„Hey, hey, ho, girl, just tell me, where did
you come from?
are there any more like you back there,
can I get some?
I need to spend some time, cause you
really do blow
my mind
and there is no better kind of girl than
your kind
So I say

K's got curve for you
so tell me little man, whatcha gonna do?
K's got curve for you
whats up, shut up, do whatcha gotta do
Can you handle the pressure or are you a
mamas boy
did she never tell you I could be a perfect
cuddly toy
when you taste me I am sweeter than a
chocolate bar
when it comes to ceduction I am faster
than a racing car

Stick to your little girl if you like cofee
without cream
and secretly, I will be the dream of your
wet dreams
at night you fantasise, you'r completely
mesmerised
and eventualy your skinny girl will hear
nothing but lie

Keј има облине

Ево човека, он воли цуру танку као
грисини
одбациће макси девојку а рећи „да“

Музика: Александра и Кристина Ковач
Текст: Кристина Ковач
Изводе: K2

оној формата мини
радије ће се смрзавати до смрти у
хладној зимској ноћи
него да буде са девојком као ја да га
загрејем и загрлим чврсто

Имаш ли ти појма шта је права женска
она мора да има гузу од које ћеш да
провриштиш:

„Хеј, хеј, хо, девојко, само ми реци
одакле си?
Има ли тамо још таквих, могу ли и ја
неку да набавим
мало морам да се смирим јер си ми
стварно завртела главу
од такве као што си ти боље нема,
нађох праву“

И зато кажем
Keј има облине за тебе
Зато, реци ми, мали човече, шта ћеш
сад?
Шта сад, ћути, ради оно што мораш

Можеш ли да издржиш притисак или си
мамина маза
зар ти никада није објаснила ја могу да
будем одлична љупка играчка
када ме окусиш, слађа сам него табла
чоколаде
када је у питању завођење, бржа сам
него она кола што турбо раде

Ако волиш кафу без шлага, држи се
своје мајушне девојке
а потајно ја ћу бити тема твојих мокрих
снова
ноћу фантазираш и потпуно си
хипнотисан
а твоја мршавица највероватније чује
само лажи

„Не желим да
будем Месија,
човек који на себе преузима да
говори о свим страхотама уз-
мања дроге. Али, људи могу да
ме погледају и кажу: Ево, овај
је био готово мртав, а сада је,
очигледно, жив и здрав, и пра-
ви одличну музику. И то је
стварно супер.“

ИЗЈАВА НЕДЕЉЕ:

Дејвид Крозби
(бивши члан групе
„Crosby,
Stills, Nash and Young“)

НОВИ СТИНГ

УЧИТЕЉ ПЕВАЊА

Почетком марта ове године Стинг је објавио седми соло албум под називом „Mercury Falling”. Том плочом још једном је потврдио свој велики таленат, али и неисцрпно занимање за различите музичке стилове

Када објашњава зашто се одлучио да новој плочи да баш такав назив, Стинг звучи као учитељ, што је уосталом и био пре но што је почео професионално да се бави музиком.

– У том називу има пуно симболичног значења. Меркур је природни елемент, жива, али и назив за једну планету. Уз то је и ас-

тролошки симбол, а бог Меркур је заштитник трговине и неко ко шаље поруку. Тако је и са овом плочом. Она обухвата различите стилове и тешко је

описати је једном речју.

– Заиста, на плочи се налазе разноврсне песме. Од кантри усмерене „I'm so happy I can't stop crying”, песме у ритму боса нове „La Belle Dame Sans Regrets”, до препознатљиве Стингове композиције „Let Your Soul Be Your Pilot” која се појавила на првом синглу.

– Одлуку о томе коју песму да објавимо на синглу препустио сам људима из моје издавачке куће – наставља Стинг. – Раније ми није било тешко да предвидим шта ће бити хит на новој плочи, али овог пута то заиста нисам могао. Током читаве каријере имао сам среће јер се укус публике поклапао са оним што сам и ја сматрао добром песмом. Ипак, морам да се припремим за дан када тог слагања више неће бити.

Како ствари за сада стоје, тај дан је врло далеко. Стингове самосталне плоче су, једна за другом, постизале одличне тираже, а турнеје су добро посећене. И овог пута на светску турнеју креће само неколико дана по објављивању плоче јер је занимање публике, без обзира да ли је имала прилике да чује нове песме или не, велико. Са новом плочом Стинг се није појављивао још од 1991. када је објавио албум „The Soul Cages” али је стално био пред очима јавности. За филм о мускетарима направио је са Брајаном Адамсом и Родом Стјуартом песму „All for one”, учествовао је у припремању музике за филмове „Leaving Las Vegas” и „Сабрина”. Такође је снимио своје обраде песама Леонарда Коена и Џимија Хендрикса за албуме који су урађени њима у част, а наступао је и са саставом „Chieftains” и Лучаном Паваротијем.

– Моја највећа невоља је како да нажем реч „не!”. Људи ми понуде да са њима радим и ја одмах пристајем. Можда је то зато што волим да путујем и да се бавим разноврсним стварима. Опасно је затворити се у кулу од слоноваче. Добро је радити различите послове. По мом мишљењу, музика је један велики град. Ту не признајем никакву издавања у гето. Музика је заједнички језик који повезује све нас – каже Стинг.

ДИСКО

РЕКОРДИ

У свету су омиљена такмичења свих врста, поготову када су у питању зараде. Тако се врло пажљиво прати које су плоче најбоље продаване у историји рок и поп музике. Већ годинама на првом месту је Мајкл Џексон. Његов албум „Thriller”, са тиражом од 24 милиона примерака, и даље је најпродаванија плоча свих времена. Друго место држи група „Eagles” чија је плоча „Their Greatest Hits 1971–1975” достигла 22 милиона продатих примерака. Трећи су „Fleetwood Mac” са албумом „Rumours” и укупним бројем продатих копија који се креће око 17 милиона. Прошлог јануара на четврто место избио је састав „Led Zeppelin” (на слици). Њихов четврти албум, објављен давне 1971, достигао је тираж од 16 милиона продатих примерака. На тој плочи се, поред осталих, налази и једна од њихових најпопуларнијих балада „Stairway To Heaven”.

Изум КОЈИ је променио свет

Први у животу: чвор на пупчаној врпци означава одвајање од мајке – фетус постаје беба.

Свакога дана правимо чворове. Покрет је постао толико једноставан и обичан да се заборавило колико је то у ствари генијалан проналазак. Јер, спајање два дела у једно цело, дубоко је изменило човеков живот и људску историју: без чворова човек не би могао да лови, преноси терет, без њих не би биле могуће сеобе народа, откривање нових континената, једрењацима на којима је било на хиљаде метара ужади. И много, много добрих старих чворова. Колико старих? И кад су први измишљени?

Кило лана за кило злата

Знало се да је чвор веома стар (један је откривен на Тутанкамоновој гробници из четвртог миленијума пре наше ере), али најновија открића су просто запањујућа.

Недавна ископавања сојеничког насеља из каменог доба у Шаравену (Француска) открила су прибор за ткање: нађена су биљна влакна, гребен за ткање и саме тканице које сведоче о неочекиваној вештини човека каменог доба који је већ тада знао за потку и основу и умео да тка „штофове“. Дакле, пре 10.000 година чвор (увијање, преплитање, везивање) већ је служио за ткање одеће која је замењивала животињску кожу. Зна се и које је прво влакно послужило за ткање – лан. Коначно је временом постојао све тањи и финији тако да се у старом Египту клупко лана продавао за одговарајућу тежину злата!

Ни градња неолитских насеља није могла да се замисли без биљних влакана и чворова, нарочито при састављању кровова. Па украси као

што су простирке или предмети плетени од прућа, корпе и остало, све то доказује да је умеће коришћења чворова било широко распрострањено још код неандерталаца. Можда не баш као код данашњих становника у мочварним пределима на обали Еуфрата чије су настамбе од трске право чудо грађевинарства – највише подсећају на торњеве цркава. А индијанско племе Авмарас на језеру Титикака, на граници између Боливије и Перуа, и дан-данас живи у колибама од плетене траве. (Уосталом, ову вештину не познају само људи већ и птице које с невиденом спретношћу ткају своја гнезда уз помоћ биљних влакана.)

Један од најранијих начина бројања стада такође су били чворови. Грчки историчар Херодот позива се на један календар из 500. године пре н.е. који је садржавао и кинеску

„Књигу промена“, неку врсту приручника за коришћење чворова. Ипак, најсавршенији систем чворова био је **куипу** који су користиле старе Инке: помоћу увазених конопчића, према броју чворова, висини на којој су везани и боји, они су непогрешиво водили књиговодство! Употреба чворова у рачунању изгубиће се у Европи где су воденичари још у

ЧВОР ЗА

прошлом веку тако „бележили“ пословање с пекарима.

Чворови су имали и опште симболично значење. Најславнији легендарни чвор свакако је Гордијев који је у четвртном веку пре н.е. пресекао Александар Македонски. Једно пророчанство објавило је да ће онај ко буде успео да размрска чвор којима су била везана кола краља Гордија, јарам за руду, постати господар света. Пуних 400 година

Некада
симбол
одважности
кравата
је у
прошлом
веку
почела
да се
носи
као знак
елеганције.
У свету се
убицајава
као поклон
за Дан очева,
као симбол
мужевности.

Допасти се

Скупљена или слободно пуштена коса код неких народа знак је да ли је жена слободна или удата. Тако је у старој Русији једна кика пуштена низ леђа била резервисана за девојке, док су удате жене носиле две. Данас се модни креатори не обазире много на традицију – важно је само да модел привуче пажњу.

мировала су кола у Зевсовом храму, кад се под зидинама Гордиона нашла војска Александра Великог.

Александар, који је тада имао свега 22 године, знајући за пророчанство, жарко је пожелео да испуни оно што је пророк предсказао. Око цара се окупила гомила Фригијаца, Гордијевих потомака, и Македонаца. Први су – каже римски историчар Курције Руф – напетو очекивали, а други страховали од претераног царевог самопоуздања. И заиста, ремен је био тако чврсто везан чвором да је било немогуће видети или погодити

Оздравити

У стара времена понекад су се користиле „живе копче“: мрави који су својим чељустима стезали ивице ране. Данас хирурзи праве једва видљиве шавове с чвором на почетку и на крају који се не сме одвезати.

ШИПТЕЛЕ

Чвор је много старији од канапа: ловац не би могао одапети стрелу да тетива од уплетене жиле животиње није била везана за лук. И данас се без чвора не може, од пертли на патикама до конца којим хирург прави шавове при операцији срца или ока...

где сплет почиње а где се завршава. Дуго и узалудно покушавао је Александар да развеже замршен чвор, а онда је изненада рекао: „Није важно како ће бити развезан“ и пресекао га мачем... Од тада је израз „пресећи Гордијев чвор“ ушло у све језике света и означава одлучну акцију која не трпи одлагање. Легенда, међутим, каже да се чвор поново спојио и Александар је изгубио царство, што присталице постепених промена наводи на закључак да радикална решења нису најбоља и да свако мора стрпљиво да дреши своје чворове да се не би поново појавили.

Мирча Елијаде, познати историчар религија, доказује да су везови и чворови увек били знак нагомилане, „зароб-

љене“ енергије, космичке, животне, мушке или женске снаге. У животу и обичајима сеоског становништва широм света вез је симбол плодности. Вековима стар обичај уве-

заног снопа жита симбол је изобиља и богатства. Од античких времена, појас, бурма и венац имају исто значење. Брак спаја две судбине и само је римски младожења имао право да одвеже „Херкулов чвор“ на појасу своје драге на дан венчања. Ако би се појас на мантији сеоског свештеника у руском селу одвезао, био је то наговештај да ће ускоро стићи потомство. Све бабице, од Индије до Европе, строго су пазиле да породиља на себи нема ниједан једини чвор како би се „ослободила“ сва њена снага и порођај протекао како треба.

Супротно раде чаробњаци или вештице да би зауздали животну снагу оног на кога бацају чини: везују у чвор део одеће или косе онога ко треба да буде уклет.

Кад се човек веже у чвор

Реч чвор ушла је у свакодневни језик, па и саму ову реч „језик“: везао ми се језик у чвор (кад треба да се одговара пред професором), чвор проблема, „сав сам се увезао у чвор“ (пред девојком), мокри чвор, саобраћајни чвор...

Тако је на копну, а у поморству, на основу врло конкретних чињеница, енглески морнари су у 16. веку установили јединицу за брзину пловидбе „чвор“. Утврдили су је помоћу једног простог а генијалног инструмента: ужета на коме су били везани чворови на раздаљини од 15,43 м. Врх би му закачили за једну усправно постављену дашчицу и конпац бацали иза брода – на основу тога колико би се чворова одмотало за тридесет секунди (време се мерило пешчаним сатом) сазнавали би тачну брзину брода. Технологија је од тада напредовала задивљујућим скоковима, уже и дашчица отишли у музеј, али на мору километар није могао ни да привири, остао је стари добри чвор, односно брзина од 1852 метра на сат названа наутичка миља, а добијена једноставном рачуницом кад се раздаљина између чворова 15,43 м помножи са 120 (колико интервала од 30 секунди има у једном сату).

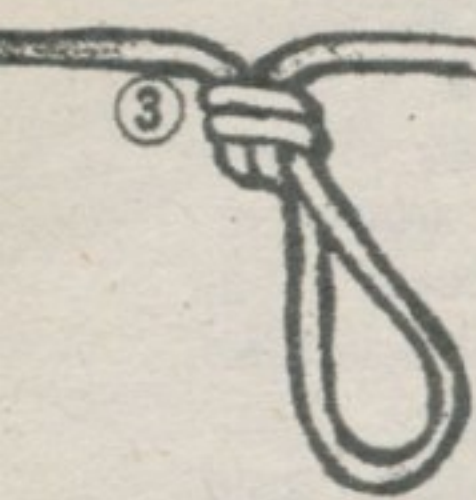
Пре увођења сателита комуникационе везе одвијале су се углавном преко радија по истом принципу чворова, преноса помоћу релеја или међустаница, места где је талас, пошто би достигао свој највећи димет, бивао појачан и поново емитован. Чак и данас, највећа рачунарска информатичка мрежа, као што је Интернет, ради по принципу

И - СРЦЕ

Доћи до хране

Међу 3.800 познатих чворова подељених у шест великих група, већину су измислили рибари и поморци.

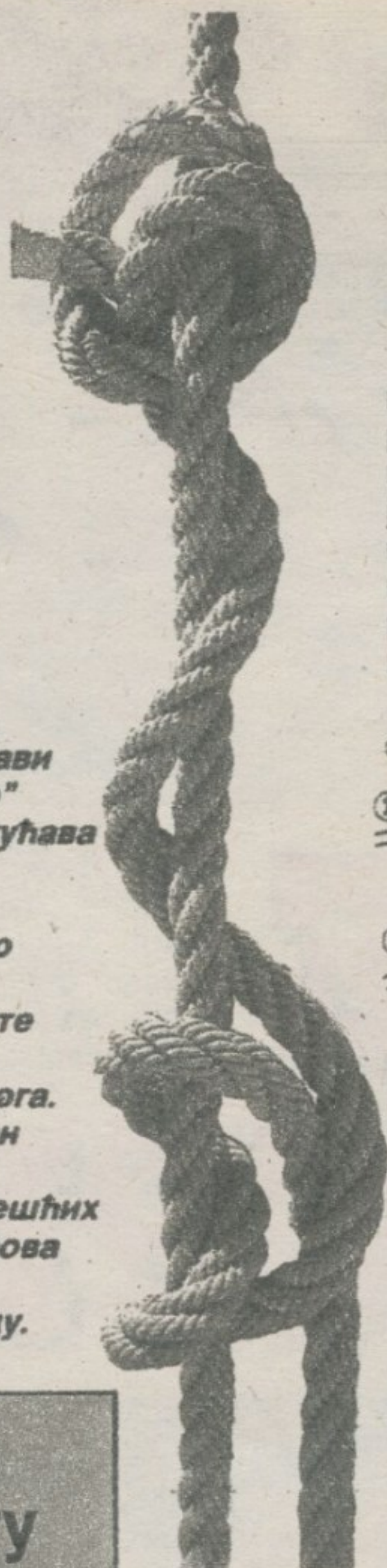

чворова, сервера у које се сливају подаци са свих страна и бивају распоређени у свим правцима.

И још неке врло озбиљне науке користе метафоричан језик у својим теоријама. У физици чвор је непокретна тачка, линија или површина која не титра при проласку таласа кроз жицу, мембрану или тело. Астрономи, електротехничари и математичари такође користе овај израз за тачке пресецања, укрштања, преплитања...

Што се психоанализе тиче, она је чвору поново дала онај основни смисао народног веровања: чвор је израз нерешених психичких напетости. За Сигмунда Фројда, човеком управљају два основна нагона: нагон за животом (ерос) и нагон за смрћу (танатос). Циљ првог је да ствара веће целине и да их чува – то је љубав. Супротно томе, циљ другог је да кида везе, да руши ствари. Тако живот и није ништа друго до игра чворова које свако од нас настоји да веже или развезе.

„Грбави чвор” омогућава да се једно уже уплете око другог. Један од најчешћих чворова на броду.

Сваки од 3800 врста чворова има различиту улогу

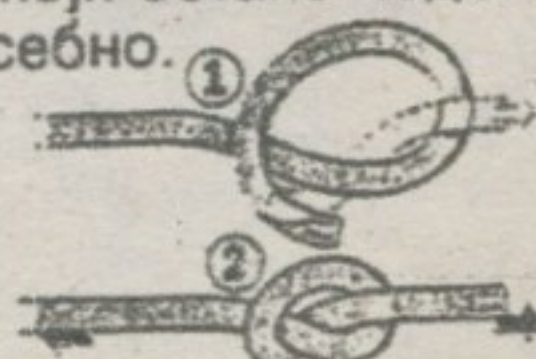
НАЈПОУЗДАНИЈИ ЈЕ ОНАЈ ЗА ВЕШАЊЕ

Реч чвор у ширем смислу значи не само вез, спајање већ и уплитање, преплетај. Званично их је познато близу четири хиљаде и сви су подељени у шест великих група: **узлови** служе за спајање конопца везивањем, **уплети** за продужење ужета уплитањем једног конопца у други, **кукични** за привезивање конопца за куке, **чворови** (популарно названи „мртви”) који служе као завршеци на конопцима да се не би одсукивали, **запорњаци** – употребљавају се кад се конопац жели задржати да не клизи, **сидрени** који служе за везивање сидра и **мрежни** чворови који се употребљавају у плетењу мрежа.

ЧВОРОВИ – ЗАВРШЕЦИ

Получвор – најпростији од свих

Кад пре но што ушлеме дугме на кошуљи на крају конца направимо чвор, извели смо тачно онај потез који идређује чвор-завршетак. Међутим, овај чвор, који зову још и **получвор**, тако често коришћен и тако лак за извођење, има две мане: ако је недовољно чврсто везан, уме изненада да се развезе, а под великим притиском претвара се у „мртви” и више не може да се одреши. У ову групу спадају и чворови за лакше ношење кад се направи импровизирана ручица да би се понео пакет из радње или онај фамозни којим се конопац за пењање у фискултурној сали качи за таваницу и који остане недостижан сан многих ђака, девојчица посебно.

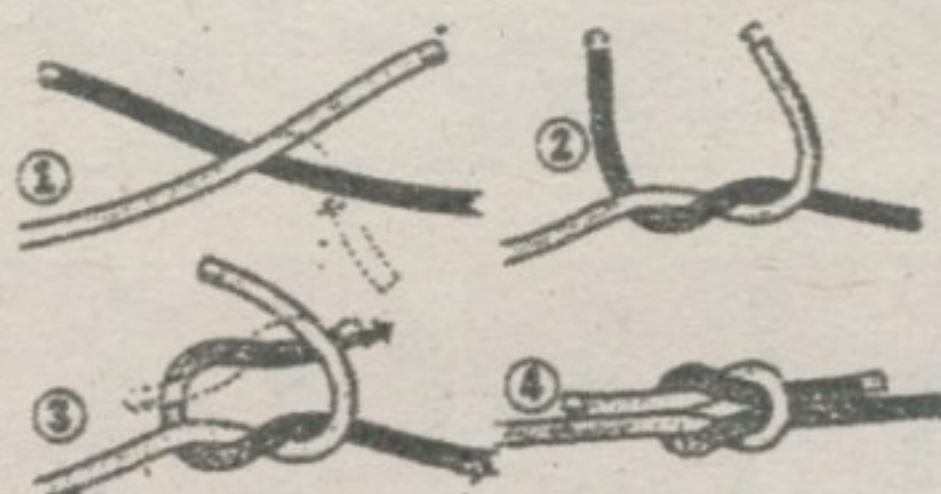

ПОЛИТИКИН

ЧВОРОВИ ЗА СПАЈАЊЕ ИЛИ ПРОДУЖЕТАК

Пљоснати чвор, лак али не и довољно јак

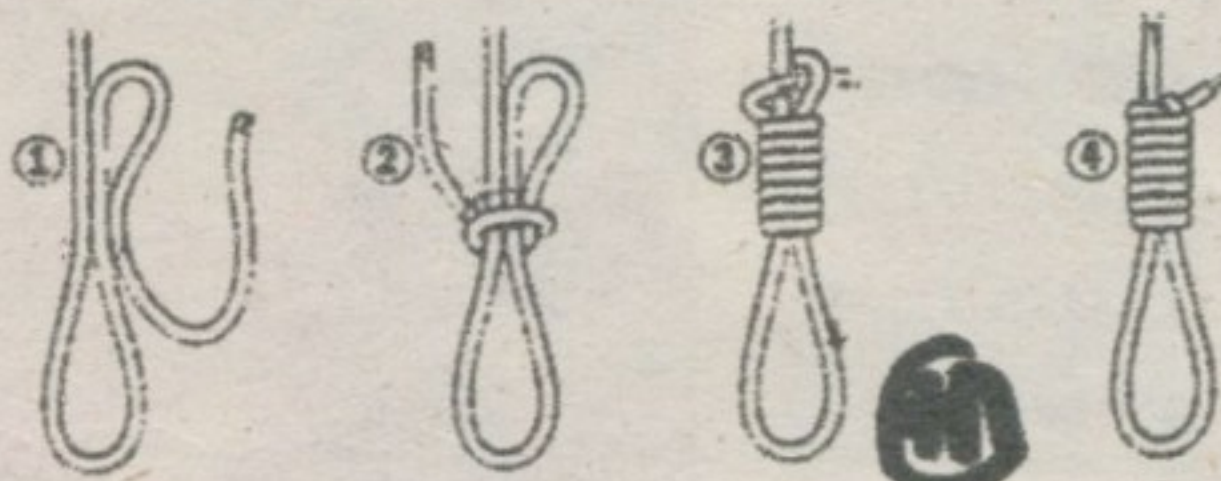
Чвор за спајање или продужавање спаја два конопца или два краја истог ужета. Може бити стални, као у хирургији, или привремени, као „машна” у коју везујемо пертле. Пљоснати чвор је, без сумње, најупотребљаванији у целој овој породици јер се врло лако везује. Иако није најјачи, стари Грци звали су га Херкулов чвор. Ако није затегнут како треба, у стању је да се одреши. Насупрот томе, дешава се да прави тешкоће кад га треба развезати.

КЛИЗНИ ЧВОРОВИ

Омче за вешање, омиљен целатски алат

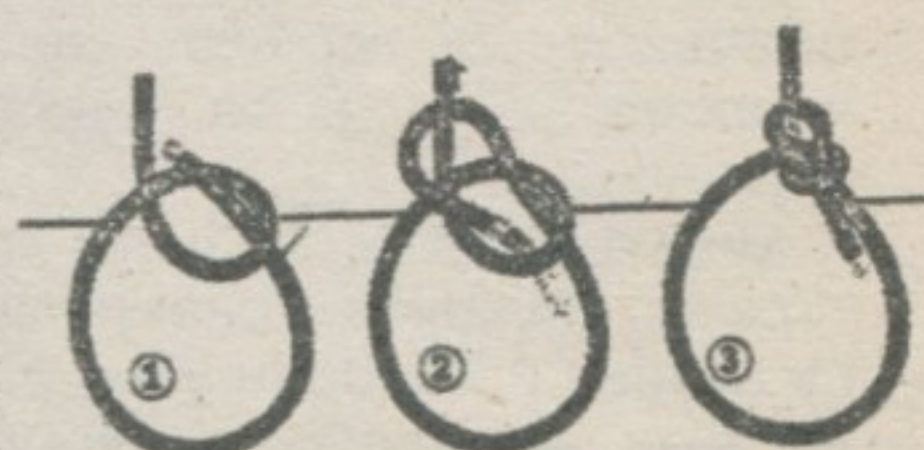
Пред вама је најчувенији чвор за вешање чије је особине тако хвалио лондонски целат Џек Најт који га је и усавршио. Његови намотаји држе омчу отвореном, а служе и за успоравање при затварању. На њега се, иронично примећује Клифорд Хешли у својој „Великој књизи о чворовима”, заиста можете ослонити: у тренутку кад испуни своју дужност, он се сигурно и заувек затвара. Срећом, коришћење овог чвора за извршење смртне казне нестало је, али зато је остао као неизбежан део имиџа каубоја који ласом хвата говече или зверокрадицу који поставља замку дивљачи.

ЧВОРОВИ СА КОЛУТОМ

„Столица” за хитне случајеве

Састављени од једне или више „петљи” чворови из ове групе не клизе дуж ужета и лако их је ослободити се. Чвор за седење дугује име томе што у њега заиста може да се седне. Искусан морнар у стању је да га направи у свакој ситуацији, док трепнеш. „Ђаво је”, кажу поморци, „успео да направи доброг морнара кад овај научи да веже петљу за седење и истовремено пиљи у јарбол”. Ови чворови-колутови користе се у хитним случајевима. Тако шпански чвор намењен ватрогасцима омогућава да се угрожени спусти на тај начин што се петљама придржава испод седала и оба пазуха.

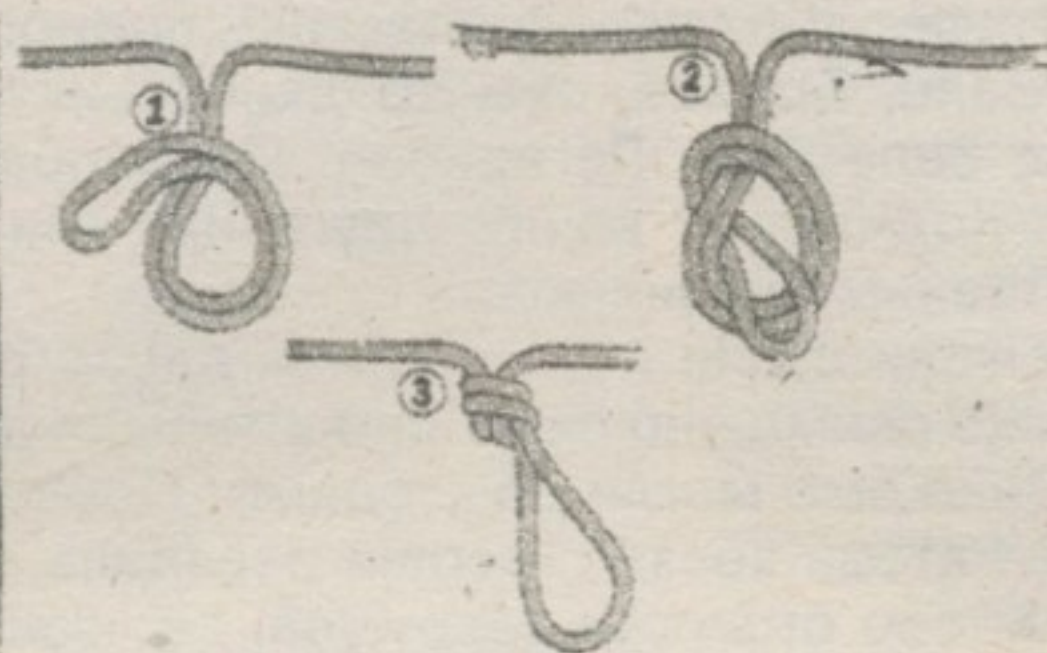

ЗАБАВНИК

ЧВОРОВИ ЗА СКРАЋИВАЊЕ

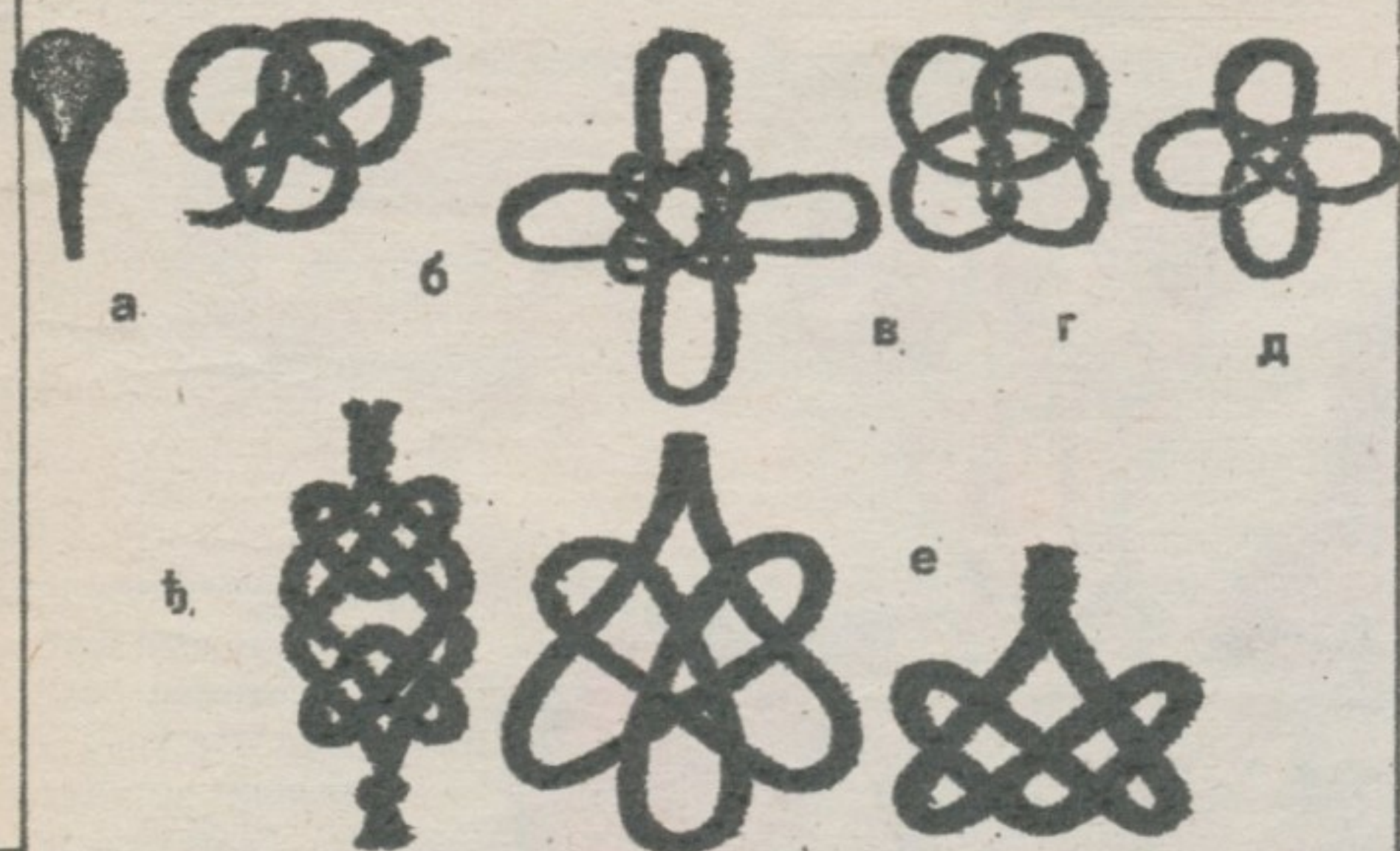
Чвором „стиснуте песнице“ избегава се сечење конопа

Одсећи парче ужета то увек значи ризик да ће се оно у следећој прилици показати прекратко или ће се десити да се један део конопца похаба тако да цео постане несигуран. Зато су ту чворови за скраћивање који управо служе да се привремено скрати дужина ужета или да се „прескочи“, изолије, његов ослабљен део који не може да издржи терет. Крајње га је једноставно направити – довољно је везати петљу око дела који треба прескочити. Чвор „стиснуте песнице“ не одвезује се чак и ако притисак попусти. Међутим, то је истовремено и његова мана: готово је немогуће развезати га.

ЧВОР – АМАЈЛИЈА

Баш зато што су чворови играли у животу човека тако важну улогу, некад су били веома поштовани. Урезани у камену или глиненом плочицу постајали су амајлије. Људи су веровали, а у неким крајевима света и данас верују, да нацртан чвор учвршћује брачну везу, спутава непријатеља, чува иметак. Само пре 250 година у Шкотској су због крађе „чаробног чвора“ осуђена на смрт два лопова. Међу свим чаробним чворовима најраспрострањенији, а у исто време и врло стар, јесте „вечни узао“ или „узао среће“. Осим тога што су лепо, симетрично изведени, ови чворови имају и једну заједничку особину: крајеви су им затворени тако да се узлови – амајлије по правилу не могу развезати.

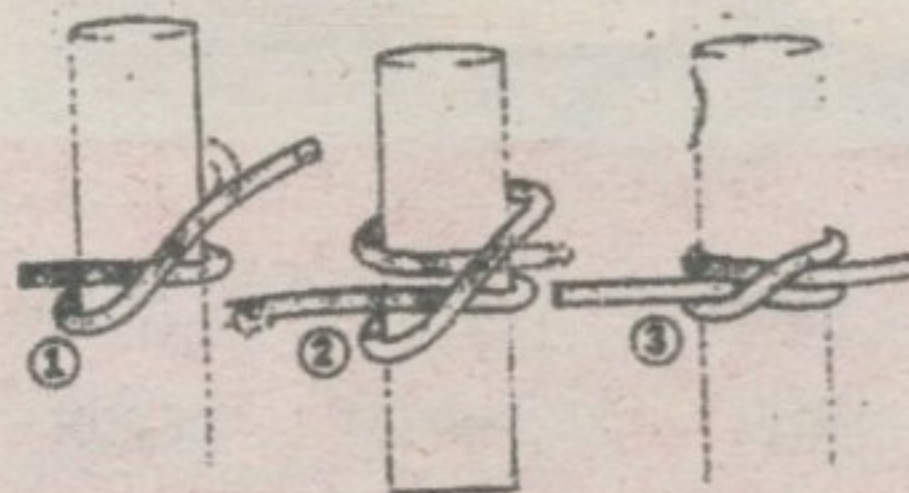

Старински чворови којима је приписивано чаробно дејство: а) „вечни узао“ или „узао среће“, познат још пре 5000 година, б) чвор „дрво живота“ среће се као украс на мртвачким ковчезима на југу Азије, в) чвор – симбол брачне среће (3. миленијум пре н.е.), г) турски чвор – амајлија, д) кинески чвор – амајлија, е) „морнашки крст“, е) „Песница мајмуна“ – симбол враџбина, чаролија и чини (приказан у слободном и затегнутом облику).

ЧВОРОВИ – СИДРАШИ

Најморскији, за везивање бродова

Ова породица чворова користи се за привезивање помоћу ужади. Морнари, прави мајстори за чворове, изумели су највећи број, међу њима и сидрени чвор којим се брод везује на доку за котву и одвезује – једном руком. „Дугачки чвор сидраш“ развезује се наглим покретом кад, рецимо, треба ослободити на пашњаку коња припетог за пободени кочић. Што се „млинарског чвора“ тиче, он се блокира сам од себе: људи којима је хоби да сами мајсторишу и поправљају, на пример, дрвенарију, њиме стегну два дела претходно намазана лепком.

МАТЕМАТИЧКА МОРНАРИЦА

Једна од „најчистијих“ математичких области бави се класификовањем и објашњавањем чворова. До сада су научници разликовали читавих 12.965 различитих чворова! Почетком двадесетих година досетили су се да би сваки чвор могао да се изрази алгебарским полиномом. Али, од идеје до остварења чекало се више од пола века: тек пре десетак година Воган Џонс, стручњак за алгебру с Универзитета у Берклију, открио је тачан начин како сваки чвор може да се преточи у алгебру... Ако се сваки појединачни чвор (смер кретања у њему и међусобни однос сваког укрштаја испод или изнад) може изразити алгебарским полиномом, онда два чвора с различитим полиномом не могу бити иста. На жалост, ако су два полинома једнака, чворови могу али не морају да буду једнаки.

Али, да би се све ово разумело, човек би морао да студира математику. Примена ових сазнања је, срећом, много схватљивија. Открића до којих се дошло у теорији чворова драгоцена су за научнике који се баве изумљеним структурама у хемији и молекуларној биологији. Рецимо, хемичари већ одавно знају да молекули могу да узимају облик чворова или повезаних прстенова. Други научници, биолози, на пример, баве се таласним кретањима која настају у хемијским реакцијама у живом ткиву, рецимо нервни импулси у очној мрежњачи или срчаном мишићу. Тако стижемо и до основних процеса живота и дезоксирибонуклеинске киселине. Уз коришћење новог процеса бојења електронским микроскопом, можемо јасно да видимо тај облик ДНК. То је закривљена и укрштена „фигура“ – баш као наш чвор. Џонсов полином помаже молекуларним биолозима да тумаче како се једна структура мења у другу у основним процесима живота, ензимским реакцијама.

Која су два од ова три чвора иста? Немојте дуго да се мучите, одмах ћемо вам рећи: најпознатијим математичарима требало је 75 година да утврде да су први слева и средњи – потпуно исти!

В. Милићев

УЗМИ

Један

SF

**„Само фантастика
има вечну мла-
дост. Оно што се
није догодило ни-
где и никада, не
може да остари”**

Шилер

Судећи према најновијем издању „Монолита”, и „вечно млада” фантастика најзад је, подмлађена. Да бисмо вам објаснили овај парадокс, морамо да се вратимо мало у „рикверц”.

Сви жанрови имају читалачку, а научна фантастика одувек је имала искључиво „гуталачку” публику. Таквих страсних читалаца у почетку није било много, па је научна фантастика расла као „прилично уврнуто дете”, затворено у себе. У том свом гету увела је законе и одредила правила, створивши праву жанровску диктатуру. Али, чак и на пустом острву може да избије пуч. Управо се то десило са научном фантастиком када је „фантастика” отказала послушност „научној”.

Писци „савремене” научне фантастике од почетка се труде да своје замишљене светове тачно објасне по свим законима логике, физике, астрономије... Све би било у каквом-таквом реду да су та „времена” предвиђања судбине света нудила

још нешто осим педантних прорачуна. Дошли смо до тога да су наука и технологија у својим замислима и остварењима претекле „тврду” научну фантастику остављајући савремене Жил Вернове да каскају за стварношћу.

Научна фантастика заглибила се у документарним описима свемирских програма или у сложеним студијама друштва које нас чека у мрачној будућности.

На срећу, појавила се бунтовна струја америчких и британских писаца који су имали петљу да кажу да је цар го, то јест да су им досадили устаљени жанровски калупи.

Решили су да пробају нешто ново и да крену у непознато... То „ново” био је повратак на старо, на сам почетак, у време када је научна фантастика била само фантастика. Поново су у моду увели причу, маштовитост и натприродно. Таква прича стара је колико и сама књижевност. Још су се Сумери одушевљавали фантастиком, клешући и читајући Еп о Гилгамешу. Народна књижевност није ништа друго него галерија најразличитијих фантазија. Са романтизмом фантастика громогласно улази у литературу праћена буљукотом анђела, демона, вампира и вештица. Штафетну палицу фантастике преносили су Хофман, По, Кафка, Велс, Борхес, све до данашњих класика фантастике: Елисона, Зелезнија, Легвинове, Силверберга, Толкина, Бредберија... Код сваког нешто другачије, али обавезно уврнуто и са сопственим правилима.

Савремени стрип и фантастика данас су једно те исто, а у филму није снимљено само оно што нико још није стигао да замисли. Тако смо могли да гледамо: Побеснелог Макса, Осмог путника, Ратове звезда, серије Звездане стазе, Зону сумрака, Досије X, све стрипове Мебијуса, серијал о Џеремаји, Бетмена...

Једно је сигурно – најлепша форма фантастике била је и остала приповетка, па се на том пољу воде и најљуће битке унутар жанра. Људи склони поделама већ су усталичили и врсте као што су епска фантастика, мрачна фантастика, хорор фантастика, магични реализам, па чак и омладинска фантастика.

Уопште није важно како се зове ако вам допушта да маштате и лутате, а то, на начин праве фантастике, осим у „Забавнику”, можете и у „Монолиту”, алманаху фантастике чији је нови том управо изашао из штампе.

У световима које вам представља „Монолит 9” владају и мрачне магије и моћни мачеви, шуњају се и неки нови вукодлаци и неки стари хероји. Не знамо на чијој ћете страни бити, али смо сигурни да ћете уживати у свих 600 страница које су испунили роман „Земља смеха” Џонатана Кирола, новела Харлана Елисона писца научне фантастике са највише награда. „Мефисто у Ониксу”, стари мајстори Симонс, Олдис, Страуб... и низ младих, актуелних писаца који стоје раме уз раме са великанима.

Не излазите на крај са овим светом? Пробајте неки други! Узмите један SF!

А. В.

Уређује
др Зоран Живковић

Габријел Стражовец

Поштовано
Председништво,
без икаквих измотавања
признајем да сам допустио
себи неколико мањих
небитних грешака због којих
баш нисте морали одмах да
ме смените са положаја.
Могли сте да имате у виду и
моје заслуге. Знам и
поштујем наш пропис у
смислу договора да нећемо
дозволити да се наше сорте
рашире ван нашег Задружног
савеза. Ја сам се тога
придржавао. Цела се ствар
десила онако као што ћу
сасвим истинито изнети.

Изашавши из зграде
Председништва, срео сам
неког старчића. Продавао је
којекакве пољопривредне
којештарије. Имао је и
јабуке. Није био из нашег
Задружног савеза, па ценим
да су га тамо подметнули
моји непријатељи из
Председништва. Пријеле су
ми се јабуке, па сам питао
пошто су.

— Три новчића комад —
рекао ми је старчић и
наставио да нуди своју робу.
— Имам сочне шљиве,
освежавајуће јабуке. Имам и
семенке. Семенке јабука, а
зову се семенке мудрости.
Поједеш три и постанеш
мудар к'о нико, знаш све.

Шта све ја не знам,
помислио сам, али ипак сам
био знатижељан. Ко зна,
можда има нешто што би
могло добро да ми дође.

— Пошто семенке?

— Три комада девет
новчића — рекао је. — Пробај,
нећеш се кајати.

Купио сам, а нестрпљив
какав сам, одмах сам једну
и појео. Није била богзна
како укусна. Онда ми је
нешто пало на памет:

„Стари, како то да три
семенке коштају девет

новчића, а цела јабука само
три? За девет новчића сам
могао да купим три јабуке, а
у тим јабукама прегршт
семенки.

— Видиш, синак — рекао је
љубазно — ради. А појео си
само једну семенку.

Друге две семенке
посадио сам на крају баште.
Напомињем да ниједан
пропис нашег Задружног
савеза не забрањује
изричито слободно
располагање окућницом.
Нисам ни претпостављао да
ће неко красти јабуке када је
тамо било поморанџи,
банана, ананаса и свега као у

рају. На крају крајева, био је
тамо само један човек, тај
Адам са својом женом. За
сваки случај забранио сам
му, и то претњом смрти, да
пије јабуку. Тиме сам
испунио своју дужност у
смислу прописаних правила.

То што он није хтео да
слуша није моја грешка.
Приговорили сте ми да сам
га казнио преблаго. Ја сам
убеђен да је казна
примерена и праведна.
Нисам га убио, али сам га
прогнао. На крају крајева,
појео је само једну јабуку, а
огризак са семенкама бацио,
будала једна. Постао је

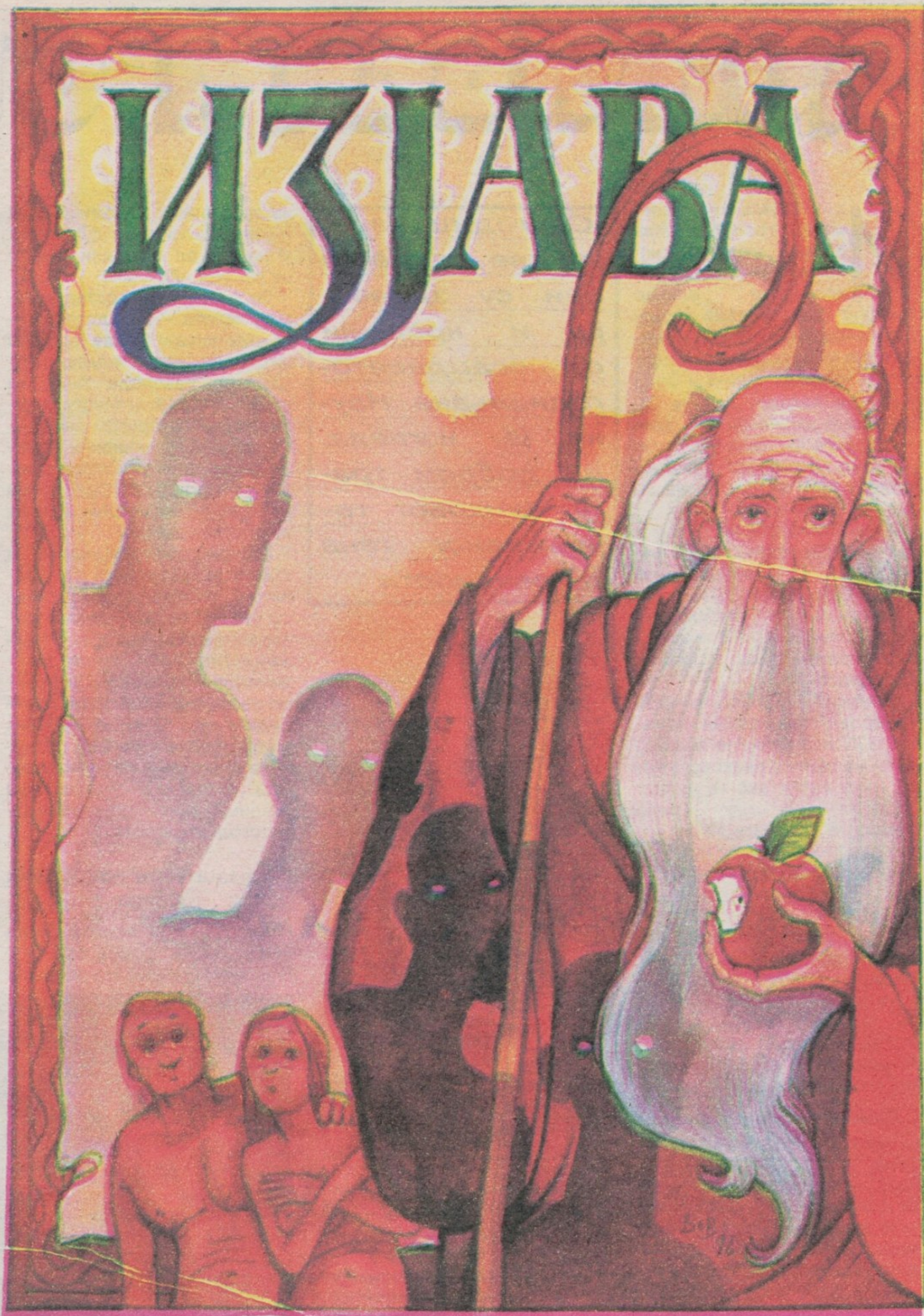
нешто мало мудрији, али,
како се то и данас да
видети, не нарочито.

И да закључим. Јабука није
сорта нашег Задружног
савеза. Адама сам упозорио,
али ни он пропис није
прекширио пошто пропис
важи само за семенке, што
сам му лукаво прећутао а
казнио сам га сасвим
довољно, као што се и сами
можете уверити, само ако га
погледате.

Надам се да вас ова
Изјава задовољава.

С поштовањем вас
поздравља

С. В. Евишњић

ДОЖИВЕТИ СТОТУ

Из младалачких успомена госпођа Жан Калман може да и прича како је славни холандски сликар Винсент Ван Гог, тада непознат и несхваћен, у дућану њеног оца у Арлу, на југу Француске, куповао платна и боје. Госпођа Калман, која је 21. фебруара напунила 121 годину, родила се када у Паризу не само да није постојала Ајфелова кула већ ни идеја да се она подигне.

Нису постојали ни аутомобили, ни електрично осветљење. Србијом је владао кнез Милан Обреновић, Ђузепе Гарибалди био је у добровољном изгнанству у Капрери, а 1900. година била је далека будућност.

Према „Гинисовој књизи рекорда“, Жан Калман, рођена 1875, најстарије је људско биће на свету у сваком смислу: нико други, ако се изузму случајеви код којих је било немогуће доказати тачну годину рођења, никада није доживео тако дубоку старост.

Млади адвокат који је, када је госпођа имала „свега“ 90 година, с њом потписао уговор да јој доживотно сваког месеца исплаћује по 500 франка да би наследио њену лепу старинску кућу у Арлу у Прованси, досад се сто пута показао јер је увелико исплатио троструку вредност куће.

Важни су деда и бака

Тачно је да је старост француске госпође изузетан рекорд, али је исто тако тачно да доживети стоту и превалити је више није нешто толико недостижно – за последњих десет година број стогодишњака у Европи се удвостручио. У Италији, чијим ћемо се статистичким подацима послужити, има их укупно 4004.

Подаци које је сакупио двадесет и један италијански универзитетски центар показују да су од 1162 обрађена стогодишњака или старијих од сто година 928 жене, а само 234 мушкарци. На богатом северу Италије их је највише: 646, односно деведесет деветоро на милион становника. У централном делу Апенинског полуострва живи 226 суперстараца, на југу 303.

Истраживања су предузета и са жељом да се докучи тајна људи који толико дуго живе. Градска станица, која се сматрају најнеповољнијим по

Стогодишњака је све више и они су здравији и крепкији од осамдесетогодишњака. Наука је, изгледа, на добром трагу њиховог тајанственог гена дуговечности

здравље, испала су благотворна јер је 54,5 одсто стогодишњака провело живот у граду.

Наслеђе је од много већег утицаја. Из прикупљених података просто бode очи чињеница да стогодишњаци потичу

Францускиња Жан Калман има 121 годину и најстарија је особа на свету.

Том Пејн из Калифорније има 101 годину. Да би одржао форму, двапут недељно плива и недавно је поставио нови рекорд за стогодишњаке на 100 метара леђним стилем. Господин Пејн игра и голф, свакодневно шета, учи напамет стихове да би вежбао и мозак. Он је, као и многи други његови вршњаци, живи доказ да веома позне године не морају да буду физичка и ментална патња.

из дуговечних породица и да им је „еликсир“ за дуг живот углавном од деде или баке, а не од оца или мајке.

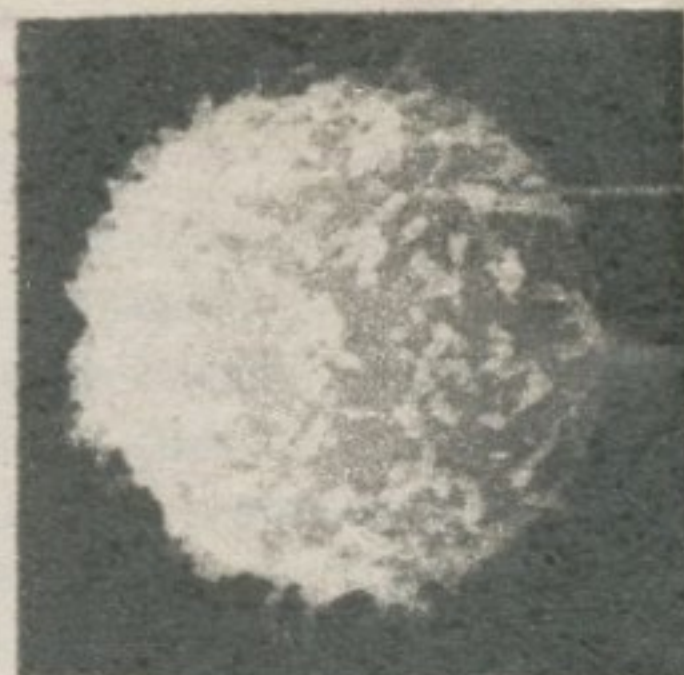
За трпезом суперстарци немају тежоба – 83 одсто дуговечних изјавило је да једе све што воли, као и у младости. Што се разоноде тиче, на убедљиво првом месту је телевизија, на другом читање. Четвртина италијанских стогодишњака још самостално излази у шетњу, 21 одсто има неки хоби, најчешће играње карата или шаха.

Здрави стогодишњаци, а таквих је трећина од 1162 испитана и обрађена, одличан су узорак за проучавање физиологије старења и за откривање биолошке основе дуговечности. Из студија рађених по развијеним земљама света види се да је више здравих међу особама које су превалиле један век, међу такозваним „oldest old“ (најстаријим старима) него међу осамдесетогодишњацима.

Под заштитом природних убица

Како изгледа психофизичка „лична карта“ особа које су у добром здрављу угасиле сто-

ПСИХОФИЗИЧКА „ЛИЧНА КАРТА“ СТОГОДИШЊАКА

Крв

Број лимфоцита НК, такозваних природних убица који штите организам од спољних напада, с годинама нормално опада. Код стогодишњака их има као код особа од 20 година.

тину свећица на рођенданској торти?

„Здрави стогодишњаци или старији од сто година резултат су генетских и чинилаца околине који их заједничким снагама штите од обољења везаних за старост: тумора, склерозе, катаракта, шећерне и болести крвних судова“, каже Клаудио Франчески, професор имунологије на Универзитету у Модени и покретач студије о италијанским стогодишњацима.

Имунолошки систем тих стогодишњака изузетно је добро очуван. Код њих нема аутоантитела, то јест, антитела

ПРЕВАЛИТИ СТОТУ

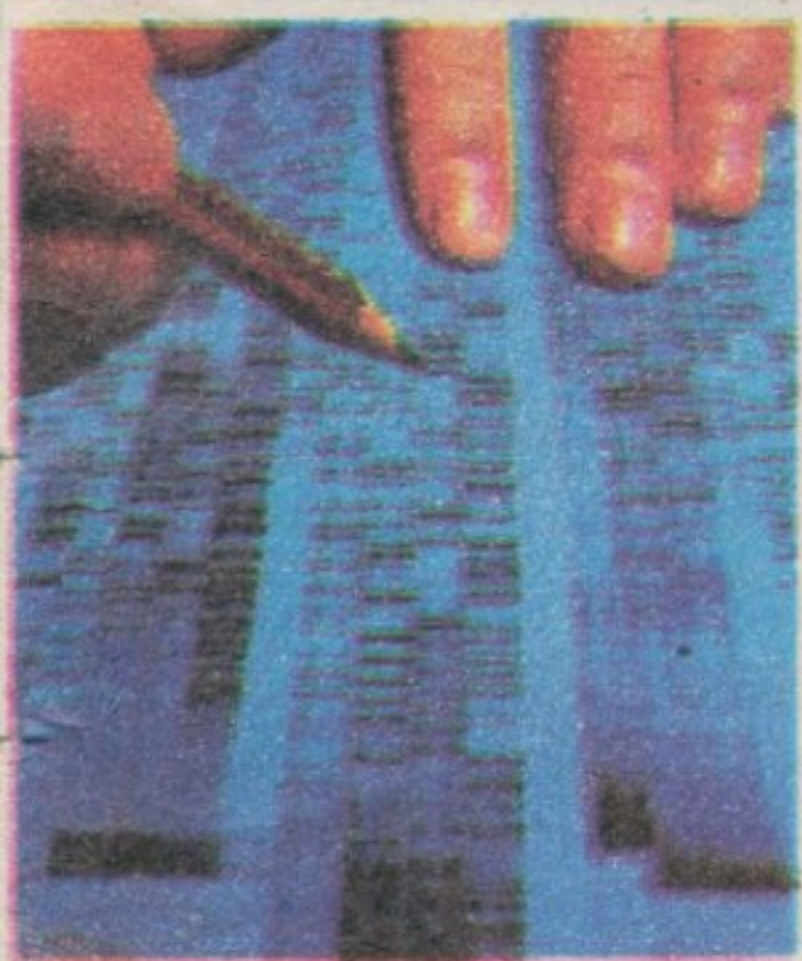
Мозак

У просеку су луциднији од осамдесетогодишњака. Губитак памћења је занемарљив.

Имунолошки систем

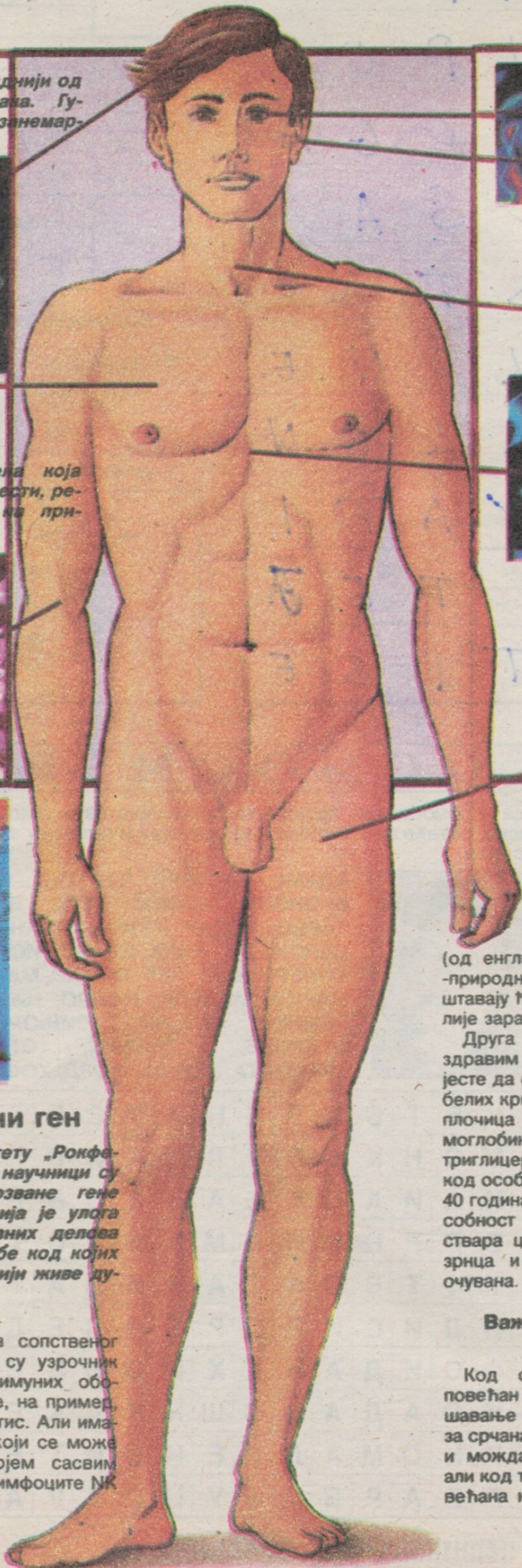
Нема аутоантитела која изазивају многе болести, реуматски артритис на пример.

Тајанствени ген

На Универзитету „Рокфелер“ у Њујорку научници су пронашли такозване гене „одржавања“ чија је улога обнављање разних делова организма. Особе код којих су они ефикаснији живе дуже.

уперених против сопственог организма, која су узрочник такозваних аутоимуних обољења као што је, на пример, реуматски артритис. Али имају, и то у броју који се може поредити с бројем сасвим младих особа, лимфоците NK

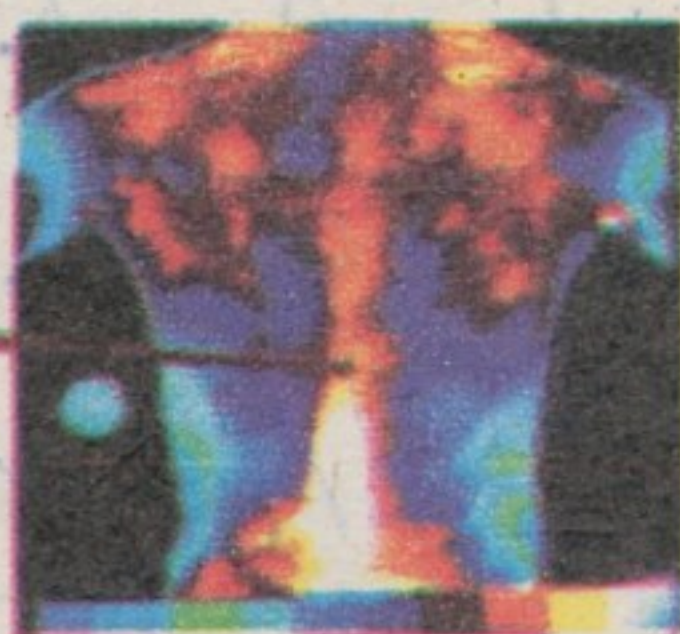

Слух и вид

У благом слабљењу.

Тироида

Незнатне промене на овом органу који регулише виталне ритмове и потрошњу енергије организма.

Коштана срж

Њена способност стварања црвених и белих крвних зрнаца и плочица иста је као код двадесетогодишњака.

Ензими коагулације

У порасту су, али не изазивају никаква обољења крвних судова мозга и срца.

(од енглеског: Natural Killer-природни убица) који уништавају ћелије тумора или ћелије заражене вирусом.

Друга особина заједничка здравим стогодишњацима јесте да су им број црвених и белих крвних зрнаца и крвних плочица као и количине хемоглобина, холестерола и триглицерида готово исти као код особа старих између 20 и 40 година. То значи да је способност коштане сржи да ствара црвена и бела крвна зрнца и плочице савршено очувана.

Важни органи без промене

Код стогодишњака јесте повећан рад ензима за згрушавање крви фактора ризика за срчана и обољења срчаних и можданих крвних судова, али код тако старих особа повећана коагулација није пра-

ћена болешћу што је случај код млађих или младих људи.

Најзад, важни органи као што је штитна жлезда, која има улогу подешивача животних ритмова и трошења енергије тела, у дубокој старости не трпе битне промене.

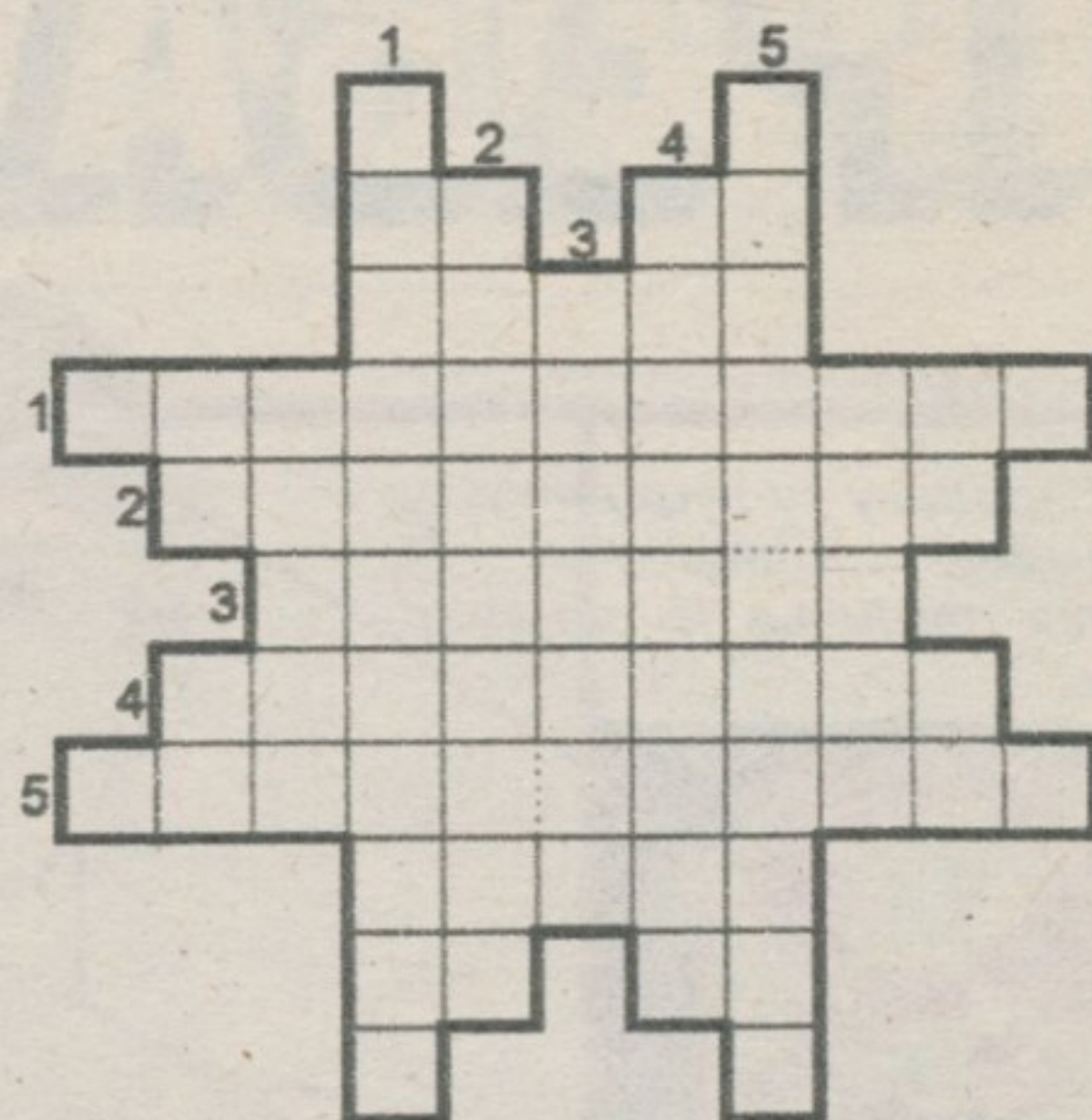
Што се интелектуалне активности тиче, суперстари губе на брзини, али не толико да не могу успешно да се суоче са сложеним околностима. Они су само мало спорији.

Алцхајмерова болест, која напада 40 одсто људи старих између 80 и 90 година, ретко иде на стогодишњаке. Ко је без ње превалио критичне осамдесете и деведесете неће је добити у стотој.

Како је доказано да је дуге вечност углавном наследна, научници су сматрали за потребно да потраже гене за здраву дубоку старост и, мада то још није довољно проверено, изгледа да су их нашли.

				АУТОР: МАКС	СПОРТИ- СТА СА СЛИКЕ	ПЕВАЧ ИЛИЋ	ДЕЛО- ВАЊЕ АПОСТОЛА (МН.)	РАСА ВЕЛИКОГ ПСА	ПРИТОКА САВЕ
				ТРКАЧ ДИЈАБА	A	M	A	D	U
				СЛУЖБЕ- НО ИМЕ ЈАПНА	N	I	P	O	N
				НАРКОТИК	D	R	O	G	A
				НАРОДНО ЖЕНСКО ИМЕ	R	O	S	A	ИЗВАН- РЕДАН
ПОЛИТИ- КИН ЗАБАВНИК	ПРОТО- ЈЕРЕЈ, ПРОТА	СИДРО, КОТВА	БИВШИ КАМЕРУН- СКИ ФУД. ГОЛМАН ТОМАС	ЕСТОНАЦ	E	S	T	ГРАМ	G
				ТЕМПО				БЕЛЕЖ- НИЦА	
ОДЕВНИ ПРЕДМЕТ	P	A	N	T	A	L	O	N	E
РИБО- НУКЛЕИН- СКА КИСЕЛИНА (СКР.)	R	N	K	СТРАНА МЕРА ЗА ТЕЧНОСТ ШИЦ	G	A	L	O	N
КОПАТИ ОКО НЕЧЕГА	O	K	O	P	A	V	A	T	I
СПОРТ ОСОБЕ СА СЛИКЕ	T	E	N	I	S	ЧАЈ	T	E	Ѕ
						ТАЈЛАНД			
ОВЛАЖИТИ СЕ РОСОМ	O	R	O	S	I	T	I	S	E

ЗВЕЗДА С РЕБУСОМ

ВОДОРАВНО И УСПРАВНО:

1. Стање великог замора;
2. Започети рад;
3. Врста сира;
4. Даваоци кредита;
5. Природни освежавајући напаци (види ребус).

АНАГРАМ

ГЛЕДА БОРИС

погранични град који се зове...

ПОТИРАЉКА

ШЕРОН СТОУН
КОНКУРИШЕ
НА ТРИК

ДОПУЊАЉКА

ВОЛГА + ДРИНА

Д

ЧАУРА

Учитељ је
огладнео
па је јело
он узео.

АНАГРАМ

Сељаци нам
храну праве
кад у бразду
зрно СТАВЕ.

ОСМОСМЕРКА

Када у осмосмерци пронађете презимена свих филмских звезда са списка, остаће вам 7 слова која дају име и презиме америчке глумице са слике.

АДАМС, АСТЕР, БАРТОН, БЕКОЛ, БОЗЕ, БРОНСОН, БУЛОК, ВЕСТ, ВИЛИС, ВЛАДИ, ГАРБО, ГОДАР, ГРИФИТ, ДАНСОН, ДЕ ВИТО, ДЕЛОН, ДЕ НИРО, ЕВАНС, ИСТВУД, КОЛИНС, КОНЕРИ, КОСТНЕР, ЛАМАР, МАЛДЕН, МАРВИН, МАРФИ, МИНЕЛИ, МОНРО, НИВЕН, РЕДФОРД, РЕМИК, СВЕЈЗИ, СИЊОРЕ, СПЕНСЕР, СТАЛОНЕ, СТЕВНИК, СТРИП, ТЕСТИ, ТРАВолТА, ФОНДА, ФОРД, ХОФМАН, ШИЛДС.

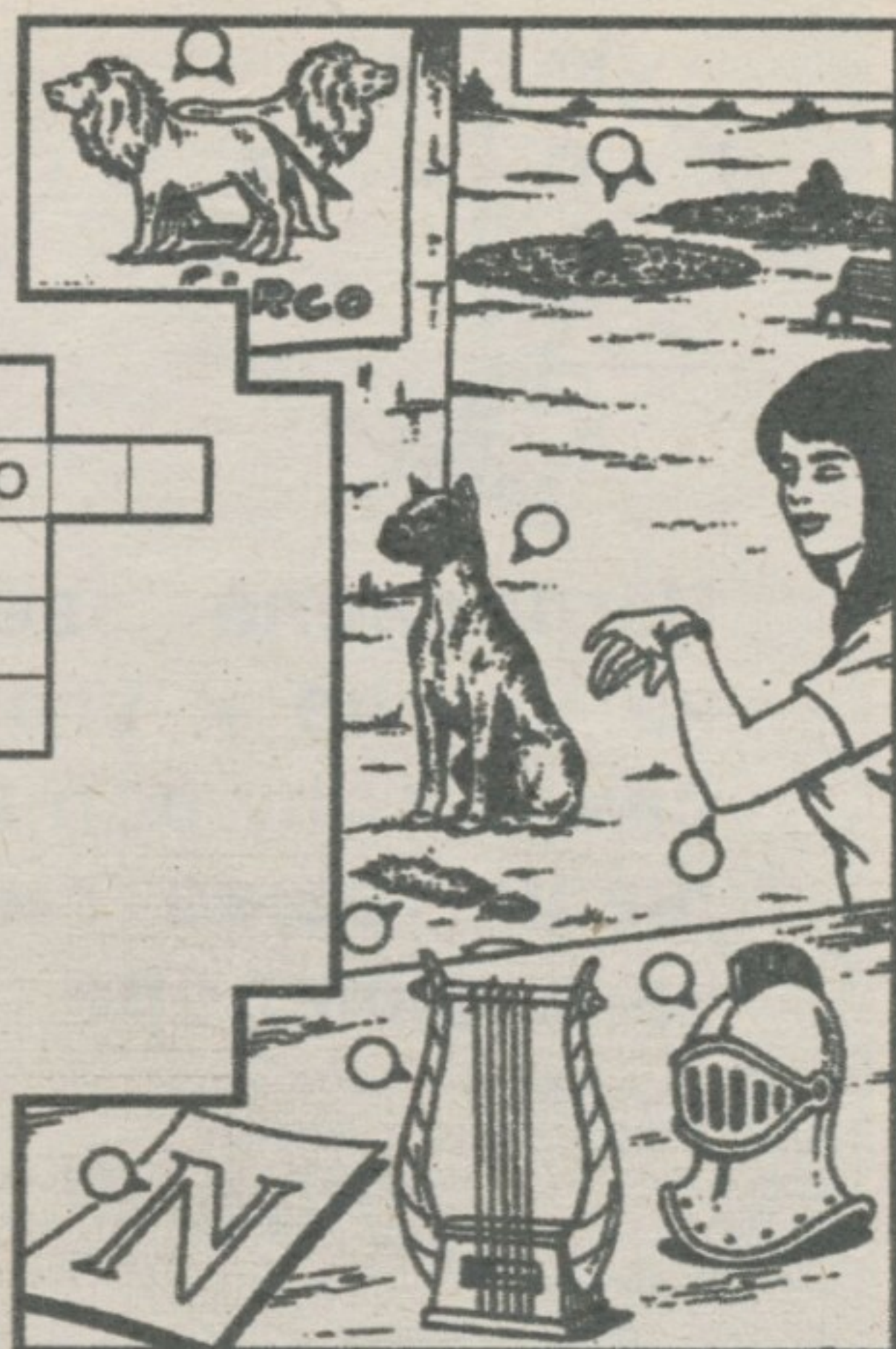
Д	У	В	Т	С	И	Л	Е	Н	И	М	С	П	Е	Н	С	Е	Р
П	М	С	Н	К	М	Б	У	Л	О	К	И	В	Н	Е	Т	С	Е
Д	И	А	И	А	О	Т	Е	А	И	С	О	В	Е	С	Т	З	Д
Д	В	Р	Р	Њ	М	Н	Р	М	Н	Н	Н	С	Т	Ј	О	М	Ф
Е	Т	Ф	Т	В	О	Ф	Е	А	Е	И	Д	А	Т	Б	З	И	О
В	И	Л	И	С	И	Р	О	Р	В	Л	Л	Е	Д	Н	Т	И	Р
И	Ф	О	Н	Д	А	Н	Е	Х	И	О	О	Е	Н	С	Е	Е	Д
Т	И	О	А	Д	А	М	С	Ш	Н	К	Л	К	Е	И	Т	Р	Р
О	Р	Н	О	М	А	Л	Д	Е	Н	О	И	Т	Е	С	Р	М	О
Б	Г	Г	А	Р	Б	О	В	У	Н	О	Т	Р	А	Б	Р	О	Ф

ИЛУСТРОВАНА ИСПУЊАЉКА

Појмове означене стрелицама
упишите у мрежу. Као помоћ,
уписана су поједина слова.

МАЛА УКРШТЕНИЦА

адреса

БОРО НАЦЕВ

Где живи Боро?

ПОМИЦАЉКА

Називе држава помакните
лево-десно тако да у два
узастопна усправна ступца
добијете још две.

**ХАИТИ
БУРМА
ФИНСКА
МЕКСИКО
САН МАРИНО**

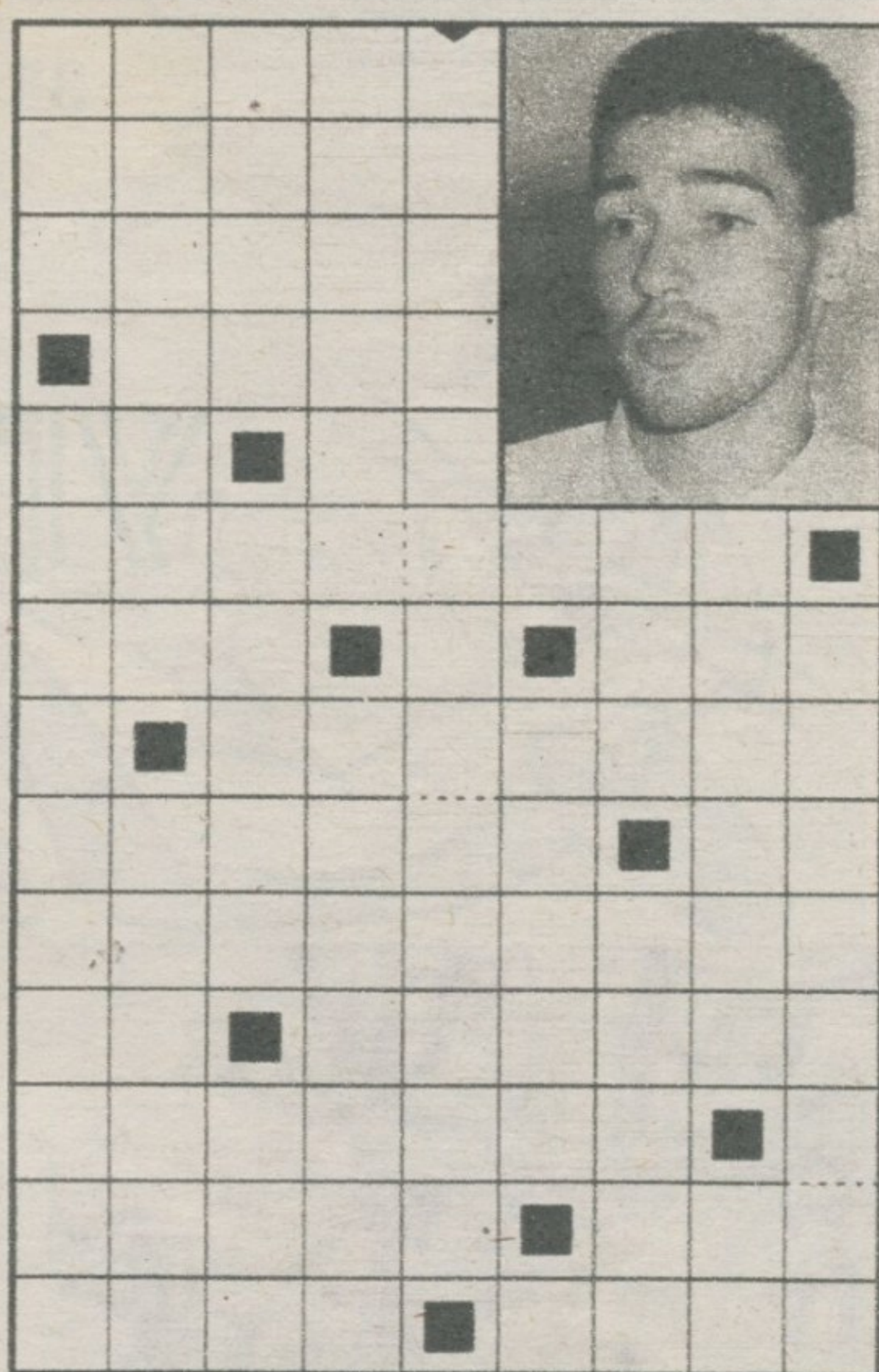
РЕБУС (4.4)

МЕЊАЉКА

У Сирију
сам путовао
кад сам платно
куповао.

МОЗАИЧКА УКРШТЕНИЦА

У смеру стрелице упишите име и презиме нашег
атлетичара са слике, а укрштеницу даље
решавајте распоређујући речи из пописа.

**АИКИДО, АНТИЛИ, АПЕТИТ, АРА, АСТАТИН,
АТАИР, АТАКА, АТРИБУТ, АУТО-ТРКА, АШ,
БАСНОПИСЦИ, ББ, ГИБАТИ СЕ, ДИРЕК, ДУ,
ЕНГ, ИБ, ИН, ИРАН, ИРИГ, КАС, КЕА, МАН-
ДАТИ, НАП, НАПАД, ОПАСТИ, ПАНТЕР,
ПАОР, ПАСТОРАЛА, ПРОКА, СТАТИКА, СТО,
ТОМАС, ЦЕРИЋ, ЧАСЕ.**

Решења се налазе на страницама "Мале поште".

1	2	3	4	5	6	7	8
9				10			
11			12				
13				14	15		
16				17			
18				19			

ВОДОРАВНО: 1. Глумац са слике лево; 9. Дојке; 10. Име певачице Лукић; 11. Глумац са слике десно; 13. Породица градитеља виолина из Кремоне; 14. Име глумице Мањани; 16. Стручњак у науци о вирусима; 18. Име композитора Хачатурјана; 19. Наш глумац, Никола.

УСПРАВНО: 1. Шпајз; 2. Народно мушко име; 3. Главни град Еритреје; 4. Завршни део дебелог црева; 5. Академија ликовних уметности (скр.); 6. Оруђе за резање; 7. Иницијали глумца Первића; 8. ТВ-водителјка Анета; 12. Звер из породице мачака; 15. Птица тркачица; 17. Иницијали сликара Кокошке.

НАСТАВИТЕ НИЗ

5 9 17 33 65 ?

ИНДИЈСКИ
ЛЕОПАРДИ
НАПАДАЈУ

Изгладнеле звери излазе из џунгле и угрожавају не само стоку већ и људе. Сељаци траже смртну казну за људождере, еколози ни да чују

Тридесет мртвих, 124 рањена и шесторо унесрећених који ће до краја живота остати непокретни – то је ужасан биланс напада леопарда у индијској држави Химахал Прадеш за 1994. годину! Узрок: не само неконтролисана сеча шуме већ и закон о забрани лова на ове велике мачке што је леопардима омогућило да се несметано размножавају и

опасно приближе селима и стадима стоке. Језиве бројке објављене у новинама поделиле су индијску јавност. Једни захтевају да се одстрели 268 од 513 регистрованих животиња у њиховој држави.

НА
ЗЕЧЈЕМ
ТРАГУ

Више од половине леопарда индијске државе Химахал Прадеш биће убијено! У очекивању одлуке власти, сукоби између уплашених сељака, који би радо да сачувају живе главе, и припадника организације за очување природе достигли су врхунац.

Они тврде да шуме њихове земље више нису у стању да исхране оволики број крволочних леопарда.

Други, који се залажу за очување природе и дивљих животиња, тврде да је у питању прави еколошки скандал. – Прво и прво, нико не зна тачне бројке, ни животиња, ни

настрадалих – тврди Валмик Талар, потпредседник азијског огранка Светске заједнице за заштиту природе. Сваке године зверокрадице у овој држави убију 100–1500 леопарда...

Ових дана очекује се да државне власти пресеку овај сукоб и донесу одлуку.

УГРОЖЕНИ ДУГОУШКО

Лисице и ловци постали су велика претња зечевима којих је у средњој Европи све мање

Од времена чувеног грчког историчара Херодота зец поносно носи ореол неуморног љубавника. Дугоухо створење умело је да опчини многе, па је тако немачки песник Херман Ленс (1866 – 1914) овако предвиђао: „Једнога дана зец ће постати господар земље јер се највише размножава и има најчистије срце”.

Данас све изгледа сасвим другачије. Од владања светом нема ни говора. Напротив, зец се нашао на листи угрожених животињских врста. У Немачкој, и другим државама средње Европе звони се на узбуну, а новине бележе и оснивање друштава за његову заштиту.

Статистика упозорава

Статистички подаци дају за право овим упозорењима. Немачки ловци су још 1977. године последњи пут уловили више од милион зечева. Од тада, број одстре-

Све ређа слика: Ловци и њихове дугоухе жртве

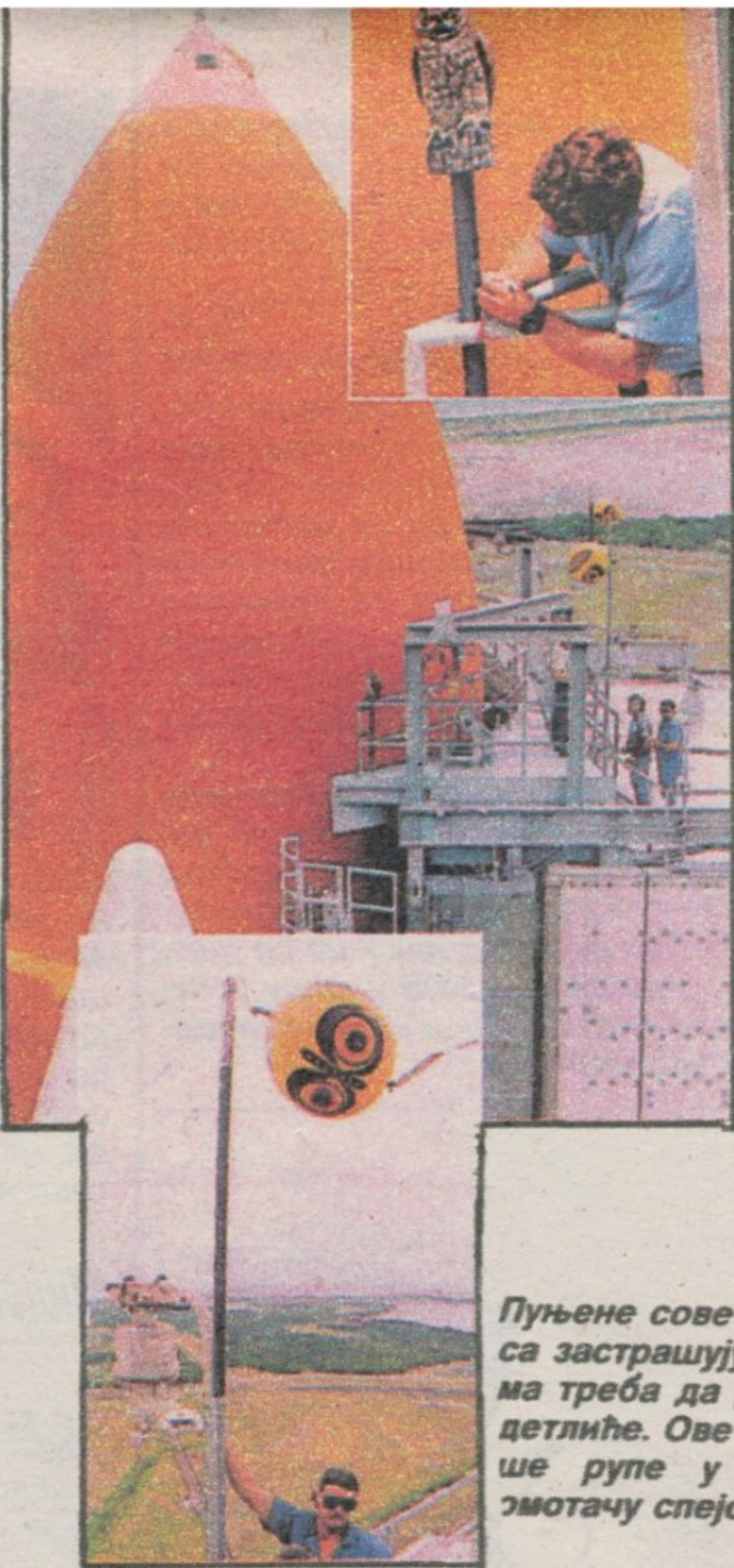
ПОЛИТИКНИ

ЗАБАВНИК

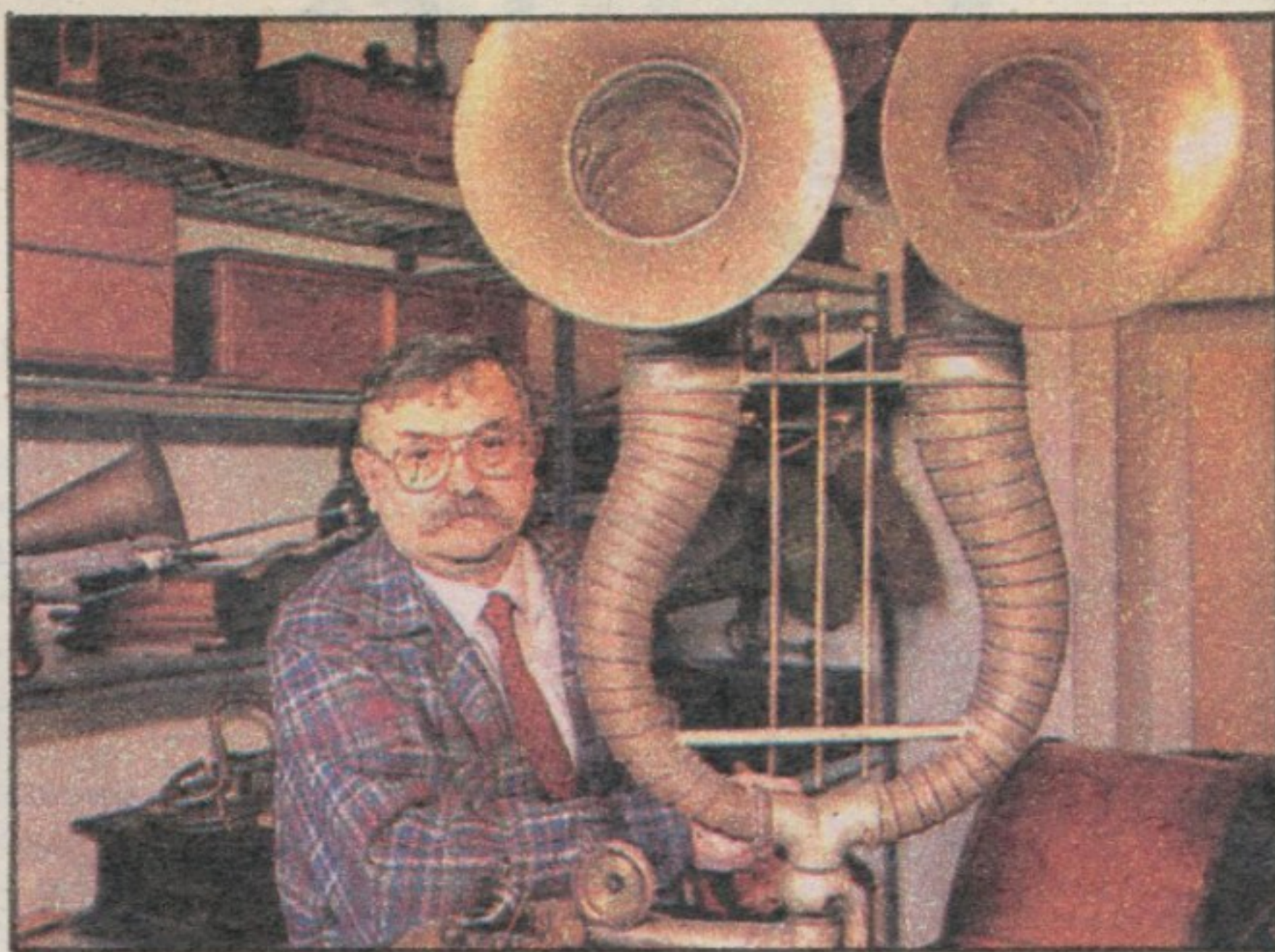
СТРАШИЛА ОСИГУРАВАЈУ СВЕМИРСKE БРОДОВЕ

Прошлог лета техничари Насе приметили су како извештајан број детлића слеће на шатл који су они припремали за свемирски лет. Пажљивим проверавањем они су на спољашњој страни шатла, на изолационом слоју, нашли преко 200 рупица. А то је опасно: ледени кристали који могу да се образују у тим рупама при старту се одлепе, полете и тиме оштете шатл. Због тога је лансирање свемирске летелице на којој су детлићи својим оштрим кљуновима направили рупице морало да се одложи. Оправка је стајала више милиона долара.

Овакви кварови на летелицама Насе више се неће догађати. Да би растерали крилате саботере, убудуће ће пре сваког полетања, тачније пре сваког постављања летелице, лансирана рампа бити окружена упадљивим балонима на којима су нацртане застрашујуће очи, пуњеним совама и птицама грабљивицама, као и мегафонима из којих одјекују најразличитији птичји крици.

Пуњене сове и балони са застрашујућим очима треба да растерају детлиће. Ове птице буше рупе у црвеном змотачу свејс-шатла.

ГРАМОФОНИ!

Да ли је у питању модерна уметност? Не, у питању су стари грамофони. Марко Контини из Милана поносан је, не без разлога: има највећу колекцију – 400 комада – фонографа и грамофона у Италији. И то јединствених као што видите. Контини је у праву када, као страсни колекционар, каже: „Просто је невероватно шта су све произвођачи механичких грамофона успевали да начине.

љених животиња опада тако да је 1993. износио 531.887. Ови упозоравајући подаци привукли су и пажњу стручњака који су почели озбиљније да прате прираштај зечева у срцу Европе.

Проучавајући податке о броју уловљених зечева који сежу у 17. век немачки биолог Еберхард Шнајдер утврдио је постојање неке врсте биоритма ове врсте. Тек свака пета година је „добра зечја година“, тачније година у којој се они одлично размножавају. Подаци говоре да их после 1920. године има све мање, а две-три последње деценије заиста су забрињавајуће. Због тога Еберхард Шнајдер предлаже увођење потпуне забране лова на зечева.

Други научници нису толико оштри и сматрају да је забрана лова непотребна. Пре свега, због изузетних особина дугоухих створења која успевају да преживе упркос бројним непријатељима. Зечић је од тренутка доласка на свет већ спреман за своју животну трку.

Опасне лисице

Статистика, осим тога, каже да ловци и нису највећа опасност за зечева. Око 62 одсто младих не доживи свој први рођендан – страдају од разних животиња, пре свега лисица. Тек 10 одсто зечића су жртве ловаца. Но, у свету дугоухих, овај губитак ипак се успешно недокнађује: четири пута годишње зечице доносе на свет и до шест принова. А како женке имају и такозвану подељену материцу, могу истовремено да носе и две различите генерације младунаца.

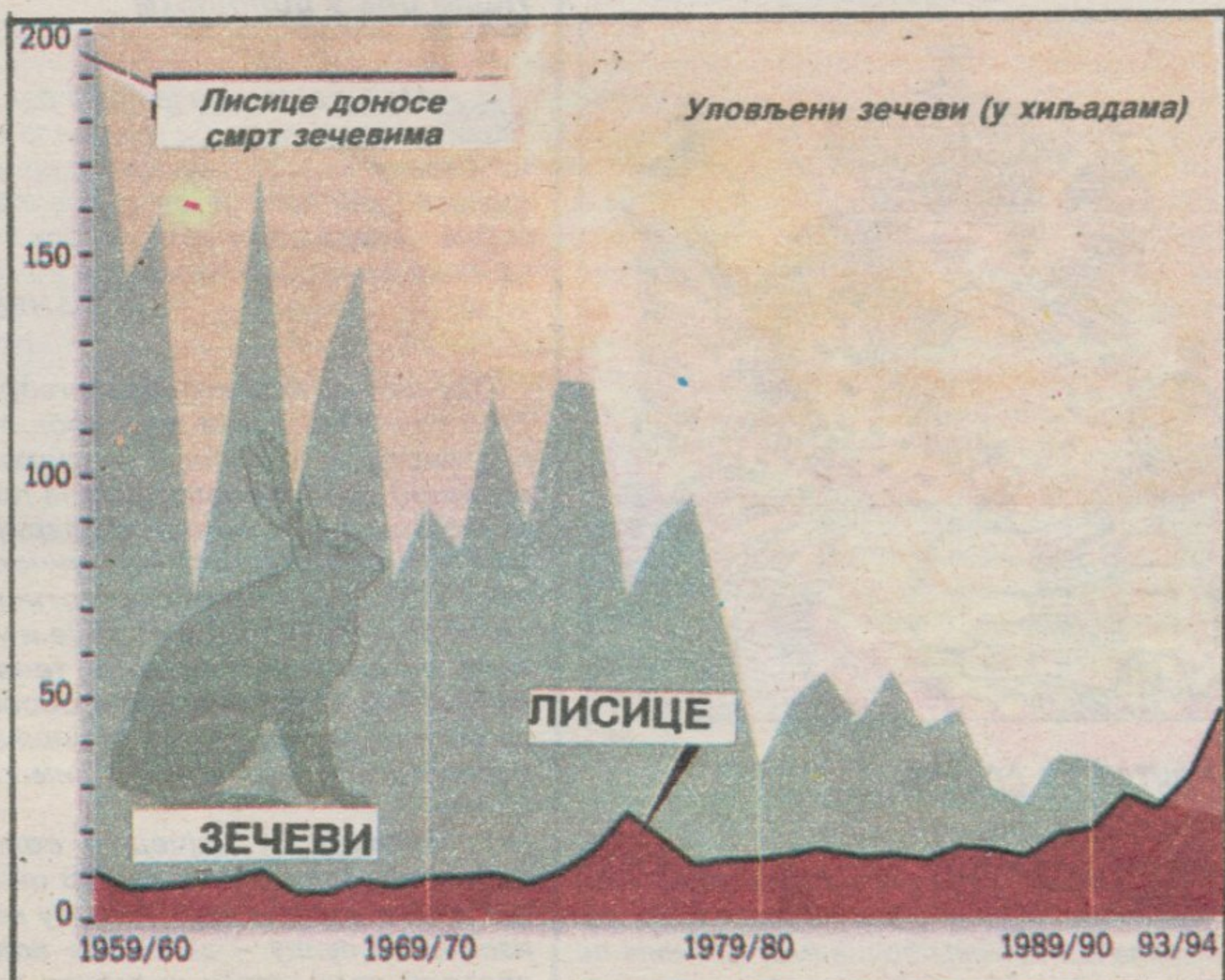
Заштитници зечева сматрају да је живо-

тиња, ипак, осуђена да изгуби ову борбу и траже заштиту. Позивају се и на промену климе, употребу пестицида у пољопривреди који уништавају зечју храну. Све је мање и шума и необрађених површина где су зечеви налазили сигурну заштиту од својих непријатеља.

Занимљиво је и истраживање већ поменутог великог познаваоца зечева Еберхарда Шнајдера. Хранио их је само са пет

врста траве и утврдио да њихов организам користи тек 21 одсто унете хране. Експеримент је прекинут јер је постојала опасност да зечеви угину од глади.

Један други биолог, Херберт Калхротер, за смањење броја зечева оптужује једног другог кривца – лисице. За ово тумачење постоје и веома убедљиви докази. Тамо где ловци преполове број лисица зечеви се брзо размноже и обрнуто.

Уређује: Вито Недељковић

Илустровао: Љубомир Милојевић Љубац

Шта је деспот?

Шта је у дворској хијерархији значила титула деспота и када је она уведена код Срба?

Б. КОЈАДИНОВИЋ
Брање

Деспот је титула која потиче из Византије и давана је намесницима у бившим византијским областима, а као чин на српском двору увео ју је цар Душан. Његови достојанственици су, као спољно обележје ове титуле, носили дијадему искићену бисерима, пурпурно одело и извезену обућу. После смрти цара Душана (1355. године) ова титула није више додељивана јер се сматрало да може да је додељује само цар. Али, 1402. године византијски цар Јован прогласио је деспотом српског кнеза Стефана Лазаревића, а после Стефанове смрти титула је додељена и Ђурђу Лазаревићу.

Контактна сочива

Имам 14 година и кратковиди сам. Пре годину дана наочаре сам заменила контактним сочивима, што није по вољи мојој мајци која каже да ми ове но-

вотарије неће помоћи да поправим вид и да је још рано да их користим. Занима ме када могу да се носе контактна сочива и кад су први пут почела да се праве и користе у свету?

О. М.
Косовска Митровица

Надамо се да си пре коришћења контактних сочива била на прегледу код лекара специјалисте јер без његове сагласности она и не могу да се добију, па не видимо разлог за забринутост твоје мајке, наравно, у колико ти правилно користиш сочива. Њихово одржавање није једноставно и неправилна и нехигијенска употреба може да доведе до инфекције и упале очију.

Многи мисле да су контактна сочива изум новијег времена, али се грдно варају. Прва су начињена још почетком 20. века, али тек са појавом пластичних маса, од којих су могла лако да се лију, сочива су почела да улазе у ширу употребу. Данас постоје чак и сочива за једнократну употребу.

Ишла бих у соларијум

Моја другарица је ишла ових дана у соларијум да би поцрнела и сад су на базену кад имамо час пливања сви одушевљени како је лепо препланула. И ја бих желела да то урадим, али моја мајка каже да то није здраво за кожу.

АНЂЕЛКА Н.
Нови Сад

Одавно је познато благотворно дејство сунчевих зрака који провитамин D претварају у витамин D (антирахитични витамин) који је неопходан за правилни развој костију код деце. Соларијум уређаји производе вештачку сунчеву светлост која се у почетку користила за лечење болести коже, а касније и у козметички, за добијање тамнијег тена. Међутим, свака кожа има своје особености, па би требало да се пре коришћења соларијума провери степен пигментације коже.

У употреби су најчешће соларијуми који производе UV зраке, јер они најмање штете кожи и делују на њу као да је изложена сунцу – за особе које имају урођени недостатак пигмента (такозвана-

ни албиноси) или стечени (оболели од витилига) као и за особе чија је способност стварања пигмента мала. Тамнокожи зато са мање ризика могу да користе соларијум и излажу тело сунцу јер брже стварају пигмент и тако су заштићени од негативног утицаја како вештачких тако и обичних сунчевих зрака.

Милена је Карађорђево потомак

Да ли је наша сликарка Милена Павловић-Барили била потомак славног Карађорђа и колико је тачно да јој је и отац био познати сликар?

ДРАГОМИЛА ЂОРЂЕВИЋ
Бор

Једна од наших најбољих и најшколованијих сликарки, својевремено претходник модерног европског сликарства код нас, Милена Павловић-Барили заиста је потомак славног српског вође Карађорђа. Њена мајка Даница Павловић била је унука Карађорђевог кћерке Саве.

Милена је рођена 1909. године у Пожаревцу, а њен отац Бруно Барили, Италијан, није био сликар већ композитор, музички критичар и песник. Још као мала, писала је песме, по узору на оца, али много, много више талента имала је за цртање. Школовала се на Уметничкој школи у Београду, а касније и у Минхену. Поред немачког језика говорила је француски и, наравно, италијански. Много је путовала и свој велики уметнички дар користила да, поред сликања, ради костимографију и сценографију за позориште и балет.

И поред тога што није успела у потпуности да се исказе – умрла је у 36. години, 1945. у Њујорку, Милена Павловић-Барили остаје међу нашим највећим сликарима.

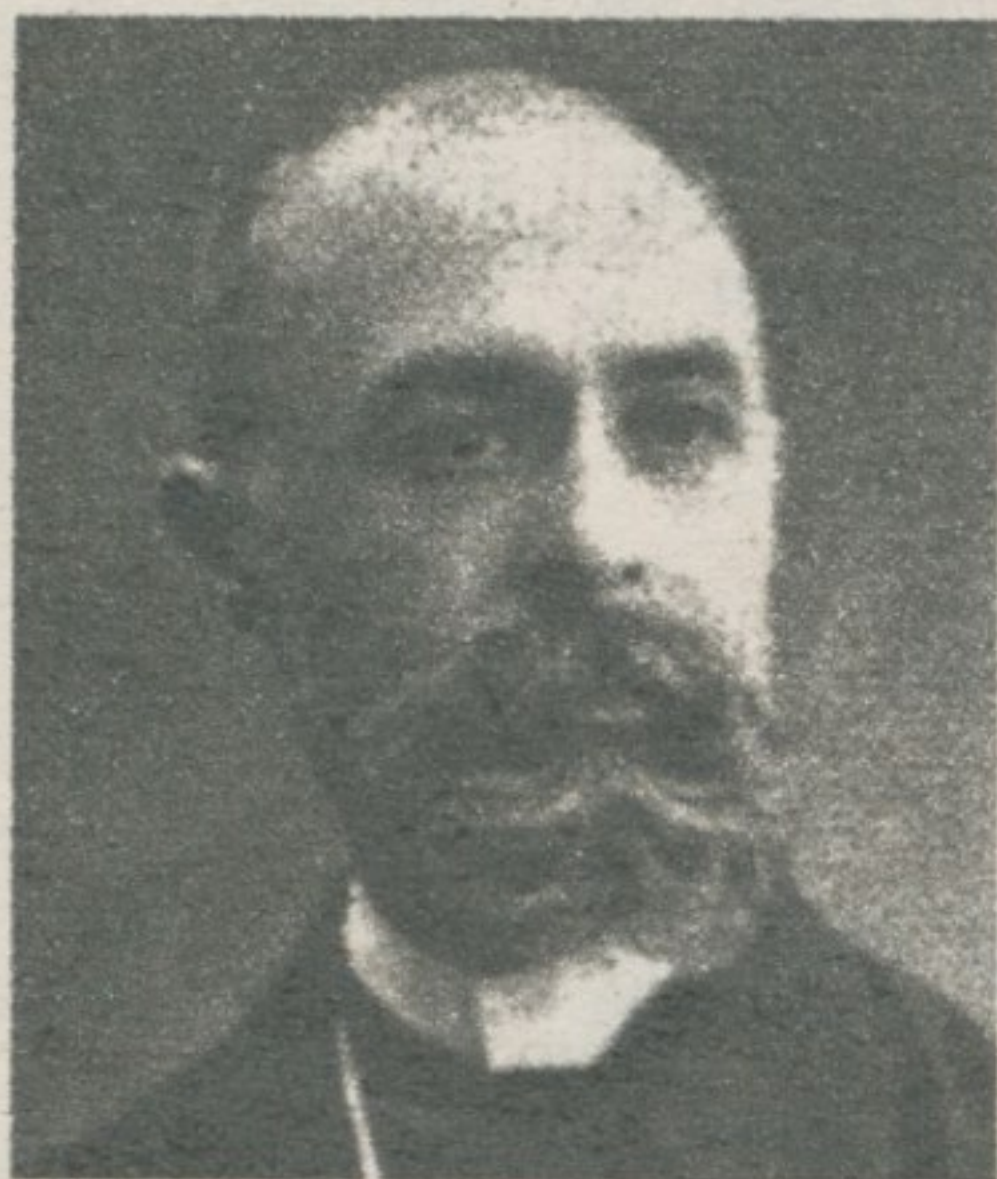

Бекерел

У једном од прошлих бројева „Забавника“ објављена је рубрика о познатим научницима чија су имена постала ознаке за многе појаве које су они изучавали или открили, али ме чуди да сте изоставили Бекерела и његов закон.

ДРАГАНА СТОЈЧИЋ
Нови Београд

У поменутој рубрици изостављено је име Антоана Анрија Бекерела (1852 – 1908), француског физичара, који је до свог епохалног открића дошао сасвим случајно. Комад уранове руде ставио је на фотографску плочу добро заштићену од утицаја светлости (упаковану у тамни папир), па кад је плоча касније употребљена и развијена, на месту где је био комад уранове руде показала се велика црна мрља. Би-

ло је очигледно да је уран емитовао кроз папир невидљиве зраке који су деловали на фотографску плочу. Ови новооткривени зраци названи су Бекерелови или радиоактивни.

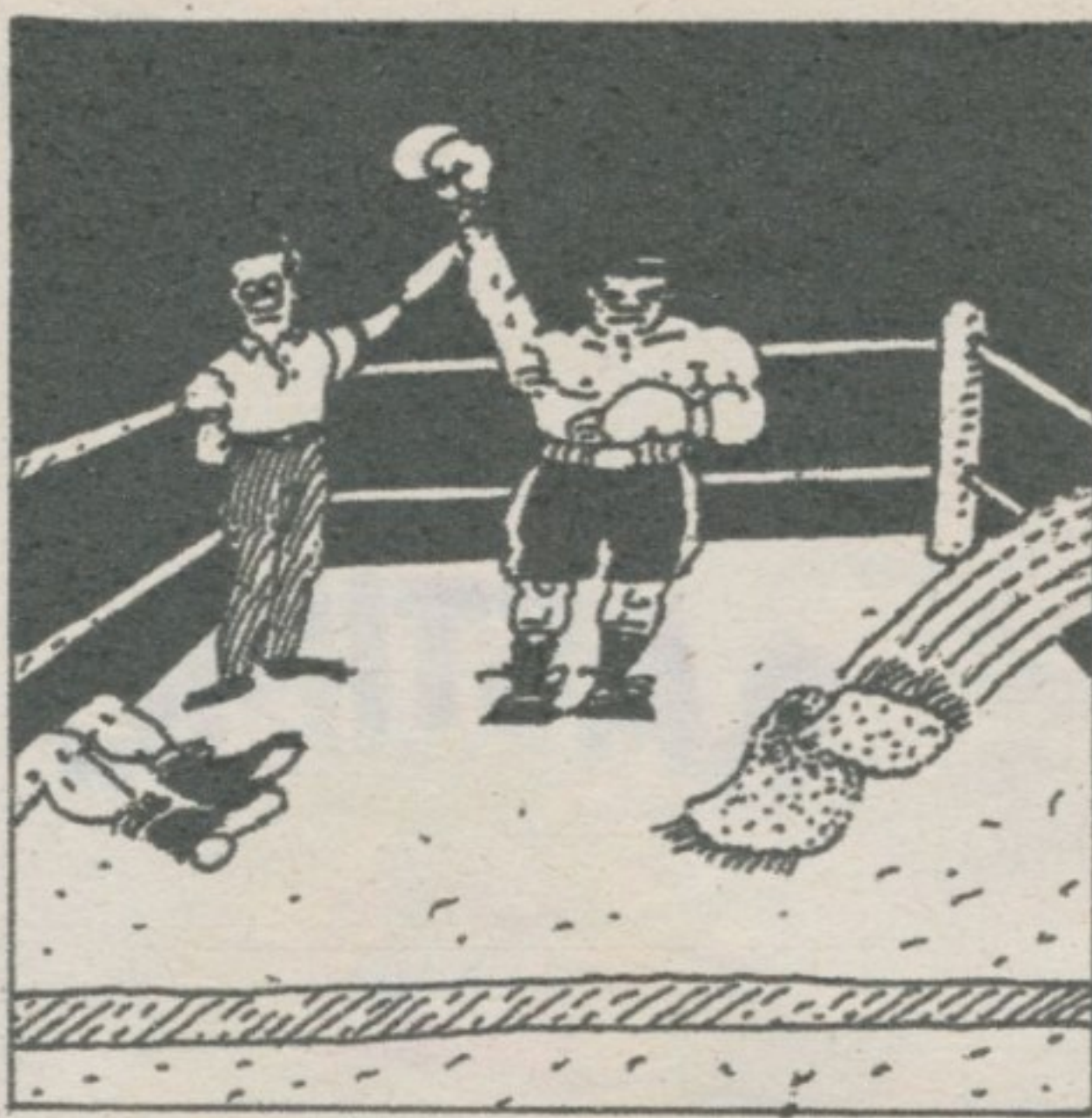
БЕКЕРЕЛ (Bq) у SI (Међународном систему мера) је изведена јединица за јачину радиоактивног извора (заменила је јединицу КИРИ) и означава радиоактивност од једног распада у секунди: $Bq = s^{-1}$

Рат уместо фудбала

За време зимског распуста био сам у Лудвигсхафену, у Немачкој, код родитеља који већ дуже тамо раде и прочитао у неким немачким новинама да су Срби криви за једно неодржано Светско првенство у фудбалу јер су те 1914. године изазвали Први светски рат. Које је то светско првенство било и где је требало да се одржи?

НОВИЦА ИВИЧИЋ
Нови Бановци

У Ослу је почетком 1914. одржан Први конгрес Фифе (Светске фудбалске федерације) на коме је одлучено да се те године одржи и прво светско првенство у фудбалу (највероватније у Енглеској, колевци фудбала), али је половином године избио Први светски рат изазван, наводно, атентатом у Сарајеву кад је Гаврило Принцип убио надвојводу Фердинанда. С разлогом кажемо наводно јер је познато да је тада моћна Аустроугарска царевина тражила макар и најмањи повод да нападне Србију.

Победа за 10,5 секунди

Сви смо недавно на телевизији видели како је Мајк Тајсон боксовао и победио. Меч није дуго трајао, па ме занима да ли знате кад је одржан најкраћи меч у професионалном боксу.

РАНКО БЛАЖИЋ БЛАШКО
Земун

У анализама светског професионалног бокса као најкраћи меч записан је онај одржан 1946. године у Чикагу између боксера Ал Кутета и његовог супарника у рингу Валтона. На запрепашћење многих у публици, који се још, тако рећи, нису ни сместили на седишта која су тако скупо платили, меч је већ био завршен. Са бројањем судије у рингу меч је трајао свега 10,5 секунди. Овај „рекорд“ ни до данас није оборен.

ЕНИГМАТИКА

РЕШЕЊА

Скандинавка: Амаду, Нипон, дрога, Роса, Ест, г, панталоне, РНК, галон, окопавати, тенис, теј, оросити се; **Звезда с ребусом:** премореност, прорадити, трапист, кредитори, воћни сокови; **Анаграм:** Босилеград; **Потиралка:** оскар; **Допуњалка:** Даниловград; **Чаура:** ручак, уча; **Анаграм:** сетва; **Осмисмерка:** Деми Мур; **Илустрована испуњалка:** (водоравно) лакат, лавови, кокошка, дрво, лук, стопа, (усправно) шлем, руке, говорник, слово, клешта, лира, пас, засади, торте; **Мала укрштеница:** Омар Шариф, сисе, Лепа, Том Круз, р, Амат, Ана, вирусолог, Арам, Којо; **Наставите низ:** 129 (претходни број се удвостручи па се одузме један); **Адреса:** Обреновац; **Помицалка:** Тунис и Ирска; **Ребус:** Лепа лица; **Мењалка:** Дамаск, дамаст; **Мозаичка укрштеница:** напад, Атаир, Прока, Ириг, бб, ду, ауто-трка, сто, и, енг, н, мандати, опасти, иб, пасторала, ин, апетит, статика, и, церић, кас, Иран, чаше. **Енигматске стране припрема:** ЕД „Борђе Натошевић“, Сомбор **Уређује:** Славко Бован **Аутори:** Димовић, Живковић, А. М. Јанковић, Милин, Мунишић, Ј. Недић и Бован.

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК БРОЈ 2307

YU ISSN 0032-339X

Први број „Политикиног Забавника“ изашао је 28. фебруара 1939. године

Главни и одговорни уредник
Зефирино Граси
Директор „ПОЛИТИКЕ“
Хаши Драган Антић

Издаје НП ПОЛИТИКА Д.О.О.
11000 Београд, Македонска 29

Штампа графичко предузеће
„Штампарија Политика“

В.д. Председника комисије „ПОЛИТИКА“
Томица Ранчевић

Уредник сјајних Мирјана Маринковић
Ликовно графички уредник Соња Јашовић
Редакција Олга Вукадиновић, Бојана Дожић, Мина Илић, Мирјана Крстуловић, Иван Лончар, Петар Милатовић, Вера Милићевић, Весна Минић, Вито Недељковић, Биљана Орловић, Љубомир Патрновић, Весна Софреновић, Војислав Стаменовић, Недељка Сташић, Миленко Тодоровић и Бранислава Црномарковић

Техничка редакција
Душан Глушац, Радоје Савић,
Зоран Петканић

Секретаријат Зорица Филиповић
Дописници „ПОЛИТИКЕ“ из иностранства:
Петар Поповић (Москва), Дарко Рибничар (Њујорк), Мирослав Стојановић (Бон), Душан Симић (Лондон), Бошко Јакшић (Рим), Верица Рупар (Будимпешта) Момчило Пантелић (Пекинг), Радислав Ђук (Атина)

Редакција „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“
Македонска 29, 11001 Београд, П.фак 124.
Телефони: секретаријат 3224-471,
редакција 3224-483, техничка редакција
3226-620, централа 3224-191 и 3225-761,
претплата: 3228-776.

Маркетинг агенција: Македонска 31/1,
телефон 3220-645.

Рукописи, фототрафије и цртежи се не враћају.

На основу мишљења Републичког секретаријата за културу СР Србије, број 413-2973-02 од 22. I 1973. године не плаћа се порез на промет.

Претплата за нашу земљу
1 месец 27,20 дин. 3 месеца 81,60 дин.
6 месеци 163,20 дин.

Претплата на жиро рачун број:
40801-603-3-42104, уз обавезну назнаку:
Н.П. „ПОЛИТИКА“ — ПРЕТПЛАТА НА
ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“

ПРЕТПЛАТА ЗА ИНОСТРАНСТВО
Полугодишња — возом: 90 DEM или противвредност осталих валута. Полугодишња — авионом:
I група-Европа: 150 DEM. II група-Блиски исток: 150 DEM. III група-Африка, Азија: 158 DEM.
IV група-Америка, Канада: 165 DEM. V група-Далеки исток: 165 DEM. VI група-Јужна Америка: 175 DEM. VII група-Аустралија: 178 DEM. или противвредност осталих валута.

• Претплата се врши преко DEUTSCHE BANK AG FRANKFURT/M (BLZ 500 700 10) на рачун КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАНКЕ АД Београд, број: 9359662, у противвредности USD или DEM у корист: Н.П. „ПОЛИТИКА“ — Београд, левизини рачун број: 70400-6925286 који се води код Комерцијалне банке АД - Београд. Код уплате обавезно навести: „Сврха плаћања“ ПРЕТПЛАТА НА ЛИСТ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“. Копију уплате обавезно послати на факс: ++ 381 11 3228 776 или на адресу: Н. П. „ПОЛИТИКА“ 11000 БЕОГРАД, 29. НОВЕМБРА 24, ЈУГОСЛАВИЈА
• Уплате за ОГЛАС на горе наведени рачун у Франкфурту/М, а копију уплате на факс: ++381 113226 353 или ++381 11 3249 293

Годишњу претплату на лист не примамо.

VELIKA NAGRADNA IGRA

Još jednom Vital nagrađuje
verne potrošače dečjeg
margarina RASTIMO.

Da bi učestvovao
u nagradnoj igri,
treba samo da pošalješ
tri poklopca RASTIMO
na adresu:
VITAL, 21460 Vrbas.

Igra traje tri kola,
a izvlačenja nagrada su
1. maja, 15. maja i 1. juna.

Čeka te 555 nagrada.

U svakom kolu možeš dobiti:

- jedno sedmodnevno letovanje u rukometnom kampu RASTIMO
- 4 paketa Vitalovih proizvoda u tvojoj težini
- 10 sportskih torbi
- 20 lopti
- 50 majica RASTIMO
- 100 kačketa RASTIMO

Imena (naj)srećnih dobitnika objavićemo u Politikinom Zabavniku posle svakog izvlačenja.

FOCUS

Vital

Оптимизам је својствен душама које имају само једну димензију, душама које не виде бујицу суза што нас окружује...

Федерико Гарсија Лорка
шпански песник
(1899–1936)

Песимиста је човек који се нада најгорем, а плаши се најбољег.

Карл Краус
аустријски новинар
и писац
(1874–1936)

Мој песимизам само је један облик оптимизма.

Жан Кокто
француски књижевник
(1889–1963)

**РЕКЛИ
СУ...**

**О
ОПТИМИЗМУ
И
ПЕСИМИЗМУ**

Песимизам је, када се човек навикне, исто тако угодан као и оптимизам.

Арнолд Бенет
енглески књижевник
(1867–1931)

Оптимиста верује да живимо у најбољем могућем свету, а песимиста страхује да је управо тако.

Џејмс Бренч Кебел
амерички књижевник
(1879–1958)

Гледајте да будете оптимисти. За плакање увек има времена.

Марлен Дитрих
америчка филмска звезда
(1901–1992)

Оптимизам је као угљен-моноксид. Убија, али на лешевима оставља ружичасте траг.

Гвидо Ђеронети
италијански књижевник
(1927–)

Оптимизам веома често није ништа друго до начин да се брани властита лењост, властита неодговорност и властита жеља да се не ради ништа.

Антонио Грамши
италијански политичар
(1891–1937)

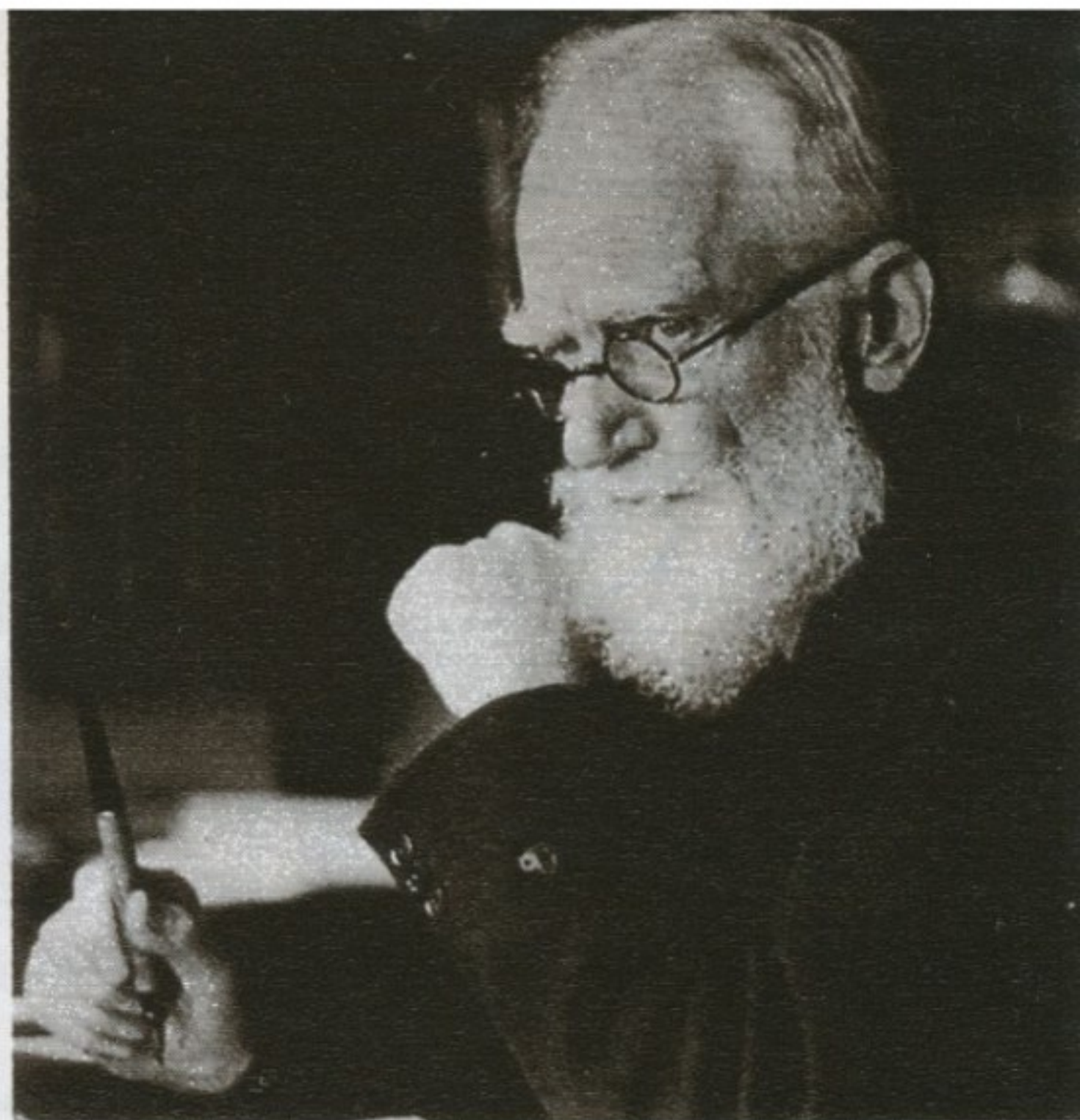

Песимизам је душевна болест.

Аптон Синклер
амерички књижевник
(1878–1968)

Ствари никада нису тако ужасне да не би могле да се погоршају.

Антонио Фогацаро
италијански књижевник
(1842–1911)

Песимиста је неко ко се никада не осећа сувише добро када му је добро плашећи се да ће се осећати горе када се буде осећао боље.

Џорџ Бернард Шо
ирски комедиограф
(1856–1950)

Оптимиста каже: „Сутра је недеља”; песимиста каже: „Прекосутра је понедељак”.

Гистав Флобер
француски књижевник
(1821–1880)

Срећних ли песимиста! Какву они радост осећају кад год докажу да радост не постоји.

Марија Ебнер-Ешенбах
аустријска књижевница
(1830–1916)

